

ARGIA

2007ko uztailaren 29a | LXX. urtea | 2.099 zenbakia | 3,60 euro

Julio Medem

**“Ikusleak galdu ditut,
baina ez naiz kikiltzen”**

■ **Loditasuna.** Neurriak hartzeko ordua

■ **Jose Mari Esparza,** espainiar ohia

Harkaitz Canoren ipuina ■

ZIZTADAK

*Erlamandoen lasterketa,
erlauntzara itzulera eta erlezain burutsua.*

*Egin zaitez 3 jolas hauen bidez
erle esploratzaile prestua.*

>>> 5 urtetik gorakoentzat

Eskaerak:

© 943 371 545

www.argia.com

denda@argia.com

Prezioa:

33 €

**ARGIAren
harpidedunek:**

-%15

Gaiak

- 18 36ko Gerra. Uztaleko kronika. Santoña, gudarrien azken geltokia.** Josu Chueca.
22 Darfur. Hiltzearen diren 10.000 haur Europara. Onintza Irureta.

Iritziak

- 25 Antton Egiguren.** Nahaste marrazte.
26 Angel Erro. Ttakun (h)errenka.
27 Luparekin. Oier Araolaza. Errazagoa da dantza egitea.
28 Tere Irastortza. Euli bat sartu zunan atzo gure sukaldetan. **Amatiño.** Zergatik?
29 J.L. Elorza. Politikaren gainbehera (Gipuzkoa eta Nafarroa). **Joxemari Ostolaza.** Hasiak.
30 Andoni Egaña. Agenda 22.
32 Jexux Mari Irazu. Bertso berriak. Euskalsexari jarriak.

Erdiko kaiera

- 33 Jose Mari Esparza, espainol ez izateko arrazoiak.** Gorka Bereziartua.
37 Bilborock. Hamar urte haitza bezain sendo. Unai Brea.
39 Argitalpenak. Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
42 Ezpalak. Jon Torner. **Abarrak.** Mikel Asurmendi.
44 Denbora-pasak. Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.
46 Euskadiko BTT zentroak. Bermeotik ihesi BTTz. Iñaki Apalategi.
50 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 54 "Demokraziari aurre egiten diotenak badira Frantzia ere". Jean René Etchegaray.** Mikel Asurmendi.
58 BBKren mendeurrena. Ehun urte gizarte lanean. Daniel Udalaiz.
60 Markinako euskalkia ikertu zuen eskoziarra. Miel Anjel Elustondo.
62 Bero-beroan. Xabier Letona, Onintza Irureta eta Juan Mari Arregi.

12 | Julio Medem | Mikel Garcia

Euskal Pilota. Larrua harriaren kontra dokumental polemikoa izan zen zuzendari donostiarrek eginiko azken lana. Bigarren zatia prest daukala kontatu digu, baina kaxoian sartuta, "egoera egonkortsu arte". Bitartean, *Caótica Ana* filma errodatu du eta abuztu bukaeran estreinatzeko asmoa dauka. Bere mundu oniriko bezain misterioitsuaren ateak zabaltu dizkigu.

5 | Deabruaren abokatua | 64 | Net Hurbil

Estitxu Fernandez

Pello Zubiria

6 | Asteko gaia: Loditasuna | 66 | Azkena

Unai Brea

Iñigo Aranbarri

Oharra:

Irakurle, urtero lege ezinezitako oporrak hartu ditugu. Eskuarteaz duzun ale bereziaz agurtzen zaitugu heldu den irailera arte. Bakantza on guztiori.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizaguirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Jon Artano, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Mikel Garcia eta Onintza Irureta. Dokumentazioa: Garbiñe Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo eta Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Nere Armendariz, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña, Alai Zubimendi. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta, Lore Agirrezabal, Naiara Irureta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 130 euro. Ipar Euskal Herria: 160 euro. Espainia: 130 euro. Beste atzerriak: 165 euro. Airez: 260 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

Nobedadea

ILLIMANI

Boliviako izpiak
eta hizkiak

TXOMIN TXUEKA & AMETS ARZALLUS

Testuak gaztelerara, frantsesera eta ingelesera itzulita.

“Pausoa egiten da La Pazera aurrena.
Hankak lurreraino iristen baitira han ere,
baina oxigenoa ez da iristen bururaino.
Arnasa ematen oso zuhurra da Boliviako
atmosfera. Bestela hori ere lapurtua
zuketzen honezkero kolonizatzaileek...”

ARGIAko
harpidedunek
-%15

25€

ESKAERAK | 943 37 15 45 | www.argia.com | denda@argia.com |

“Aspertuta nago euren ahotsa soilik entzutea gustatzen zaien aurkezleekin”

Estitxu Fernandez | Tüpi-Ttapako aurkezle ohia

Garbi omen dauka gustura bizitzeko zer behar duen. Hala izango da. Nekez esango baitu gezurrik Estitxuk. Hitzek esaten dutena eskuek baieztatzen baitiote beti.

SUSTRAI COLINA
Argazkia: Dani Blanco

Psikologoa izan bazina aberastuko zinen honezkerok!
Solastu gintezke bihotzeko ezker bentrikuloko ultzera ttiki horri buruz inongo larritasunik gabe, dena dakigu. Min emozional eta afektiboei buruz, aldiz...

Euskaldunak garela ahortzi duzu, ala?

Psikologia, sexualitatea... Hori da bizitza. Informazioa ematen da, baina ez da formatzen, ez da jarretan eragiten. Eta jarrerak portaeraren ataria dira.

Sorginen Laratzako portaerek, jarrerek...

Kritikek beti egiten dute min, batez ere, ez direlarik desberdintzen kritika pertsonalak eta kritika profesionalak. *Sorginen Laratzak* anitz eman dit. Min handiak baina poztasun eta oinarri handiak ere bai.

Beti irribarretsu ageri zara, ordea.

Harreman gatazkatsua dut telebistarekin. Ez zait dena gustatzen. Niri kamera aitzinekoa gustatzen zait, komunikazioa. Horregatik jarraitzen dut. Baina bada alde ilun bat geroz eta pisu handiagoa duena.

Telebistan ez al da dena glamurosoa?

Denbora guztian bertzei begira lan egitea hagitz nekagarria da. Ez nago niri begira, jendeak zer erranen bizi naiz. Noiz da barrura begiratzeko tenorea? Ni nolakoa naiz? Zer nahi dut? Nola jantzen naiz? Zer moduz nago?

Zer moduz zeunden langabezia?

Telebistan hasi nintzelarik erabat ezegonkorra zela ikusi nuen. Banekien bukatu zitekeela, lanik gabe gelditu nintekeela, eta ez nuela edozein programatan lan egingen. Orduan, nire erabaki bat izan zen.

Telebistan ezetz esan daiteke?!

Orain ari naiz ikasten ezetz maiuskulaz erraten. Orain artean beti erran dut ezetz letra ttikiz. Orain ari naiz nire bidea markatzen, lehen beraiek markatzen zidaten.

Ziur hori dela pantailan irauteko bidea?

Ez da erraza. Beti gauza berriak eskatzen dituzte, jende gaztea, jende polita. Geroz eta helduagoak gara, ez horren politikak. Ni saiatzen naiz gozatzen, eta nire lana ahalik eta hobekien egiten baina...

Telebista telebista da.

Ezin diogu jendeak nahi duenari uko egin eta antitelebista bat egin. ETBk bere nortasuna atzeman behar du baina telebista eginez.

Eta komunikatuz...

Aspertuta nago euren ahotsa soilik entzutea gustatzen zaien aurkezleekin. Penagarria da. Lehenik entzuten ikasi behar da, komunikazio dohaiak garatu, arreta jarri, interesa eduki gertatzen den guztiarekiko... Hor hasten da komunikazioa. ■

Loditasuna

Ez hiesa, ez minbizia... Azken urteotan, munduko osasun erakunde publikoei buruhauste gehien sortzen dien arazoetako bat loditasuna da. Lehenengo Mundukoei batez ere. Lana gure ordeztu egiten duten gailuz inguratuta, eta hozkailuak ondo beteta, ez beti jaki osasungarritz, gantzak pilatzeari ekin diogu. Osasun arazoa da, baina oraindik ez dugu behar bezala barneratu, antza denez.

Osasun publikoa gu argaldu nahian

MENDEBALDAR GIZARTEA lodituz doa etengabe. Erosoago bizi gara, eta geroz eta lodiago, nonbait. “Loditasunaren ezaugarri nagusia epe luzeko gehiegizko gantz metaketa da”, dio Itziar Txurruka EHUKo Farmazia Fakultateko irakasle eta nutrizioan adituak, “eta metaketa horren arrazoa kaloria hartzearen eta energia gastuaren arteko desoreka da. Beti ere herrialde garatuez ari gara, elikagai asko dugu eskura, oso energetikoak, eta ariketa fisiko gutxi”.

Gure elikadura eredua aldatu egin da Txurrukaren esanetan: “Lipido asko hartzen dugu, bai kopuruz, bai maiztasunez”. Mediterraneoko dieta behin eta berriz goraiatzen den honetan, badirudi mahaian AEBetakoa gailentzen dela. Eta horrek loditasuna dakar ezinbestean. Arazoa ez da txantxetakoa osasun erakundeen ustez. Osasunaren Mundu Erakundeak (OMEk) aspaldi esan zuen loditasuna gaixotasuna dela; are gehiago, XXI. mendeko epidemiatzat ere definitu du. “Egia da loditu egin garela, eta asko”, dio Itziar Txurrukak, “Europar, esaterako, biztanleen %10 da lodia; gainpisiuari dago-kionez, gizonezkoen %36k eta emakumezkoen %25ak dauka”. Europarren laurden bat baino gehiago, beraz, loditasunaren atarian dago. “Osasun publikoko arazoa da, eta handia”. Kontuan eduki behar da gaixotasuna izateaz gain, loditasunak beste hamaika gaitz eragin ditzakeela, edo larriagotu.

Kezka horrek eraginda, azken urteotan neurri oldea ari da ezartzen loditasunaren aurka, bai Europar bai AEBetan. Atlantikoaz bestaldean, nolanahi ere, herritar xeheek ez omen dauzkate kontuak hain argi. Txurrukak dioenez, europarrok, modu desegokian jan arren, badakigu behintzat zein izango litzatekeen dietarik gomendagarriena. Estatubatuar gehienek, aldiz, ez dituzte ezagutzen beren elikadura erduen kalteak. Horregatik beharbada, Europar gainpisua dena, AEBetan ez hainbeste. “25etik gorako gorputz-masa indizea (GMI) daukan pertsonak gainpisua dauka, eta bere burua zaintzen hasi beharko luke, pisu gehiago ez hartze aldera behinik behin. AEBetan, berriz, 27ra arte arazorik ez dagoela esaten dute.

Zientziaren ikuspegitik ez da oso zuzena, baina bestela biztanleria zati handiegia edukiko lukete zaindu beharrekoen zerrendan”.

Loditasuna AEBetan, Britainia Handian eta Europako hegomendebaldean da larrien. Washingtonek erabaki du loditasunerako tratamenduak osasun publikoko funtsaren bitartez ordaintzea.

14 milioi lodi Europar Batasunean

Europarrok pixka bat argalagoak gara, baina estatubatuarren bekaitza dugula esan daiteke, haien bidetik baikoaz. EBn 14 milioi inguru pertsonak dute loditasuna, eta osasun publikoko gastuen %7k gaitz horrekin dauka zerikusia. Gainera, urtero 400.000 umeri egiten zaie loditasun diagnostikoa. Zenbait herrialdetan, kopuruak handiagoak dira. Espainia, Portugal

Anorexia eta bulimia ez dira “moda” kontua

Pisuarekin zerikusia daukaten arazo baka-
rrak ez dira loditasunarenak. Beste mutu-
rrean ditugu elikadura-nahasteak, lodita-
suna bezain zabaldua ez baina, lodi
elkarteren batean azpimarratu duten beza-
la, askoz kezka handiagoren eragilea gizar-
tean. ACABE anorexia eta bulimiaren kon-
trako elkartearen aritzen den Idoia Martinez
psikologoak dioenez, arazoak ez dauka
uste bezain harreman estua modarekin.

“Niri datozkidan gaixo gehienak –dio
Martinezek– emakume helduak dira,
hogeitaka urtekoak, gehiago bulimiadunak
anorexikoak baino. Eta haien eguneroko
errealitateak ez dauka zerikusirik moda
munduarekin. Sei urte daramat hemen
lanean, eta batek ere ez dit modelo baten
izena aipatu. Haien arazoa ez da halakoren
antza eduki nahi izatea, beren buruekin
pozik egon nahi izatea baizik. Ezin zaio erru
osoa modari leporatu. Uste dut zerikusi

Aurtengo Cibeles.

DANI BLANCO
handiagoa daukatela azken hamarkadeta-
ko aldaketa batzuek: elikadura-ohiturek,
emakumeek gizartean betetzen duten
lekuak... Emakumeei asko eskatzen zaie:
langile ona izatea, etxea txukun-txukun
edukitzea... eta gainera, lirain eta eder
egotea. Presio hori dela-eta, batzuetan,
oreka hautsi egiten da. Eta anorexia eta
bulimia horren ondorio dira. Arazo psikolo-
giko larriak dira, eta batzuetan sutan jar-
tzen nau gaixoen helburu bakarra modelo-
en neurriak edukitzea dela entzuteak,
alegia, kezka hori besterik ez daukaten
pertsonak buruarinak direla. Moda eta
anorexia lotzeak ez die inolako mesederik
egiten gaixoei. Ez diot batere eraginik ez
duenik, baina...”

Kontuak kontu, entzute handikoak izan
dira azken hilabeteetan gai biak batzen
dituzten zenbait albiste. Madrillgo Cibeles
etxeak 18tik beherako gorputz-masa indi-

eta Italian, esaterako, zazpi eta hamaika urte
bitartekoen %30ak dauka gainpisua. Europar
Batzordeak aurreikusita dauka 2030ean hamar
biztanletik seik izango duela gainpisua, gaur
egungo joerak bere horretan segituz gero.

Datuok kezka eragin dute erakunde publi-
koetan, komunikabideren batek “loditasunaren
aurkako gurutzada” modura definitu duena
eraginez. Orain gutxi, borroka pasarte berriak
izan ditugu: maiatzean, Markos Kyprianou
Europako Osasun komisarioak loditasunari

aurre egiteko proposamen sorta berria aurkez-
tu zuen, eta besteak beste, elikadura-industria-
ren erantzukizuna gogorarazi zuen. EBk neurri
bi eskatzen dizkie batez ere: ekoizten dituzten
produktuetan gatz, koipe eta azukre kopuruak
kontrola ditzatela, eta publizitate egokia egin
dezatela. “Industria konturatu egin behar da
denbora agortzen ari dela, benetan emaitzak
lortu nahi baditugu”, adierazi zuen Kyprianouk
komunikabideen aurrean, “pizgarri nahikoa
eman diegu loditasunaren aurkako borrokan
neurri egokiak har ditzaten; bestela, haien jar-
duna arautuko duen legedia sortzeko arriskua
dute”. Mezua argia da.

Askok ez liokete gaizki iritziko halako lege-
dia bati, eta horien artean lodi elkarte bat baino
gehiago dago. Halaxe eman digu aditzera, kon-
parazio baterako, Espainiako AGO elkarte-
ko Manuel Fernandez del Campok: “OMEk lodi-
tasuna pandemia zela esan zuen 90eko hamar-
kada amaieran, eta mundu osoko herrialde
asko ildo horretatik ari dira, baina gomendioak
eginez, ez legeak”. Beste espainiar elkarte
batek, Asofek, gauza bera adierazi digu Berta
Piñol presidentearen ahotik: “Azken boladan
neurri asko ezarri da, baina iruditzen zaigu
itxura hutsa dela. Ez dituzte hartzen benetan
hartu behar lituzketen neurriak”.

Bai Fernandez del Campo, bai Piñol Espai-
niako Osasun Ministerioak indarrean jarritako
neurriez ari dira. Neurri horien ardatza
2005eko otsailean abiatutako NAOS estrategia
da. Helburu nagusia herritarrei loditasuna
benetan arazo larria dela ikusaraztea da eta,
aldi berean, bizi-ohitura osasungarriak susta-
tzea, haur eta gazteengan batik bat. Halaber,

Gorputz-masa indizeak

Loditasuna kontu erlatiboa da. “Kalean lodi iruditzen zaiguna
ez du zertan hala izan behar”, dio Itziar Txurrukak. “Gure gor-
putzean daukagun masa portzentajea da garrantzitsua, eta
begi-bistaz ikusten dugunak, askotan, gezurra esaten digu”.
Esaterako, giharrak gantzak baino pisu handiagoa izaten du;
hala, oso pertsona gihartsu batek beste batek adina kilo
eduki ditzake baina hain lodi egon gabe.

“Gaur egun gorputz-masa indizea (GMI) erabiltzen da. Ez
da egokiena, baina anbulatorio batean ezin daitezke mila
proba egin. Horrekin egiten da aurrera, eta arazo bat dagoe-
nean, azterketa sakonagoa egiten da”, azaldu du Txurrukak.
GMI kalkulatzeko aritmetika hutsezko ariketa da. Pisua (kilo-
gramotan adierazia) zati altueraren karratua (metrotan). Giza-
ki helduengan, osasungarritzat jotzen den GMI 18,5 eta 25
bitartekoa da. Hortik behera elikadura urritasuna edo osasun
arazoren bat legoke, eta hortik gora gainpisua. Kopuruok 25
eta 34 urte bitarteko pertsonentzat erabiltzen dira. Hortik
aurrera, puntu bat egiten dute gora hamar urtero.

zea (GMI) daukaten neskak bertan desfilatzea debekatu zuen, esaterako. Iñigo Olasagastik, Donostiako First modelo agentzia eta eskolako zuzendariak, uste du modak baduela anorexiak eta bulimiak gora egin izanaren erru zati bat, "baina ez oso handia". Erroak sakonago heltzen omen dira: "Gizartean, gaur egun, argaltasuna goraipatzen da. Bestalde, Cibelesek egin duena ondo iruditzen zait, baina ezer gutxiarako balioko du, munduko desfile-etxe garrantzitsuek ez dutelako antzeko neurririk hartu".

Modeloak anorexiarekin ez direla lotu behar nabarmendu du Olasagastik: "Hamabost urte darabamat Firsten, eta ez daukat gogoan anorexia izan duen neska bakar bat ere". Bestalde, neska modeloen itxurak iruzur egiten omen du: "Oso argalak dira, baina horixe dutelako gorpuzkera, ez elikadura arazoak dauzkatelako". Kontuan har dezagun, beti ere, GMI zenbaki hutsa dela, eta kasu guztiak ez direla berdinak. Firsteko zuzendariaren hitzetan, arazo handiagoa da berez oso argalak diren modelo horien itxura berdina eduki nahi izatea.

Europar, %10 da lodia eta
gizonen %36k eta emakumeen
%25ak gainpisua du.

Europarren laurdena baino
gehiago, beraz, loditasunaren
atarian dago

industriari eskatu egin zaio gatz, azukre eta gantz gutxiago jartzeko euren produktuetan, Europar Batasunaren ildo beretik. Enpresa askok hala egiten dute dagoeneko, orain dela gutxi Elena Salgado Espainiako Osasun ministroak, NAOS estrategiaren balorazio publiko baikorreetan, azpimarratu zuenez.

NAOS estrategiak berebiziko garrantzia ematen dio telebistako publizitateari. Hala, PAOS kodea sortu dute. Adin txikikoei zuzendutako elikagaien publizitateari buruzko gomendio sorta da, azken batean, PAOS. Beste autoerregulazio kode bat, alegia. Madrilgo Gobernuak iturrien arabera, sektoreko enpresa gehienak, 35 handienak barne, kode horren barruan daude.

Frantziako Estatuan ere hartu dira neurriak, eta ez nolanahikoak. Esan nahi baita, debekuak eta guzti ezarri direla. Berbarako, 2004tik gozotak erosteko makinak debekatuta daude eskolatan. Gainera, arau zorrotzak ezarri dira era horretako jakien iragarkiei dagokienez. Datuen arabera, azken hogeitaz urteetan %17 handitu da ume lodien kopurua Frantzian. Biztanleria osoa kontuan hartuta, lodi kopurua 1990ekoaren bi halako da gaur egun (%12 guztira).

urdaibai

Laidako hondartza
Arketa auzoa, z/g
48311 IBARRANGELU

www.urdaibai.com
info@urdaibai.com

Mediterraneoko dieta goraipatu arren, AEBetako gailentzen da. Frantzian, 2004tik gozoak erosteko makinak debekatuta daude eskoletan.

Beste herrialde batzuek ere araudiak ezartzea erabaki dute. 2004an, Britainia Handiko Gobernua urratsak egiten hasi zen “zabor-janari” iragarki gutxiago eman zedin arratsaldeko seietatik gaueko bederatziak arte, ustez ume gehien dagoenean telebista ikusten. Orain, herrialde horretako Elikadura Estandarren Agentziak neurriok zorrozteko eskatu dio gobernuari; zenbait jakiren iragarkiak debekatzea nahi dute, gaueko bederatziak baino lehenagoko ordutegi osoan. Hain zuzen, Europan Britainia Handia da loditasun arazo gehien daukan estatua. Izan ere, eta Kingstongo (Kanada) Unibertsitateko ikerketa baten arabera, loditasuna, mundu osoko arazoa izanik, AEBetan, Britainia Handian eta Europako hegomendebaldean da larrien.

EBk neurri bi eskatzen dizkio elikadura-industriari: produktuetan gatz, koipe eta azukre kopuruak kontrolatzea, eta publizitate egokia egitea

Zenbakiak inon badira ikaragarriak, AEBetan dira. Bertakoen %65 lodia dela kalkulatu da, eta gobernuak, azkenik, zerbait egin behar izan du, urte luzez loditasuna gaixotasuna dela onartzeari uko egin ostean. Hala, Washingtonek erabaki du osasun publikoko funtsaren bitartez ordainduko direla loditasunarekin zerikusia daukaten tratamenduak, non eta osasungintza pribatuaren gotorlekuan. AGO elkarteak Manuel Fernandez del Camporen ustez, neurri horrek arrazoi zehatza du: azken boladan, pertsona lodi asko salaketak jartzen hasiak ziren elikagai ekoizleei, nola erretzaile tabako-industriari. “Salaketok geldiarazteko ebatzi dute diru publikoaz aurre egitea loditasunari”. Europan ez dago ohiturarik mota horretako salaketak egiteko. Baten bat ausartu da, Fernandez del Campok dioenez, baina saia-kera ustelak suertatu dira beti ere.

EAEko datu batzuk

Iaz, Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailak 2005eko nutrizio inkesta argitaratu zuen, 4 eta 18 urte bitartekoen jateko ohiturak aztertu ondoren. Adin bitarte horretan daudenen %12 lodia da. Loditasun-prebalentzia handienak 11-14 urteko mutilengan (%19) eta 15-18 urteko neskenengan (%16) ematen dira. Gainpisu-prebalentziari dagokionez, %30etik gorakoa da 7-14 urteko mutilengan, eta baita 15-18 urteko neskenengan ere.

Sail berak argitaratutako Euskadiko Osasun Plana 2002-2010 txostenaren arabera, 2002an 16 urtetik gorakoen %10 lodia zen Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan. Jaurlaritzaren helburua 2010erako %8ra jaistea da.

Informazioa bai, baina...

Loditasunarenganako kezkak eguneroko bizitzan eragin digu. Nekez igaroko da astebate komunikabideetan gai horren inguruko albiste bat, erreportaje bat, ikerketa bat edo datu berri bat argitaratu gabe. Informazio asko dugu, baina hori ez da berez irtenbidea, Itziar Txurruka irakaslearen iritziz. Informazio gehiegi delako, akaso. “Argitaratzen den horretatik, zer da egokia eta zer ez?”. Txurrukak “dieta magikoak” aipatu ditu, esandakoaren adibide: “Guk, eskoletan, halako dietak aztertzen ditugu ikasleekin, zeintzuk diren dieta bakoitzaren alde onak eta txarrak, eta abar. Ondorioa da gehienek debekatuta egon behar luketela. Eta halako dietak jarraitzen dituztenak, ospita-

“Sagarrak” eta “madariak”

“Gainpisua gantz metaketarengatik gertatzen bada, arriskutsua izan daiteke”, dio Itziar Txurruka nutrizio adi-tuak. “Dena den, kontuan hartu behar da metaketa hori non ematen den”. Loditasun mota bi bereizten direla adierazi du: madari itxurakoa, gantza aldaketan pilatzen denean, eta sagar itxurakoa, gantza sabel inguruan dagoenean. Lehenbizikoa emakumeengan da nagusi, bigarrena gizonengan; eta horixe da, hain zuzen, arriskutsuena. “Madari itxurakoan, gantz guztia larruazalpekoa izaten da, eta ez da metabolikoki oso aktiboa izaten.

Hortaz, metatzea ez da horren larria. Gantza sabelean kokatzen bada, berriz, errai aldean egoten da, eta metabolikoki nahiko aktiboa izaten da. Horrek arazo gehiago sor dezake”. Orain dela gutxi arte, gantz-ehuna biltegi hutsa zela pentsatu izan da —soberan daukagun gantza hor pilatu eta behar dugunean hartu—. Ez da hala, ordea. Gantz-ehuna beste edozein ehun bezalakoa da. Bere metabolismoa dauka, azken batean. Eta gantz gehiegi dugunean, metabolismoan aldaketa kaltegarriak gerta daitezke. Erne sagarrekin, beraz.

lean”. Fernandez del Campok, bestalde, informazio kanpaina gogorrak nahi lituzke: “Administrazioak erakutsi du badakiela, bestelako osasun publikoko arazoekin, jendeari iristen zaizkion kanpainak egiten. Zergatik loditasunaren kasuan ez? Zer edo zer egiten hasi dira, baina oso apal”.

Txurrukak ongi adierazi duenez, loditasunak harreman estua dauka diruarekin. Lodiak garesti ateratzen zaizkio osasungintza publikoari, baina osasungintza pribatuarentzat, berriz, pagotxa dira. “Jende asko aberastu da gure arazoari esker”, kexu da Asofe elkarteak Berta Piñol, “eta osasungintza publikoa zerbait egiten hasi da, baina oso motel”. Ebakuntza bariatrico bat —obesitatearen aurkako ebakuntza— egiteko itxaronaldia bost urtekoa izan daiteke, esaterako. Askoz laburragoa medikuntza pribatuan, noski, baina baldintzak ez dira beti egokienak. “Ezin daiteke egin halako ebakuntza bat Zainketa Intentsiboetako Unitaterik gabeko erietxe batean, baina egiten dira”, salatu du Piñolek. “Ebakuntza bariatrico bat egin aurretik protokolo bat bete behar da, eta protokolo horrek urtebete iraute du —gaineratu du Manuel Fernandez del Campok—,

baina erietxe pribatu askotan ez da egiten. Pare bat egunetan sartzen zaituzte ebakuntza-gelan”. Medikuntza publikoa astiroegi doa eta pribatua garestiegia suerta daiteke: 20.000 euro inguru arazorik gabeko ebakuntza batengatik, Fernandez del Campok dioenez. Zailtasunak suertatuz gero, kopuruak hazi daitezke, eta euren bizitzarekin ordaindu duenik ere ez da falta. Lodi elkarte asko, izan ere, kirurgia bariatricoak kalte-tutakoen elkarrekin dira.

Loditasuna gaixotasuna da, baina hiritar arruntaren irudimenean ez da ideia hori zeharo txertatu oraingoan. Gizarte arazoa gehiago, estetikarekin zerikusia daukana. “Medikuengan ere ezagutza falta itzela dago”, dio Berta Piñolek. Itziar Txurrukaren hitzak ere ildo beretik doaz. “Ustez, nutrizioan adituak medikuarekin eta farmazialariarekin batera lan egin behar luke. Baina familia-medikuntzan, gaur egun, ez da horrela gertatzen”. Gure eguneroko medikuak ez omen daki honetaz jakin behar lukeen guztia. “Hala ere —dio Txurrukak— hasi dira zenbait farmazia zabaltzen, non dietstek eta farmazialariek batera lan egiten duten”. Kontua da gutako gehienok badakigula, jakin, zer jan behar genukeen, baina beti nahiago bestea. ■

**Medikuntza publikoa astiroegi
doa eta pribatua garestiegia da:
20.000 euro arazorik gabeko
ebakuntza bariatrico batengatik**

ZIO

● ZIENTZIA
● IRAKURLE
● ORORENTZAT

Euskal Herriko Unibertsitateko Euskara Zerbitzuak duela hiru urte abian jarritako ekimena da ZIO (Zientzia Irakurle Orentzat). Bizkaiko Foru Aldundiaren babesuaren bidez honen xedea ezagutza edonoren esku jartzea da, liburu interesgarriak, entretenigarriak eta kalitatezkoak eskainiz. Oraingoan, bost dira bilduma osatzen duten lanak. Zientziara hurbiltzeko tresna fresko eta erabilgarriak ZIOk dakartzanak.

**gure
arteak
euskaraz**

Universidad
del País Vasco

**BFA
DFB**

Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia

«Eskuindar askorentzat zine espainiarra 'gorri'en zinea da»

Subkontzientean igeri egiten abila da Julio Medem. Filmak sortzeko, leku ezkutu eta ilunetan eskua sartu eta ateratzen duenaz oraindik harritu egiten dela kontatu digu. Leku horietara eramateko eskatu diogu eta bere sorkuntzen lekuko den txokoan hartu gaitu: Madrilgo zentroan egonagatik, zalapartatik at dagoen atiko bateko estudio txikian. Leihate handiekin, argi askoko tokia delako atsegin du, eta argipean aritu gara hizketan. Donostiara joan eta aspaldiko partez oporrak hartzeko gogoz dagoela aitortu digu, abuztuaren 24an *Caótica Ana* filma estreinatu aurretik.

Caótica Ana ere emakumea da filmeko protagonista. Zure hitzetan, fabula feminista izango da. Zer esan nahi duzu horrekin?

Fabula da istorioa beste zerbaiten irudikapena delako, Anaren bidez memoriaren ideiarekin egin dut lan; berea ez den memoria bat, denek denari buruz dugun memoria. Anaren kaosean, pixkanaka beste emakume batzuen oroitzenak eta irudiak tartekatzen joango dira. Bera leku lasai batetik dator, aitzak oso babes-tua, bere koadro koloretsu eta baikorrekin atek itxita izan ditu orain arte, eta ate horiek irekitzen hasiko dira. Hortik aurrera, zentzu oso desberdineko bi bide egiten ditut: batetik Anaren bidaia, ulertzen ez duenetik eta beldurra duen horretatik ihes egiteko eskubidea duen neska gaztea; eta bestetik denboran egini-ko bidaia, non hainbat eszena agertzen diren (metaforak, ametsetan bezalako irudikapen sinbolikoak), emakumeak normalean gizonaren eskutik biolentzia jasan duen momentue-na. Sintesi lan handiko bilduma da: ez da denen bistara gertatzen, eta gutxiago Anaren bistan, atzetik baizik.

Gidoiaren zortzi bertsio egin dituzu. Oso zorrotza al zara?

Bai, beti bertsio asko egiten ditut. Nora noan jakin gabe hasten naiz, eta hori gustatzen zait. Egoera batzuek, agertzen doazen neurrian, istorioaren norakoa eman diezadakete, baina gidoia idazterakoan, oraindik istorioa zabaldu dadin itxaroten ari banaiz, nahiago dut bukaeraren gakoak emango dizkidaten ideiak ez aukeratu. Gogoko dut oso ondo nora noan ez jakitea. Hasieran inkontzienteki egiten nuen eta orain kontzienteki planteatzen dut. Probatzen joaten naiz eta horrek deskubritzeke

MIKEL GARCIA
Argazkiak: Dani Blanco

dagoen sekretu ezkutu bat deszifratu behar duanaren sentsazioa sortzen dit oraindik.

Eta zer gustatzen zaizu gehiago, zuzendari ala gidoilari lana?

Gidoi lanean oso aske sentitzen naiz, nire burua- ren menpe baino ez nago eta nire buruari ematen diodan denbora guztia dut. Oso fase polita da: eskua sartzen duzu sartzen hain erraza ez den lekuetan, gauzak ateratzen zoaz, gainontze-ko gauzen mailan jartzen dituzu, begiratzen dituzu eta galdetzen diozu zure buruari: "Honek zer esanahi dauka?" Eta pertsonaiak, giroak... irudikatzen joaten zara, imajinatzen eta imajina- tzen... Lo egiten dudanean izugarri gustatzen zait horrekin guztiarekin pixka bat amets egitea: hau daukat, nola jarri, nola joango da... Fase txundigarria da, pelikula sortzen ari zarelako, asmatzen.

Liburu bat ere publikatu duzu, *Mi primer día*. Literaturak tentatzen al zaitu?

Nortasun agiria

Julio Medem Donostian jaio zen, 1958an. Haurtzaroaren zati bat bertan pasa ostean, familia Madrilera aldatu zen eta han heziketa burgesa jaso zuen, autoritariora eta eskuindarra zen aita baten eta El Pilar ikastetxearen eskutik. Psikiatra izan nahian, Medikuntza eta Kirurgian lizentziatu zen, EHUn, baina azkenean zinemaren mundua aukeratu zuen: *Behiak* film luzearekin Zuzendari Berriaren Goya saria eman zioten 1992an eta 1997an sortutako Alicia Produce produkzio-etxe propioarekin, beste lau film luze idatzi eta zuzendu ditu. Duela lau urte, bere burua nazionalistatzat ez duen zinemagile honek polemika piztu zuen *Euskal Pilota*. *Larrua harriaren kontra* dokumentalarekin. Bergman, Buñuel, Kurosawa, Zulueta eta Erice miresten ditu eta *Caótica Ana* estreinatuko du abuztu amaieran.

Julio Medem

Konbentzituta nago gehiago idatziko ditudala. Agian hemendik hamar urtera-edo, baina oraintxe ez dut nahi. Anaren bidaia nire egunerokoa idatzi berri dut, pelikularen prozesu guztia. Idazterakoan izugarritzko plazera sentitzen dut, bizi dudana idaztea eta gauzak adierazi ahal izatea gozamen da. Hala ere, etorkizuneko liburu horren gaia fikziozkoa izango da ziurrenik.

Literatur zaletasun horretatik al dator zure pelikulen tonu poetikoa?

Bai, azken pelikulan adibidez, Anari gertatzen zaion guztia metafora moduan eraikia dago: beste bizitza batzuen metafora, horien bilduma... Bukaeran, gainera, Anak, istorio horien ordezkari denez, bere burua eskaini beharko du, sakrifizioaren ideia dago. Azkenean, garrantzitsuagoa da norberak etikoki kolektiboari (kasu honetan kolektibo femeninoari) zor diona, nork bere buruari zor diona baino. Dena dago gure subkontziente kolektiboari buruz hitz egiten duen zerbaiten zerbitzura, eta ez dizut esango nola iristen den horra eta zer den, baina mezu politiko bat ere badago atzean.

Eta non inspiratzen zara hori dena imajinatzeko? Ametsetan irudikatzen al duzu hain ametssetako mundua?

Hori guztia trebatu egiten da, eroso sentiarazten zaituen leku batetik tiratzen duzun heinean. Eta batez ere harritu egiten zara: baina hau nondik aterata da? Errealitatearen behatzaila naiz, baina nire istorioak ez dira ateratzen behatzen dudanetik, errealtatetik. Noski, nik esaten dudana eta errealtatea dena lotuta dago, dena nigan dago, baina barrutik askoz gehiago gara, beste gauza bat. Errealitatea hemen dago, baina gure azaletik barrura jada ez da errealtatea, umoreen magma gara, bakoitzak bere filtro propioak ditu, bere subjektibitatea, eta hortik lan egitea gustuko dut. Ilunpean dagoen espazioa da eta bertara iristeko bidea garatu egin behar da.

Zine kritikariak

“Denetik dago, baina denbora asko da gomendatzen dizkidan kritikak baino ez ditudala irakurtzen. Gainera oso ondo dakit zein kritikariri ez natzaion gustatuko eta ez natzaion inoiz gustatuko. Pertsona batzuek ez dute pelikula ikusiko nik proposatzen dieran moduan, beti faltan botako dute filma edo ni zuzendari bezala nahiko luketena ez izatea. Batzuentzat “*el pelota vasca*” izaten jarraituko dut beti, eta beste batzuek, *Euskal pilota. Larrua harriaren kontra* pelikularen aurretik begiz jota ninduten jada. Zenbat eta irakurle eta botere gehiago izan, orduan eta okerrago jokatzen dute hainbat kritikaririk, errespeturik gabe. Niri asko kostatzen zait nire pelikulekin aurkezpenak egitea; *Lucía y el sexo*ekin nahiago izan nuen zirkuitua atzerrian hasi”.

Subkontziente lantzeko grina psikiatra izan nahi zenuen garaitik datorkizu? Barruko arantza hori kentzeko modua al da?

Subkontziente asko interesatu zait beti. Medikuntza ikasi nuen psikiatra izateko, hain lotsatia nintzen ez bainuen uste zinema niretzako zenik. 15-16 urterekin Freud irakurri nuen eta subkontzientearen ideia, ametsen esanahiak interpretatu ahal izatea... aurkikuntza izan zen; nire ametsetan arreta jartzen hasi nintzen, gainera nik asko amesten baitut. Lo hartu aurretik asko amesten dut eta gero, esnatzerakoan, amets horien bilduma egin dezaket.

Filmetan arriskatzea gustatzen zaizu: zure istorio eta pertsonaiak orijinalak izan ohi dira. Oraingoan ere hala izango al da?

Bai. Gainera oso film libre da, lengoaia sinbolikoarekin, eta aldi berean emozionalki asko harapatzen duena. Emanaldi pribatuaren pelikula ikusi duten pertsonen kostak egin zaie trantzetik ateratzea. Emozioek ideiak zimikatu ditzakete, baina oinarrian esperientzia emozionala da, gogorra.

Eta beste pelikula batzuetako elementuak errepikatu al dira? Hots, sexua, bikote harremanak, predestinatuak egongo bailiran pertsonaien bizitzak gurutzatu arazten dituzten ustekabeak...?

Maitasun istorio bat badago, baina ez da garrantzitsuena. Eta halaber horiek ere badaude. Destinoaren ideia, kasu honetan, lehen aipatu dudana sakrifizio horretan irudikatzen da; Ana norbanako bezala gutxi inporta duela eta sakonagoa den zerbaitetan parte hartu behar duela konturatzen den unean.

Super 8aren magia

Zer kontserbatzen dute zure pelikulek aitari hartutako Super 8an grabatzen zuen Julio Medem nerabe haren lanetatik?

Super 8ak magia handia dauka. Hasi nintzen, kamera jarri eta denbora eta espazio zati bat jasotzeko ahalmen horretan magia handia zegoela iruditzen zitzaidan. Garai hartan

Freud irakurtzen hasi nintzen eta kamerak jasotako leku horretan nire subkontzienteko zerbait isuri ahal izango nuela iruditzen zitzaidan. Lilura handia sortzen zidan eta lilura hori mantentzen saiatzen naiz. Horregatik ez ditut filmak egiten aurrean dudan errealitatea erabiliz, nire aurrean beste leku batetik ateratako egoera jakinak jarritz baizik. Hala ere, leku hori nolakoa den ere ez dakit, ez didalako begiratzeko uzten, baina ateratzen uzten dit.

Eta nola gogoratzen duzu zure haurtzaroa Donostian? Nola eragin dizu?

Nire haurtzaroa Donostian eta Madrilen bizi izan dut [zupada luzea eman dio Cohiba purutxoari]. Komunikazio arazo arraroak nituen txikitari, oso lotsatia nintzen. Badakit topikoa dirudiela, baina ez ulertua sentitzen nintzen eta horrek gero adierazteko beharra ekarri zidan. Haurtzaroari eta nerabezaroari lotuta euskal giroarekin zerikusia duten oroitzapenak ditut, batzuk idealizatuak; naturak sortzen zidan lilura, esaterako. Hori *Behiak* filmean ikusten da. Basoak adibidez: zerbait sakona, enigmatikoa adierazteko eginak. Eta euskal mitologiarekin lotutako guztia atsegin nuen, Julio Caro Baroja irakurtzea gustatzen zitzaidan. Nire alabei kontatzen dizkiet gauza horiek eta bi alaben pertsonaia kuttunena Itziar da, Donostiako baso batean bizi den pertsonaia. Gero heldu egiten zara, baina nahi baduzu ez duzu zertan hori guztia ahaztu behar.

Zure biografiaren arabera, garai hartan bizilagun batenganako desamodioak markatu zintuen, baita zure filmografian ere. Zein modutan?

Asko markatu ninduen, maitemindu nintzen lehenengo aldia izan zelako, eta ez nekien hain gogorra izan zitekeenik. Gainera berak ez ninduenek maite, sekretuan eraman behar nuen eta sufritu egin nuen, orduan hasi nintzen idazten. Nire eta nire anaiaren logelan Matterhorn mendiaren posterra genuen eta mendi hura igo behar nuela

“Eskua sartzen duzu sartzen hain erraza ez den lekuetan, gauzak ateratzen zoaz eta galdetzen diozu zure buruari: ‘Honek zer esanahi dauka?’ Eta pertsonaiak, giroak... irudikatzen joaten zara”

idazten hasi nintzen. Mendiak neskagatik sentitzen nuena ordezkatzeko zuten eta horrela hasi nintzen idazten, mendi hari idazten. Eta noski markatu nauela. Sentimendu oso indartsu batetik eraikitzen duzu eta idealizatzen joaten zara. Idealizatzeko ahalmen horrekin gauza handi asko egin daitezke. Ziur naiz horrekin guztiarekin zerikusia duela nire adierazteko beharrak eta nire pelikuletan islatzen den amodioaren ikuspegiak. Denborak heldu arazi egiten gaitu, baina agian niri pixka bat gutxiago.

Eta zure atleta garaitik zer geratzen da? Atletismoa eginez Olinpiadetara joatekotan egon zinen.

Ez da ezer geratzen, agian ez naizela loditzen, baina denbora asko pasa da ordutik. Isolatzeoko beste modu bat zen, horrela isolatzen nintzen: neska hura nire kontzientzian kokatzen nuen eta nirekin batera zihoan, lagun nuen... Dena beregatik egiten nuen.

Apaizengandik ihes egiteko modua ere izango zen...

Kolegioa beldurgarria zen, okerre, katolizismoaren hipokresia paradigmaticoa horretan. Hobe da horretaz ez aritzea, oso oroitzapen txarra daukat. Eta bai, hortik ihes egiteko balio zidan, kirol indibiduala izanik. Nire bizitzako denboraldi oso luze batean oso isolatua egon naiz eta gero irteten joan nintzen, zinemari esker. Adierazteko gai den pertsona, ulerkor egiten den pertsona bihurtzen lagundu zidan.

La Voz de Euskadi egunkarian zine kritikari hasi zinen, baina ez zenuen kritika gordirik egiten. Zine zuzendaria izango zinela aurreikusten zenuelako agian?

Kontua da ez zitzaizkidalako kritika txarrak ateratzen; pelikula ez zitzaizkidan gustatzen kritika gaizki ateratzen zitzaidan eta gustatzen zitzaidanean, horri buruz idazteak apasionatzen ninduen eta gehiago

Zine Legea

"Ez badugu Espainian Frantziak duen bezalako lege bat egiten, ez dugu ezer lortuko. Hau okerrera doa, Espainian 3.000tik gora areto daude eta AEBetako film bat ia 1.000 kopiarekin ateratzen bada aretoetan bi astez egoteko, hemengo beste film asko karteldegitik kendu behar dituzte. Karteldegia aukeratzeko askatasunaz hitz egiten da. Askatasuna zertarako, zine amerikarra baino ez jartzeko? Zine amerikar ona dago, baina esaten duguna da iristen den zine amerikar zabor pila horretatik gutxiago ekartzeko eta gure zinemari lekua uzteko, zaborra ere egongo baita, baina horretarako nahiago dut gure zaborra. Zine espainiarra proiektatzeko kuota bat jarri nahi dugu. Frantzian %54koa da kuota eta Espainian ez gara %10era iristen".

saiatzen nintzen. Kontrakoa gertatzen zaien kritikariak daude: sarkasmo gehiago dute kritika ezkorrak egiteko. Gainera, Super 8arekin film batzuk egin nintzen eta alde horretatik pelikula egitearen lana ere baloratzen nuen.

Zure filmografiaren errepasoa egin dezagun. Lehenengo film luzea *Behiak* izan zenuen. Inongo produktorek ez zuen filma ekoitzi nahi, baina azkenean lortu zenuen eta pelikula horregatik Zuzendari Berriaren Goya eman zizuten. Haste-ko ez dago gaizki.

Ni orduan Amasan [Gipuzkoa] bizi nintzen, isolaturik, bi urte zituen Peru semearekin. Ez zen izan pentsatu nuen lehenengo film luzea, aurretik bi gidoi idatziak nituelako, baina gidoi hura pelikula bihurtu nahi nuela ikusi nuen. Produktzio-etxe bat sortu nuen, kontu legalengatik, eta Eusko Jaurlaritzaren diru laguntza batekin produzitzen saiatu nintzen. Baietz esan zidaten, gidioa asko gustatu zitzaicela, baina azken garbiketa bat egin zuten, diru laguntzetatik bat kendu behar eta nirea kendu zuten. Orduan Madrilera joan nintzen fotokopiatutako dozena bat gidoi-rekin, produktzio-etxe askotan galdetu nuen eta azkenean, hasi berria zen produktzio-etxe batekin (Sogecine, orduko Sogetel) baietz esan zidan. Errodajea gogorra izan zen eta gainera ez genuen nik nahi bezala euskaraz egin; gero, hori bai, kopia oso landua egin genuen euskaraz. Berlingo jaialdian izan ginen, Tokion ere sari bat eraman zuen filmak... Zirrargarria izan zen harre-ra ona zuela ikustea. Zalantza handiak nituen, askatasun handiarekin egin nuelako, nahi nuen bezala, baina orokorrean ulertzen zela ikusi nuen eta zirkuitu txikitari izan bazen ere, 35 herrialde-tan saldu zen. Espainian, hala ere, gutxi ikusi zen, zine aretoetan ere denbora gutxi egon zelako. Publiko gutxi zen, baina hurbilen sentitzen duzun publikoa.

La ardilla roja izan zen zure bigarren filma. Zer sentitu zenuen Stanley Kubricken laudorioak jasotzean?

Hori beranduago jakin nuen eta ezin nuen ulertu. Stanley Kubrick izugarri gustatzen zait, nola ez, baina arraroa da berari nirea gustatzea, batez ere arraro egin zitzaidan hain justu *La ardilla roja* gustatu izana. Stanley Kubrick gustatzen zait eta ez dut Kubricken inongo antzik; antzeko arrazoiren batengatik, bere zinemaren antzik izan ez arren zer edo zer ikusi zuen nire filmean gustatu zitzaiona. Askok poztu nau.

Spielbergekin Hollywood eskaini zioneko

Eta Kubrickek zure berri eman zion Steven Spielbergi. Imajinatzen duzu zure bizitza Spielbergi baietz esan eta Hollywoodera *The mask of Zorro* zuzentzera joan izan bazina?

Zaila da halako egoerara itzultzea. Bi aldeetako arrazoiak dituzu: batetik akziozko eta abenturaz-

ko horrelako filmak nik ez dakizkit egiten eta zinema egiteko oso estimulatu egin beharra dago, oso gogorra delako, eta enkarguzko pelikula horretan ezingo nuen gidoian ekarpenik egin. Bestetik, ordea, izugarri ordaintzen zidaten, eta esaten diozu zure buruari: “Beno, filma egingo dut eta gero itzuli eta nire estilokoak egingo ditut”. Baina konturatzen zara ez dela hala izango, benetan gustukoa dudana zinema egin nahi banuen hemen geratu behar nintzela. Zaila da ezetz esatea, baina erabaki nuenean, hain argi ikusi nuen, ez zitzaidala batere kostatu. Guztiz askatu nintzen eta neure burua ulertzeko ere balio izan zidan. Orduan *Los amantes del círculo polar* hasi nuen; Hollywooderara joan banintz agian ez nukeen film hori egingo.

Hain zuzen, *Tierra* pelikularen ostean egindako *Los amantes* istorio pertsonala dela antzematen da. Zein puntutaraino sartzen zara zure filmeetan? Guztiz inplikatzeko naiz; lehen esan bezala pixkanaka joaten zara pelikularako gauza berriak ateratzeko, hasieratik dena jakin gabe, erronka mantenduz... eta horrek guztiak arreta handiarekin mantentzen nau, oso nekatuta baina pasio izugarriarekin inplikaturik.

S.O.S.

Lucía y el sexo arrakastatsuen ondoren, *Euskal Pilota*. Larrua harriaren kontra dokumentala izan da estreinatu duzun azkena. Urte hartako Goya Sariak baino egun batzuk lehenago *El Mundo* egunkarian publikatu zenuen eskutitz irekian (S.O.S.) zenioen Goya Sariena zure bizitzako “egunik bidegabe eta etsigarriena” izango zela. Lau urte pasa ostean, hala izan zen?

Bai. Okerrena. Ez dut uste bizitzan berriro halako egunik izango dudarik, ez eta merezi dudarik ere. Nire aurka manifestatu zen jende askok ez zuen filma ikusi ere egin. Kazetariek galdetzen zieten: “Baina ikusi al duzu?”, “ez, noski! Nola ikusiko dugu hori?”. *Contra el pelota vasco*. *La nuca contra la bala* lemapean... Filma ez gustatzea ulertu dezaket, atentatuan hildako baten alarguna eta preso baten emaztea batera ateratzea gustuko ez izatea... Baina hortik esatera nire pelikularekin ari nintzela norbaiti tiroa botatzera animatzen... Hain da astakeria handia! Berriz Frankismoaren garaia bizitzea bezala zen.

Pentsatzen dut halako esperientzia gogor batek besterik ez bada zerbait ikasteko balioko duela.

Indartsu egin behar izan nintzen, gogortu, baina aldi berean hondoratu ere egin nintzen, asko sufritu nuen eta iraila hartatik hurrengo udara arte oso gaizki egon nintzen, urtebete. Garai horretan dokumentalaren hurrengo pausoa izango zenaren, *Aitor*. *Euskal Pilota larruaren kontra* film luzearen bigarren bertsioa idatzi nuen, baina bukatzen ari nintzela kaxoian uztea erabaki nuen.

Beraz, aparkatua dago proiektua?

Bai, oso aparkatua, baina esperoan. Oraindik ez dut atera nahi, egoera egonkortzen denean egingo dut.

Eta gidoi horren zer edo zer aurreratu dezakezu?

Gorrotari buruzko eta gorrotaren kontrako pelikula da. Filmari gorrotoa dario, baina aldi berean gorrotari zaplastakoa ematen dio. Hildakoak ere badaude eta Aitorrek barruan leku bat darama, ezinikusia gordetzen duen leku bat, non gorroto eza existitu daitekeen.

Eskuin muturreko medioek, dokumentalarekin hainbeste min egin zizutenek, nola uste duzu erantzungo diotela film berriari?

Horiek grinatu egingo dira beti. Eta *Caótica Anarako* ere ziur nago ikusle kopuru bat galdu dudala, jende askorentzat oraindik “*el pelota vasco*” izaten jarraitzen dudalako. Baina horrek ez nau kikiltzen, nire bidea egiten jarraituko dut.

Eskutitzean zine mundukoez ere mintzatu zinen, Irakeko gerrari ezetz esateagatik PPrene eskutik jasotako kritikez. Zine munduko en talde eta aldarrikapen kontzientzia horrek bizirik al dirau?

Bai, mantentzen da, baita pelikuletan ere. Eskuineko jende askorentzat, zine espainiarra *gorrien* zinea da, etsaiarena, eta horregatik zine espainiarra ikusteari uko egiten diote. Lehen ez zen horrela. Harro egotea arrazoiak izan beharko luke eta alderantziz da, eskuina hain dago egoskor... Gainera min egiten dute, ez direlako gelditzen, mezu beldurgarri hori eman nahian daude etengabe eta jende askok egia bezala onartzen duenez, txarra da zinemarentzat.

Zure lanekin bukatzeko, *Euskal Pilotaz* geroztik ez duzu beste filmik zuzendu, baina bai ekoitzi, arazo mentalei buruzko bi dokumental: *Uno por ciento*, *esquizofrenia* eta *¿Qué tienes debajo del sombrero?*, down sindromearen buruzkoa. Zure alabak down sindromea izateak eragina izango zuen.

Bai. Lola nire emazte ohi eta Aliciaren amak dokumentaleko pertsonaia hitz egin zidan eta txundituta geratu nintzen. Hala ere, dokumentalen mundua oso konplexua da. *¿Qué tienes debajo del sombrero?* rekin agian ez dut dirurik galduko, baina bestearekin bai. Jaialdietan egon dira, aretoetan, kritika oso onak izan dituzte... baina oso merkatu zaila da. Gutxienez gastuak estaltzea espero nuen, ez da hala izango ordea, *Uno por ciento*, *esquizofrenia* rekin behintzat ez. Gogorra da eta gogoia kentzen du, baina beste alde batetik oso harro sentitzen naiz horiek ekoitzi izanaz. ■

“Dokumentalarekin

tiroa botatzera

animatzen nuela esatea

hain da astakeria

handia! Frankismoaren

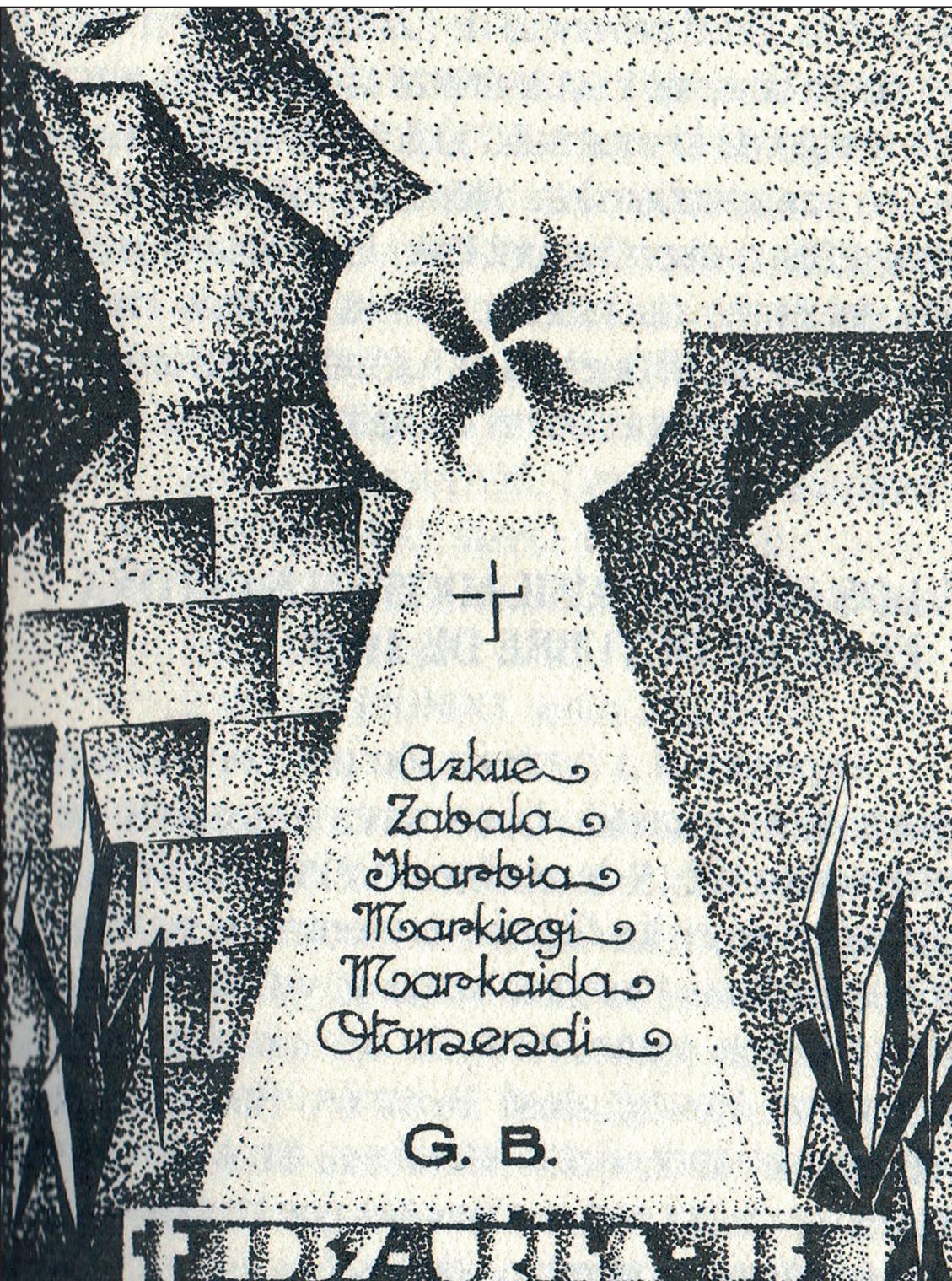
garaia bizitzea bezala

zen”

36ko Gerra. Uztaileko kronika

Santoña

gudarien azken geltokia

Ez da gai erosoak gudari izandakoentzat, ezta Eusko Jaurlaritzaren buruzagientzat ere. Urte askoan gai tabua izan zuten, batzuek eta besteek, Laredo eta Santoña arteko padura nahiz hondartzetan gertaturiko errendizioa. Zergatik baina? Aldez aurretik italiarrekin izandako hartu-emanak, Errepublikaren aldeko kideei bizkarra emanez burutu zituztelako, eta frankistek italiarren txanda hartu zutenean ankerkeriaz jokatu zituztelako.

JOSU CHUECA

Santoñan, italiarrek frankisten esku utzi zituzten presoak, eta fusilatzeak laster hasi ziren. Irudian, El Duesoko kartzelan egindako marrazkia. Fusilatutako hainbat buruzagiren izenak agertzen dira bertan.

ESPETXEAN, 1937-1942

El Duesoko (Santoña, Kantabria) kartzelako bi irudi. Goian, irudi zaharra, gerra garaian-edo hartua. Beheran, gaur egungo irudia. Hondartzak bere horretan segitzen du kartzela parean; hor fusilatu zituzten Santoñan preso hartutako gudari ugari.

BILBO GALDU ZENETIK Santoñako errendiziora arte bi hilabete luze igaro ziren. Nahikoa denbora Bizkaitik ateratako batailoak berrosatzeko, eta baita hauek Iparreko Armadaren barruan kokatzeko ere. Madrilgo frontean, errepublikanoek Bruneteko borrokaldia hasi zuten, eta ondorioz frankistek bertan behera utzi behar izan zuten penintsula iparraldeko eraso, aurreko hilabeteetan Madril inguruan bereganatu zituzten posizioei eusteko. Baina uztailaren erdialdean Bruneteko eginahala amaituta, berriro iparrean jarri zuen Francok bere armadaren jomuga. Uda amaitu baino lehen nahi zuen akabatu Kantabriari eta Asturiasen zeuden fronteekin, jakinik, negua iritsiz gero, eskualde horietan zeuden mendeak igaro ezinak izango zirela.

Bruneteko erasoaldiak emandako arnasa aprobetxatuz, Mariano Gamir Ulibarrik Iparreko Armada berrantolatu zuen hiru multzotan: XIV.a izeneko multzoan euskal armadan ibilitako batailoak sailkatu zituen, XV.ean Santanderekoak eta XVI.ean Asturiaskoak. Guztira 120.000 lagun inguru mobilizaturik.

Politikari dagokionez, Santander eta Asturiasko defentsa batzordeei Euskaditik alde egindako Eusko Jaurlaritza gehitu zitzairen. Kontseilari batzuk –Nardiz, Leizaola, Gracia...– ebakutze kontuez arduratu ziren bitartean, Monzon eta De la Torre Santanderren geratu ziren Agirre lehendakariarekin batera, hiriburu hori frankisten esku erortzeaz egon zen arte. Dena den, politikari horien eraginak ez zuen zerikusirik Bizkaian izan zutenarekin. Eusko Jaurlaritza oso ahulduta zegoen politikoki eta agintari militarrek agerturiko irizpide guztiak onartu behar izan zituen. Erabat alferrikakoak izan ziren, esate baterako, Agirrek Azañarekin, Prietorekin, Negrinekin eta Yvon Delbosekin izandako elkarrizketak, itsasoz

eta Frantzia barrena gudariak Kataluniara eramateko asmoaren inguruan. Buruzagi horiek guztiek Agirreren ekimena berehala baztertu zuten eta lehendakaria esku hutsik bueltatu zen Santander aldera. Ildo beretik, eta Santanderren aurkako erasoaldia gori-gori zegoela, arras esanguratsua izan zen Agirrek berak agintari politiko eta militarrekin egindako goi-mailako bilera baten ostean esandakoa: militarrei men egitea besterik ez zela geratzen, alegia.

Egoera zailean, soka luzeko hartu-emanak

Testuinguru horretan uler daiteke EAJko Euzkadi Buru Batzarreko arduradunek sustatu zuten bide negoziatzailea, Santoñako kapitulazioan amaitu zena. Gerra hasieran hainbat negoziazio saio izan ziren, baina guztiek porrot egin zuten. Aitzitik, Bizkaiaaren aurkako erasoaldi betean, EAJko buruek egokitzen jo zuten Italiako diplomatikoen bitartez bake-errendizioaren bidea aztertzea. Negoziazio hori Pantaleon Ruiz de Olano eta Alberto Onaindiaren eskutan jarri zuen EBBko burua zen Doroteo Ziaurizek –Onaindiak lehenagotik kontaktuak izanak zituen Donostian Italiako kontsula zen Cavallettirekin–. Bide berean jarri zuen Ziaurizek Juan Ajuriagerra, agintari militar italiarrekin hitz egin zezan. Horrela, Bilbo erori baino lehen hasi ziren hartu-emanak, baina uztailaz geroztik areagotu egin ziren nabarmen.

Ordurako euskal armadaren egoera ez zen batera egoia borrokan jarraitzeko. Izan ere, lehenengo Bilbon eta Barakaldon geroxeago, batailoi zenbaitek amore eman eta gatibu geratu ziren. Beste batzuk, giza galera dezenterekin, Karrantza eta Muskiz atzean lagata sartu ziren Kantabriari, eta Iparreko Armadan izandako berregituratzeak harrapatu zituen. Ondorioz, hainbat batailoitako

Ulergarria egiten zaigu Agirrek euskal armadako gudariak itsasoz ateratzeko egindako proposamena. Baina asmo horiek hutsalak izan zirenean, borrokaren ala errenditze negoziatuaren arteko aukera besterik ez zitzairen geratu

Literaturaren argitan

Joseba Tapia, *Agur Intxorta maite*. 1936-37 Gudako kantuak (2001, Gaztelupeko Hotsak)

Lehen hamar lagun ginen etxean

*"Eibar aldetik irten genduan / antzintziketan
Deustura / Deustutik berriz estu ta larri /
Joan ginan Cabezon-era / Cabezondikan Bori-
nes-era, Borinestikan Nava-ra Navatik berriz
Candas-era ta / sartu gintuzten barrura"*

Pepe Bolunburu

Sail honi akabera eman beharra, eta aipatu ez ditugunak oroitu. Musika-karena dugu hutsune nabariaren. *Agur Intxorta maite* musika lan hone-tan, Joseba Tapiak, Koldo Izagirreraren laguntzaz, gerra garaiko kronika egin zigun *Agur Intxorta maite* lan honetan, gehienetan lubakien ikus-puntutik egina. Bide ertzean taldekoek familiaren hainbat gertakarieta-tik abiatutik *Non dira?* izeneko lana plazaratu zuten pasa den urtean, eta Igorre aldean ere, gerra garaiko kanten bilduma eskaini ziguten aurreko udazkenean. Ez da kantena hutsune bakarra, ziur aski ez diogu

Auspoa sailari merezi bezain beste erreparatu, zapiraindarrak ekarri ez izana lekuko.

Testu honen izenburua, Joxe Zapirainen bertso batetik moldatu dugu (*Len amar lagun giñan etxean*, 1937) eta gerraren kronika biluzi eta ankerra dakarkigu. Bertsoan aipatu semeetako bat Salvador Zapi-rain, *Ataño* duzue, Ezkaba mendiko San Cristobalen espetxeraturik izan zena, Auspoa sailean *Espetxeko negarrak* eta *Zigorpean* utzi zizki-guna. Inoiz esan dugu, gerra garaiko kronikena lan monografiko baten aiduru dela.

Bidea ez zen Santoñan amaitu, gerrak iraun zuen erbestean, gerra II. Mundu Gerraren ataria izan zen, zoritxarrak berdin du gintuen. 1936-1945 garai historikoak gure literaturan duen oihartzuna alimalekoa da, *Anbroxio*, *Batita Haundia*, *Tigre ehizan*, *Hodei Berdeak*, *Azken fusila*, *Soinujolearen semea*, *Arotzaren eskuak*, *Igari-Bidankozekoak*...

Patxi Larrión

gudariak beste talde batzuetan sakabanatu ziren, eta Eusko Gudarostea desegintzat jo zen, Ipar Armadako XIV. erakun-dean integraturik.

Bestalde, Bilbo galtzearen gainean eztabaida latzak sortu ziren. Batetik, Jesus Larrañaga buruzagi komunistak salaketa zuzenak egin zituen Eusko Jaurla-ritzak Bizkaiko azken egunetan eram-mandako politikaren aurka. Beste-tik, aginte errepublikanoak kritika gogorrak jaso zituen Ipar fronteari ez laguntzea leporatuta. Abiazioan izandako gabezia erabakiorra izan zen euskal lurra galtzeko, eta askok ez zuten gogorik Euskaditik kanpo borrokan jarraitzeko. Gainera, senti-mendu hori ez zen abertzaleetara mugatzen. Hilabetetan metaturiko nekea antzeman zitekeen miliziano askorengan ere; jota zeuden, eta ordurarte izandako baldintzekin gerrari aurre egiteko gogo gutxi zuten gehienek. Uztailaren bukaera-ko azken erasoan –Balmasedako Kolitzako baseliza berreskuratzeko egina–, beste porrot bat jasan zuten errepublikaren aldekoek, eta borroka hartan ikusi zuten atzerantz egin edo ebakutzeko baina ez zitzaizela geratzen.

Horrenbestez, ulergarriagoa egiten zaigu Agi-rrek euskal armadako gudariak itsasoz ateratze-ko egindako proposamena. Baina asmo horiek hutsalak izan zirenean, borrokan ala errenditze negoziatuaren arteko aukera besterik ez zitzairen geratu. Egoera hil ala bizikoa bihurtu zen altxa-tuek Bruneteko eraso geldiarazi ostean. Madril-go frontea kontrolpean zutela, abuztuaren 14an

*Espetxean
izeneko aldizkaria,
eskuz idatzia.
Lehenengo alea El
Duesoko kartzelan
agertu zen,
1937ko urrian.*

frankistek Kantabriaren aurka egin zuten berriz ere indar handiz. Azkar oso, bi egunen buruan zanpatu zuten nazionalak Reinos, eta ondorioz Asturiasekin errepublikanoek zuten lotura arris-ku bizian jarri zuten. Oldakeria horren aurrean, agintari errepublikarren artean jarrera ezberdi-nak azaldu ziren: defentsa esparrua estutuz

Santanderri eustea sostengatzen zuten batzuek; beste batzuek, hori ezinez-koa zelakoan, Asturias aldera atze-rantz egitea jotzen zuten egokiena.

Santoñako hitzarmena

Abagune zail horretan, Juan Ajuriagerra jeltzaleak elkarrizketak burutu zituen “Manzini” izengoitia erabiltzen zuen Mario Roatta jeneral italiarrarekin. Elka-rrizketa horien ondorioz, honako hitzar-menetara iritsi ziren: eusko gudariak ez zuten erresistentziarik egingen eta Italiako legionarioei Santoña-Laredo eskualdeaz jabetzen utziko zieten. Era berean, italiarrak ordena publikoaz arduratuko ziren eremu horretan eta atxilotuen bizitza bermatuko zuten. Horren truke, Italiako ordezkari milita-rrek errendituriko soldadu guztien bizitzaz arduratuko zirela eta agintariak erbestera joate-ko baimena izanen zutela hitzartu zuten. Eta errendizio horretan harrapaturiko eusko guda-riak gerrako eginbehar guztietatik landa lagatu-ko zituztela ere agindu zuten faxistek. Hitz-e-mandakoa gauzatzeko abuztuaren 24ko azken ordurarte barkuak Santoñako portura sartu ahal izango ziren, biztanleria zibila eta lehen aipaturi-ko buruzagi politiko zein militarrek erbestera-tzeko.

Horrela, negoziazio horretan adostutakoari helduz, batailoi nazionalistek Santoñara eta Laredora jo zuten. Bizkaiko mugetan zeudenak

ESPETXEAN, 1937-1942

aise burutu zuten mugimendu hori, baina hegoaldeko mendateetan zeudenak, nabarmenago utzi zituzten beraien lerroak. Hori dela-eta, batailoi nazionalistak burutzen ari ziren manio-bra bitxi horren berri berehala izan zuten agintari errepublikarrek. Bistan zegoen: ez ziren defentsan ari, ezta Asturias aldera mugitzen ere. Armada barruko matxinada antzekoa izan zen eta EBBkoek babestua gainera. Izan ere, tropa mugimendu horiek bideratzeko, EBBkoek beraien konfidantzazko gudari buruak jarri zituzten gelditze esparrutan: itsas aldetik Pontarroneraio, Sabin Apraiz; Karrantzaraino, Jose Salegi; eta azken gune horretatik Solaresera, Emilio Uriarte. Era berean, Laredora eta Santoñara batailoiek burutu behar zuten atzeraldia antolatzeaz Alejo Artaza eta Gabriel Arana arduratu ziren.

Bitartean, Juan Ajuriagerra Miarrizetik itzuli zen hegazkinez, Italiako agintariekin adostutakoari Santoñatik jarraipena egiteko. Berarekin bildu ziren, azken aldiz, oraindik Santanderren zeuden Monzon, De la Torre eta Agirre lehendakaria; baita EBBko kideak ziren Luki Artetxe, Ander Arzelus eta Iñaki Unzeta ere. Ajuriagerrak Roattarekin hitzartutakoaren berri eman zien guztiei. Bilkura hori amaituta, negoziatzaile jeltza-leak hara joateko erabilitako hegazkina –*Negus* izenarekin bataiatua– Agirrek, Monzonek eta De la Torrek hartu zuten Santanderretik alde egiteko.

Eta zaputaldia

Gauzak ez ziren nahi bezala atera ordea. Italiako militarrekin adostutakoaren kontra, arratoi-zulo hartatik atera ziren agintarien multzoa ia hutsa-

ren hurrengoa izan zen. Santoñan metatu ziren gudariak eta agintariak erbesteratzeko asmoz Eusko Jaurlaritzak alokatu zituen 14 barkuetatik bi baino ez iritsi ziren portura –*Bobby* eta *Seven Seas Spree*–. Gainera, jendea barkuetara igotzen hasi bazen ere, berehala lehorreratu behar izan ziren, italiarrek emandako kontragindu batera makurturik. Dagoeneko desarmaturik zeuden gudarien barkuratzeara eragozteko, italiar artilleriaren bateriak itsasontzien aurrean jarri zituzte-nean, Santoñako kaietan zeudenak konturatzen hasi ziren hitzarmena betetzea zaila izanzen zela. Bigarren zaputaldia berehala etorri zen. Errenditutako soldaduak babesteko hitza ordu gutxi-ko kontua izan zen eta babes hori El Duesoko espetxean eta Laredon –bertan irekitako kontzentrazio zelaian– eman zen; baina okerre-ena heltze-az zegoen. Irailaren 4an, Italiako soldaduen menpe zeuden esparru horietan zaindarien txandakatze harrigarria makinatu zen. CTVko legionarioen orde-
dez, soldadu frankistak azaldu ziren bertara. Aski zen hori gatibu zeuden gudari-
ek antzemateko hitzarmenaren maltzurkeria. Italiarren atzetik frankistak zetozen, eta negoziaketa horien jakinaren gainean ere ba omen zeuden espainiarrak gainera. Hilabete eskas beranduago, inolako epaiketarik gabe edo sasi-epaiketen bidez, lehenengo heriotza zigorrak agindu zituzten Santoñako hondartzan. Orduan konturatu ziren faxisten hitzak ez zuela bate-re balio. Beranduegi baina, Manu Egidazu, Francisco Rabaneren-
tzat, baita Eusko Gudarosteko burua izan zen Ramon Azkue, edo EBBko kidea izan zen Florencio Markiegirentzat, eta ondoren fusilatu zituzten 500dik gora soldaduentzat ere. ■

Irailaren 4an, txandakatze harrigarria makinatu zen. CTVko legionarioen orde-
dez, soldadu frankistak azaldu ziren El Duesora eta Laredoko hondartzara

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

aurrera doan
herria

ETXEBIZITZA ETA GIZARTE
GAIETAKO SAILA

Oroimen bizia

1936 - 2006

Memoria viva

Hiltzear diren 10.000 haur Europara

Hiltzen ari dira Darfur eskualdeko (Sudan) haurrak. Haur ez direnak ere bai, jakina, baina L'Arche de Zoé Gobernuz Kanpoko Erakunde frantziarrak bost urte azpiko 10.000 haur salbatu nahi ditu Europara, Kanadara eta Amerikako Estatu Batuetara eramanez.

ONINTZA IRURETA

2007KO MARTXOAN UNICEF eta tankerako hainbat erakundek idatzia zuten: Darfurreko gatazka medio urtebetea 812.855 haur hiltzeko arriskuan dira. Gatazkak bi milioitik gora haurri eragin die eta lau milioitik gora sudandarri. 812.855 horietatik L'Arche de Zoék hamar mila salbatu nahi ditu, Nazioarteko Legedian oinarrituz. Hamar milakoak zifra lotsagarria dirudi beste zifraren ondoan, baina milaka haur Sudanetik atera eta Europa eta Amerikara eramatea "abentura" izugarria izango da: nola atera handik? eta nola sartu

Frantzian? Haur bahiketagatik hogeitazko kartzela zigorra jaso dezakete L'Arche de Zoé erakundeko kideek.

Komeni aurrera egin aurretik L'Arche de Zoé erakundea zer den azaltzea. Erakunde sortu berria da, 2004ko tsunamiak kaltetutakoak laguntzera Indonesiako Banda Aceh-ra joandakoan. Zoé boluntario bati besoetan hil zitzaion neskatoren izena da. L'Arche de Zoén bildu ziren bestelako erakundetatik –Mugarik Gabeko Medikuek, Gurutze Gorria...– ateratako hainbat kide. Ez ziren gus-

tura erakunde horietan. Estatuen diru-laguntzak zituzten eta beraz, eskuak lotuta. Adibide bat ematearren: Indonesian bost izarreko hoteletan egiten zuten lo GKEetako kideek. Sudanen beste hainbeste gertatzen zaie, Khartum hiriburuko hoteletan hartu dute ostatu eta ezin dute behar den bezala ezta nahi duten bezala lan egin. Hori bai, Sudango agintarientzat diru iturri biziki interesgarriak dira. Erakunde horietako hainbat kritikok elkartu eta L'Arche de Zoé sortu zuten. Frantsesek sortu dute erakundea, ez daukate soldatapeko langilerik, ez dute diru-laguntzarik eskatzen, fundazioek eta partikularrek laguntzen diete. Beraz, eskuak libre nahi duten –edo ahal duten– moduan lan egiteko.

L'Arche de Zoék beste GKE askoren laguntza du, baina proiektu humanitarioa ez dute begi onez ikusi instituzioek, eta Frantziako Gobernuaren onespenean ere ez du. Erakundeak garbi dauka ordea; Nazio Batuen Erakundeak 2003tik Darfurreko gatazkarentzat 15 erresoluzio egin ditu. 2008ko urtarriletik operazio eraginkorra jarriko omen dute abian. Ordurako hamar mila haur hilko direla dio L'Arche de Zoék. Ez dira zain egongo.

Europara ekarri... eta berriz Sudanera?

Helburu nagusia bat da: haurrak ez daitezela gose eta egarri hil, ezta hiltzaileen eskuetan

Nazio Batuen Erakundeak 2003tik Darfurreko gatazkarentzat 15 erresoluzio egin ditu. Urtarriletik operazio eraginkorra jarriko omen dute abian. Ordurako hamar mila haur hilko direla dio L'Arche de Zoék. Ez dira zain egongo

erori ere. Darfurreko kanpamentuetan bildurik dira milaka eta milaka haur –zahar eta emakume askorekin batera–. Europara ekarri nahi dituzten haurrak umezurtzak dira; batzuk bor txatu dituzten ama gazteen haurrak dira eta aurreiritzi kultural eta erlijiosoengatik haur horiek utzi egin dituzte. Beste batzuei familia osoa erail diete. Gainerako haurren gurasoek seme-alaba zaharrenekin ihes egin dute, ahulena, txikiak utzita. Bertako tribu eta herrietako agintariek baiezkoa emana dute. Ez dute baliabiderik haur horiek bizirik mantentzeko eta L'Arche de Zoéri baimena eman diote haurrak Darfurretik ateratzeko. Agintari horiek bilduko dituzte haurrak eta bakoitzari buruz duten informazio guztia bilduko dute. Ondoren, L'Arche de Zoé erakundeko kideek lan latza egin beharko dute: Europarako bidaia

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L.ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
 Entitatea: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: 142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria –Gipuzkoa–

Aukeratu ongi etorri oparia

“Ardibidez” mahai-jolasa

“888 txiste” liburua

“Mokogorri” puzzleak

%25eko beherapena ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2007ko prezioak

130 € Hego Euskal Herrian
160 € Ipar Euskal Herrian

ECHO / PETER HOLDSWORTH

ECHO / PETER HOLDSWORTH

luzerako osasun egoera onena dutenak aukeratu. Asmoa, ametsa, 10.000 ateratzea abuztutik aurrera. Nola? Ez digute xehetasunik eman nahi, kontrako asko baita. Pentsa abuztuan Frantziara iristea lortzen dutela. Zer esango du gobernuak? Darfurrera itzuliko al ditu gosetutako eta gerrak traumatizatutako haur txikiak? Horixe eskatzen du L'Arche de Zoék, hedabideek indar ematea gai honi, jakin dezala Frantzia osoak eta Europak milaka haur datozela bizia salbatzera. Zein ausartuko da haurrak Sudanera itzultzen? Erakundeak lehenengo gauza horixe egingo du, haurrentzako asiloa eskatu.

**Bizitokitatik
ihes eginda
kanpalekuetan
bizi diren
sudandarrak.**

300 familiatik gora haurrak hartzeko prest

Handik haurrak ateratzea ez da erraza izango, baina L'Arche de Zoéko kideak jo eta su ari dira harrera prestatzen. Lehen pausoa eta garrantzitsuena —behin eta berriz azpimarratu digute erakundeko kideek— haurrei bizia salbatzea da. Bigarren pausoa litzateke haurrei familia berriak Europan eta Amerikan aurkitzea. Oraingoz haurrak salbatzeko kanpaina

Frantzian zabaldu dute. Azken bilkuretan, Parisen 150 familia eta Montpeliarren 100 bildu ziren lehen txandako 250 haur babesteko intentzioz. Horien artean dira Ipar Euskal Herriko bost familia —Hegoaldean ez da zabaldu erakunde frantziarraren proiektua—. Kanpainaren hasieran Frantziako adopzio sare ofizialean haurrak eskatuak zituzten familiei luzatu zieten deia, ustez, adopzioarako ondo prestatutako familiak. Jakina, L'Arche de Zoéren deiari erantzun dioten familia horiek Frantziako Gobernuaren adopzio sare ofizialean daude eta gobernuak esana du erakunde horren ekintza ez dela adopzio ekintza, ekintza humanitarioa baizik.

Frantziako adopzio sare ofizialek kanpoko familiak ere hasi dira eskaerak egiten eta baita haurrik hartuko ez dutenak laguntzen ere. Adoptatu, ala besterik ezean, familiek beren ardurapean hartzen baldin badituzte, bost urte azpiko haurrak artatu egin beharko dira, sendagilearengana eta psikologoarengana eraman, etxean egokitu... Era berean, borroka administratiboa bideratuko dute Frantziako Gobernuarekiko, umeak Frantzian gera daitezen, Gizarte Zerbitzuak erabil ahal izateko, adoptatu ahal izateko... Horretarako, familiarren kolektiboa antolatzen ari dira, baita Euskal Herrian ere. Abokatu, mediku, psikologo eta familiarrek osatuko dute kolektiboa. Dagoeneko haur afrikarrei jarraipena egiten aditua den psikologo euskaldun batekin harremanetan dira, baita langile sozial batekin ere. Afrikar hurrekin esperientzia duen sendagile pediatria euskaldunaren bila dabilta orain.

Aterako ote dituzte Sudango gerra horretatik haur gosetiak? Frantziara helduko ote dira? Frantziako Gobernuak haurrak heriotza segurura itzultzen ausartuko al da? Politikariren batek, norberaren intereserako bada ere, erakundearen alde egingo ote du? L'Arche de Zoé erakundearen haurrak hartzeko eskaerari erantzun dion Maite Bergara lekornearrak (Lapurdi) dio ezin dela ezer egin gabe egon, ekintza humanitario ausarta, zuzena eta pozgarria dela eta L'Arche de Zoé bederen, ekintzetan ari dela eta ez hitzetan soilik. ■

L'Arche de Zoéekin harremanetan jarri nahi izanez gero: <http://archedezoe.free.fr>

Pello Zubiriak Net Hurbil atalean Darfurri buruz idatzitako bi artikuluko dituzu sarean:

"Darfur genozidio baten geopolitika" (2007-03-01)

<http://www.argia.com/argia-astekaria/2082>

"John Garang Sudango gerrillaria geopolitikan igeri" (2005-02-20)

<http://www.argia.com/argia-astekaria/1980>

Antton Egiguren

APAIZ MISIOLARIA

Nahaste marrazte

Lerro hauek idazteko garaian, 200 bat ikaslerentzat ikastaro bat zuzentzen ari naiz Manilako Ateneo Santo Tomas Unibertsitatean. Manilako leihatila honetatik kanpo aurkitzen den munduari begirada ematen badiot, eta batez ere Europari, erraiak apurtzen zaizkit.

Filipinak, eta Manila haren hiriburua, Asiako errealtatearen “mikrokosmoa” dela ziurtatu daiteke.

Alde batetik pobrezia ikaragarria eta lotsagarria da. Txabolismo negargarri batez josiriko hiri handia. Europako herrialde askotako jendea udarako oporrak atseginenez pasatzen ari den bitartean, hemen, Asian, milioika pertsona txaboletan bizi dira, ur zikina edaten dute, euren osasun egoera geroz eta arriskutsuagoa da, eta geroz eta bizimodu larriagoa pairatzen dute egunetik egunera.

Bestaldetik, Asiako kultur eta erlijio mota oparoaren aberastasuna dago: hainbeste erlijio modu, eta era berean euren erlijioa bizitzeko eta ospatzeko hainbeste era ezberdin eta koloretsu: jendearen pobrezian, hauek hala ere oraindik denbora aurkitzen dute euren fede ezberdinak bizitzeko eta ospatzeko.

Duela hilabete edo, ustekabean, hor Europako bazter txiki eta erdiitsu –edo erabatitsu– batetik, “mundu guztirako” balioa duela aldarrikatzen duen gutun bat azaldu zaigu. Gutunaren mamiak edota funtsak zer dioen? Horra:

DANI BLANCO

“Erlijio Kristau Katoliko Erromatarra da benetan egiazko erlijio bakarra!”.

A zer nolako aldarrikapena!

Bitartean batzuk eta besteak sesioan dabilta erlijio irakaskuntza dela eta. Hau da, ikastetxeetan erlijio katolikoa erakutsi behar dela hots egiten ari diren une honetan, beste batzuek ikasleei elkar ulertzeko eta onartzeko, erlijio ezberdinek berekin dakartzaten aberastasun kulturalak eta kondaira, eta gizarterako tolerantzia eta elkar errespetuan bizitzen erakutsi nahi lukeen beste proiektu bat defendatzen dute. Sekula nire gustuko izan ez diren zezenak ikusten ari ote naizen...!

Hemen, Manilatik Europako giro horri begira, ondorio batzuk atera nahi nituzke:

– Pobreengandik kanpo ez dago ez salbamenik, ez erlijiorik eta ez solidaritaterik.

– Erlijioak ez dira inor menperatzeko edo oinperatzeko medioak, baizik eta pobreei, guk aberatsek pobreei euren eskuetatik eta bizitzatik harrapatu diegun duintasuna berreskuratzeko medioa.

– Egiazkoa den erlijio bakarra, ez da ez Kristau Erroma katolikoena edo Budisten hierarkiarena edota Islameko jauntxoena –hauek denak kapitalarekin esposatuak baitaude–, pobreena baizik. Gainontzeko gure askakizunak, kabalak, kontuak eta zikulusaltsak dira.

Manilatik, agur guztioi! ■

« Europako herrialde askotako

jendeak udarako oporrak

atseginenez pasatzen ari diren

bitartean, hemen, Asian,

milioika pertsona txaboletan

bizi dira eta ur zikina

edaten dute »

HONDARRIBIA

Uztailaren 7tik 31era, San Pedro kalean

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

Rescue me

A

maia Ezpeldoi bagina bezala, Euskal Herriko lau bazterrak korritu ditugu kasik, egun bakar batean, autoan, Iruñetik Baionara, Baionatik Donostiara eta hortik, Gasteizko bidean, Euskal Herritik kanpora, musika festibal baterantz. Lagunez, eta maletez, bete dut autoa, eta pozik goaz bidaian, musika ozenki, baina Mozarten *Libera me* gabe; askoz jota Aretha Franklinen *Rescue me*. Hainbat kilometrotara egon arren, Gaztelan dagoeneko, Estatuan alegia, supituan Euskal Herrira bihurtu gaitu urrunean ikusitako polizia kontrol batek. Jatorrizko bekatuaz, lehen gurasoek egindakoez, zikindutako seme koitadu errugabeok, zer estrategia jarraitu darabilgu buruan, ez gaitzaten geldiaraz, eta geldiarazten bagaituzte ez gaitzaten susmagarritzat: diskoen artean *requiem*-a bilatu, gure naturaren arabera marikontxirena egin...

* * *

Orrialdea urdintzen doi hasia aurrean eta ni hutsari begira, idazten nagoen gelara lagun bat sartu da eta galdetu dit ea trantzean nagoen. Badaki gaur behar dudala hau idatzi, Itxarori erantzunez eta agur eginez bide batez, eta nire balizko gogoetetan murgilduta utzi nau. Dutxa hartzera joan da. Nik berrekin diot trantzeari, nola jarraitu baino areago, zergatik ez dudan aurrera egiten hausnartzen dudalarik: nondik datoz idazteko ideiak? Badakit zer kontatu baina ez nola. Idaztea, enetzat, beti da morfomakia. Inspirazioa, esan zuen norbaitek, ehuneko laurogeita hamarrean transpirazioa da. Nik uste dut inspirazioaren portzentaia handi bat xahutu egiten dela burututako lana ez gorrotatzeko ikasten, ahal duguntxo onartzen. Poetak esan zuen bezala, “ez etsi, oraindik ez duzu esan / inoiz helduko ez diozun hori”. Poeta ni naiz.

Laguna, dutxatu eta jantzi berritan, sartu zait gelara, nire ondoan eseri ohean, eta folioari ez

Angel Erro

Basterretxea

Borda

diodala hitz bakar bat ere gehitu ikusi du. Eskatu dit orain artekoa irakurtzen utz diezaidala. Ez diot utzi, eta orrialdea hartu dit: “Honetarako horrenbeste denbora? Gainera, ez dugu Aretha Franklinen eka- rri, eta polizia kontrola azken unean istripu bategatik bildutako anbulantziak eta udaltzainak ziren, ez horrelako misteriorik. Gure argoteko marikontxia zer

den ere inork ez dizu ulertuko”.

Horrela akuilaturik, lanari berregiteko gogoz betea, galdetu diot berak nola egingo zuen, nola helarazi nahi ditudan ideiak bata bestearen atzean ordenatu. Esan diot idatzi nahi dudala Summercasean ikusitakoaz. Euskal Herritik kanpo euskalduna izatearen zamaz —honetaz agian ez dut idatzi nahi—. Euskaldun begiradaz. Musika festibal erraldoia eta Nafarroa Oinez alderatu, adibidez. Zein bitxia egiten zaidan pankartarik gabeko kontzertu bat, *besta bai borroka ere bai* gabekorik. Pastazko betaurrekoez ere hitz egin nahiko nuke. Gogoratzen dut Eider Rodríguezen zutabe bat, *Berrian*, pastazko betaurrekoez eta marradun kamiseten modari buruz moderno- txoen artean. Eiderri idatzi nahi nioke marradun kamisetak zein poloak hasi direla desagertzen. Antonomasiaz euskal estilo kasual-borroka berreskura daiteke. Intelektualek, baina, itxaron beharko dute pastazko betaurrekoez monopolioa berrartu arte. Barra-barra ikusi ditugulako halako antiojoak.

“Asteburuaren kronika bat, beraz?”. Baina aldi berean Itxaro Bordak esandakoei segida eman, ohore bat izan dela berarekin ttakunkatzea, eta abuztuko oporrak aipatu, denbora bat

egongo garelako hemen idatzi gabe, eta Jose Inazio Basterretxeare ere oina eman, irailera arte oihartzuna izan dezakeen gai handiren batekin.

“Begira, egingo dugu gauza bat, zu joan dutxatzera, bestela ez garelako hemendik inoiz mugituko eta ni arduratzen naiz guztiaz”. ■

Nondik datoz idazteko ideiak? Badakit zer kontatu baina ez nola. Idaztea, enetzat, beti da morfomakia.

Inspirazioa, esan zuen norbaitek, ehuneko laurogeita hamarrean transpirazioa da

Errazagoa da dantza egitea

San Fermin eguna da, eta ez gaude ez Iruñean ez Lesakan, baina dantzan ari gara. Miranda do Douro gaude, Portugalen, makila-dantzen nazioarteko jaialdi batean. Miranda inguruko *pauliteiroak* eta Zamorako *paloteoak* dira nagusi jaialdian, eta gu urrutitik iritsitako euskaldun exotikoen papera egitera etorri gara. Gure emanaldia bukatu eta zenbait ikusle hurbildu zaizkigu egin ditugun dantzei buruz galdezka: “Zer esan nahi du egin duzuen ezpata-dantzak? Guda-dantza bereziren bat al da?” galdetu dit batak. “Emankortasunarekin zerikusirik al du?”, besteak.

Portugalera joan gabe ere, ezkontza batean dantza eginez gero ohikoa da gonbidatuetako bat hurbiltzea eta “aizu, azalduko al diozu gure Albaceteko lehengusuari zer esan nahi duen aurrekuak?”. Gure dantzek esanahi magiko eta mistikoen gordailu direla sinestarazten lan handia egin dugu dantza taldeetatik. Are gehiago, tradizionalari exotikoa gehitzen badiogu musika zelta egiten dutela dioten zenbait talderen iruditeria osoa martxan daukagu: errito paganoak, sinbolo ezkutuak eta arte primitiboaren superbibentziak.

Ez dut ukatuko superbibentziarik dagoenik gure dantzetan. Saioak gogorrek dira, izerdia majo isurtzen dugu, makilakadek minberak uzten dituzte hatzak, eta koreografiaren joan-etorriak sasi artean galtzen direnean, oxigenoa urritzen hasten da burmuinetan eta esku eta oinen koordinazioak kale egiten du. Heroiek bakarrik segitzen dute aurrera, superbibienteek.

Zahar itxura badute ere, erne, XXI. mendeko gizartearen eta kulturaren emaitza dira gure dantzak. Bai, tradizio zaharren ondorengoak dira; ustez behintzat, zenbait kasutan, aspalditik datozen tradizioak dira. Egia esan, egozten dieguna baino dezente berriagoak dira gehienak, baina hori beste baterako utziko dugu. Esan bezala, aspaldiko tradizio batzuen ondorengo ditugu zenbait

DANI BLANCO

dantza, etengabe egokitzen eta eraldatzen joan arren, zahar itxurako osagai batzuekin funtzionatzen jarraitzen dutenak. Baina egungo gizartearen ekoiztu eta kontsumitzen dira, beraz, egungo kulturak eragiten die, beste edozeini bezala. Eta esanahiak ere egungo jardueran eman nahi dizkiogunak ditu. Zer esan nahi duen ezkonberriei egingako aurrekuak? Ba norbaitek ordaindu duela hori egiteko. Ados, horren gordin esate

ez da batere erromantikoa. Izan daiteke dantzariak lagun dituela eta horrela zoriondu nahi izan dituela ezkonberriak. Besterik ez? Bai, noski, bakoitzak erantsi nahi dion guztia. Eta erantsi nahi ez diona ere bai.

Idea eta kontzeptu abstraktuak eraiki eta komunikatzeko erabiltzen dugun funtsezko tresna azaleratu ziguten Lakoff-ek eta Johnson-ek: metafora. Hizkuntza bidezko komunikazioa metaforaz josita eta metaforen gainean eraikita badago, dantza komunikazioa sinbolikoa da goitik behera, eta metaforan hezurmamitzen da bere adierazteko gaitasuna.

Beste garai batzuetan sortu eta eraldatu zituzten arrazoi eta esanahiak fosilduta aurki litezke tradiziozko dantzetan. Koreo-arkeologia jarduera erakargarria da eta emaitza irudimentsuak eskaintzen ditu, gure historiara hurbiltzeko aukera eman eta aurrera egiteko bideak irekitzen dizkigu. Asko gara horrelakoekin gozatzeko dugunak. Ruperrek kantatzen duen bezala: “Nik ere, gauza orotarik, gauza erabiliak ditut gehien maite”. Baina orain eta hemen dantzatzeko denak, orain eta hemen du zentzua eta esanahia, eta horixe da biziarazten duena. Ez da erronka makala hori hitzetan jartzea, alegia, 2007an ezpata-dantzan ari garenean, zer adierazi nahi dugun eta, ikusleak zer ulertzen duen hautematea eta hitzen lengoiara ekartzea. Errazagoa da dantzan aritzea. ■

Orain eta hemen dantzatzeko denak du zentzua eta esanahia, eta horixe da biziarazten duena. Ez da erronka makala hori hitzetan jartzea, alegia, 2007an ezpata-dantzan ari garenean, zer adierazi nahi dugun eta, ikusleak zer ulertzen duen hautematea eta hitzen lengoiara ekartzea. Errazagoa da dantzan aritzea.

Tere Irastortza

IDAZLEA

Euli bat sartu zunan atzo gure sukaldean

Euli bat sartu zunan atzo gure sukaldean, eta isil-isilik ibili zunan, baina azulejo zuri gainean berehala nabarmentzen zunan. Garaiko kontuak, inolaz ere, zeren eta eulirik gabeko uda ez baitun agertu parte onekoa laborarientzat, *San Juan euli gabe, urtea ogi gabe* zioen errefracuak adierazita uzten duen bezala. Baina banaka agertzen diren arren euliak, euliteriak iraganeko errealitate eta hitz bihurtu ditun, noski, animalia gutxiago eta gizajende gutxiago biltzen delako orain etxeetan, edota janariak hozkailuetan gordetzen direlako sukaldeetan.

Euli beltz horietakoa dun, baina abenduko eulia baino lotsagabeagoa suertatzen ari zaidan, gaur goizean. Nire paperak hartu eta ARGIArako lana idazten hasi aurretik, nola hasi erabakitzearen goela antzeman din nire belarriak aurrena, eta gero —isilduko ez zela— sortzen zuen zarrara beraren setak egundoko ernegarritasunera ekarri nain. Gaiztotuta zebilen bera, eta neu ere gaiztotzen... Orduan eta nabarmenago. Batetik, hauteskunde aurreko eta osteko diskurtsoak ordezkatu dituen zurrumurruari buruz pentsatuta neukana idazten uzten ez didalako. Bestetik, eulia bera uxatu ezinda nabilelako.

Edozeinek esango luke, toki berean gaude-la, biok ernegatuta, biok ezinen batek traba-

ALBERTO ELOSEGI

tuta edo bion ezinak bat eta bera balira bezala. Kontua da burura etorri zaidala, ez oso aspaldi, gaztelerazko kalkoei euliei baino tirria handiagoa genienean, edo zenbat aldiz aipatzen zen gaztelerazko “mosquear”en itzulpena. Eta nola gu baino gehiago zekitenek esaten zuten ez zela esan behar *moskeatu*, eta haiek baino gehiago zekiten apurrek esaten zuten euskaraz ere bazela eulirik: *espara, mandeuli, euli handi, aken, bobili, eltxo, ulitxa, euli alper, euli makur, iteuli, eltxar...* Eta ausar-

tago izan behar genuela eta horiekin pentsatzera jarri eta ez euli-kakaren pareko eztabaidetan burua agortu, bestela ere baginela eta euskaldunak aski euli, aski beldurti.

Eulia sartu zunan gure sukaldea... eta, egia esan, ez zaidan axola izaten eulirik etxera sartzea: etorritako bidetik joaten ditun gehienetan, bizitzako hainbat gertaera bezala. Txarra dun zera, aspaldian, etxera sartzen diren euli bakanak geratzeko bezala sartzen direla, eta, garai batean eztabaida zahar eta antzuei amaiera ezin eman zietenek bezala, ikusten dudala berriz gure

herria: ezer erabakitzeke gai ez garela ikusita ere, euliari hegoa kentzeko ere ez garen euskal jendea, epe luzerako mugitu behar omen diren balizko hariekin aztoratuta. ■

« Txarra dun zera, aspaldian, etxera
sartzen diren euli bakanak geratzeko
bezala sartzen direla, eta, garai
batean eztabaida zahar eta antzuei
amaiera ezin eman zietenek bezala,
ikusten dudala berriz gure herria

TXANDAN

Amatiño

Zergatik?

Eman emate aldera demagun, esaterako, adibidea besterik ez da, jeltzaleak, sozialistak eta batasunekoak biltzen direla eta, Euskal Autonomi Erkidegoan herri-kontsulta egitea adostu ondoren, sozialistek baldintza bakararra jartzen dutela: Herri-kontsulta bai, baina Eusko Alderdi Jeltzaleak kontrako kanpaina eginez gero; hau da, alde aurretik ezezko botoa eskatzera konprometitzen baldin bada.

Eman ere eman dezagun aldi berean, beste adibide bat besterik ez da, jeltzaleak, sozialistak eta batasunekoak biltzen direla zenbait urte barru Hegoalde osoarentzako erakun-

de bateraturen bat erreferendumean jartzea adostu ondoren, batasunekoek baldintza bakararra jartzen dutela: Erreferenduma bai, baina Nafarroako Alderdi

Sozialistak aldeko kanpaina eginez gero; hau da, alde aurretik baiezeko botoa eskatzera konprometitzen baldin bada.

Denok ulertzen dugu Eusko Alderdi Jeltzaleari ezin zaio la eskatu herri-kontsultan ezezko botoaren aldeko kanpaina egitea, trukean mortalak eta bi eskaini arren. Eta Nafarroako Alderdi Sozialista behartu al daiteke, bakearen truke, Hegoaldearentzako erakunde bateratuaren aldeko kanpaina egitea? Zergatik?

Ulertu nahi duenak uler dezala. ■

José Luis Elorza

PSE-EEKO KIDEA

Politikaren gainbehera (Gipuzkoa eta Nafarroa)

Gaurtik ikusita, ez dirudi —alderdi bakoitzaren emaitzen arabera— PNV-EA koalizioa haustea erabaki zuzena izan zenik. EAKoek ikaragarritzko liskarra eduki dute alderdian gai honi buruz: zuzendaritza nazionala koalizioa apurtzearen alde, Gipuzkoako zuzendaritza kontra. Kongresu berezia egin behar izan dute hau erabakitzeko eta kongresuan zuzendaritza nazionalak irabazi zuen: koalizioa hautsi egin behar zen eta alderdi bakoitza bakarrik aurkeztu behar zen hautesleen aurrean. Emaizta jakina da: Euskadin EAren emaitzak penagarriak Gipuzkoan ezik, Gipuzkoan nahiko onak. Koalizioa apurtzearen aldekoek zigor nabarmena jaso dute eta koalizioaren aldekoek emaitza txukunak atera dituzte. Emaizta horiekin, zer egin Gipuzkoan? Ikusita PNVk Gipuzkoan jasotako zigorra, Iñaki Galdos prest zegoen Miguel Buen sozialistarekin akordioa gauzatzeko eta Gipuzkoako Diputazioaren gobernua elkarrekin osatzeko. Baina —beti dago *bainaren* bat— euskal politikan, horrelako akordio batek arriskuan jarri zezakeen Lakuako hiruko gobernua, baita sostengatzen duen oreka jokoa ere, eta hau gai potoloetan sartzea da. Ondorioa, paradoxa baten antza handia du, PNV-EA koalizioa apurtzeko apustua egin zutenek ikaragarritzko presioak egin dizkiote Galdoseri PNVrekin akordioa adosteko Gipuzkoan.

DANI BLANCO

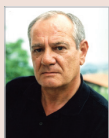
Nafarroan negoziaketen
emaitzak ikusita, kutsatutako
ke ilun baten aztarnak
nabariak dira. Zer egin
behar du orain PSNk?

Eta Nafarroan? Zer kalifikatibo erabili hangoa deskribatzeko? Hauteskondeetan erabakitzzen zen gai nagusia haxe zen: Sanz kapaz izango zen gehiengo absolutua berritzeko UPN-CDN koalizioarentzat edo ez. Eta bigarren mailan, indar politiko bakoitzaren indarra ikustea hauteskondeen epaia pasa ondoren. Emaizak oso garbiak izan dira lehenengo gaian, Sanzek ezin izan du gehiengo absolutua berritu. Bigarren gaian sorpresa inportantea: PSN bigarren indar politikoa izan beharren, hirugarren indarra da orain eta bere tokia NaBai koalizioak bereganatu du. PSNren apustua UPN gobernutik botatzea zen eta gobernu alternatiboa burutzea. Gobernu alternatibo hau gauzatzeko, nahitaez, zenbakiek lagunduz gero behintzat, PSNkoak behartuta zeuden NaBai koalizioarekin akordio batera iristea, bestela garbi zegoen gobernu alternatiboa saltzea kea besterik ez zela. Bada, negoziaketen emaitzak ikusita kutsatutako ke ilun baten aztarnak nabariak dira. Zer egin behar du orain PSNk? Hauteskunde berriak ez dira izango seguru asko, baina izango balira zer eskaini lezake PSNk? UPNren gobernu alternatiboa egiteko PSNkoek beren amets beroenetan ere ez dute gehiengo absoluturik lortuko, nahitaez, akordioetara iritsi behar dira. Baina zeinekin adostu behar dute gobernu alternatiboa NaBairekin ez bada? Eta oraingoan gai ez badira izan akordioa egiteko, hauteskunde berrietan zer eskaini dezakete? ■

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Zaizkigu jada denboraldiaurreko prestakuntza berezian. Bolumena oinarri, intentsitatea xede. Baina klubak biziarazten dutena ez da soilik kirola. Espainiako ligan

aspaldikoak dira bestelako diru sarrerak, bazkide eta zaleen iturrietatik aparte lortzen direnak. Jokalarien salerosketaz gain, afera inmobiliarioak dira izarrak, zuzendaritzak berotzen dituztenak. 2005-2006koan ehunetik gorako milioi euro dira denen artean deklaraturako mozkinak, mila eta hirurehun bat milioi euro erabilita. Baina klubaren artean ere klaseak egon badaude. Europako lehiaketetan parte hartu dutenen artean —Barça, Real Madrid, Valencia, Osasuna

Hasiak

eta Sevillaren artean— %90 lortu zuten. Baina diru sarrera handienak lurren erosketak eta salmenten artean lortzen direnak ditugu. Merke erosi, birkalifikatu eta berriz saldu. Horretarako gobernuen konplizitatea da ezinbestekoa. Eta adibide eskandalagarriak ez dira falta. Valencia, Zaragoza eta Atletico de Madrid ereduagarrienak. Real Madrid eta Barça dituzten diru sarrera finkoak, elastikoen eta gainerakoen salmentaz gain telebisten eskubideak bereziki besteek ez dituztenek, holako finantzabideak bilatu behar dituzte maila berean lehiatuko badira. Eta zelaian txukun ibili ezkerro gaitzerdi, oro estaltzen baitute garaipenak. Hauek ezean zorra etxean, eta zale suharra berme. ■

Pausoa aldatuta

Ostalaritza langileen eitea dugu bertsolariok alde askotatik. Udaldian lana uholdetu egiten zaigu; gainerakoen jai-egun eta orduetan egokitzen zaigu guri lan egitea; festan dabilenari festa aurpegiz erantzun behar izaten diogu... Ostalariek diote gero eta kanpotar gehiago ari dela arlo horretan lanean, bertakoek ez diotelako muzin baino egiten gisa horretako lanari eta lan baldintzei. Dugun antzekotasunari segituz, etorkizunean plazaz plaza ibiltzeko bertsolari ekuatoriarrak, errumaniarrak edo argentinarrak aurkitu beharko ditugu. Bertakoek ez dute nahi izango hankak egosi, mozkorrak jasan, lorik egin gabeko bi jornada lotu... Txantxetan ari naizela pentsa dezake norbaitek baina ez da guztiz txantxa.

DANI BLANCO

‘Zer ari gara gu hemen? Zertarako?

Norentzat?’. Halere, onartu beharrean

gaude, plazaz plazako farandulan

gabiltzanon artean pribilegiatu hutsak

garela bertsolariak. Jendeak arreta

eskaintzen digu. Adi egoten da

gure aurrean

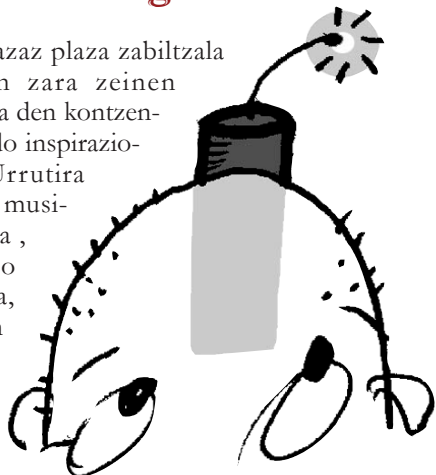
Argazkia

Uztailaren hasieran urtero antolatzen dute Algortan mimoz prestatutako jaialdi bat. Aurten ere hala egin dute. Han ezarri ziguten lan batek eman digu zer pentsatua. Bertsolari bakoitzari argazki bana jarri ziguten pantaila handi batean, haiek ikusi ondoren pare bana bertso bota genitzan. Argazkiak onegiak ziren ordea aukeran. Artea “espikatzen” hastea baino okerragorik ez da, are okerrago delarik azalpenak bat-batekoa izan behar badu. Gainera, hitzari printzak ateratzen gara gu onak. Irudia sentitu eta ulertzen ez gara aurrez aurre daukagun publikoa baino hobeak. Eta inprobisatzen ari denak beti behar du, tranparik tartean izan gabe, abantailaxoren bat. Hitzez formulaturiko gaiak nahi ditut nik.

Zarata nahiago

Udaldian plazaz plaza zabiltzala konturatzen zara zeinen kontu sorgina den kontzentrazioaren edo inspirazioaren hori. Urrutira barraketako musika - h o t s a , airean txurro frijitu usaina, petardoren baten zarata bat-batean eta lehen leerroan umeak jolasean eta jauzika.

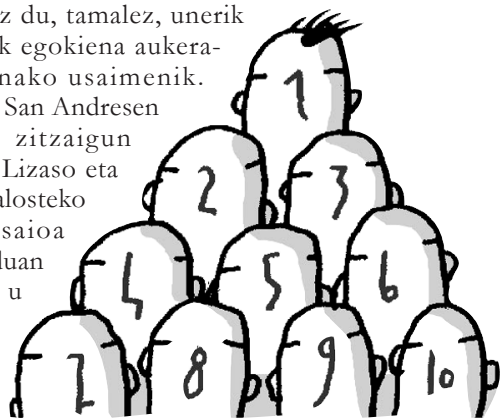
Ez litzateke teoriaran ideiak ekartzeko ingurunerik egokiena. Baina gure garuna zokomokoz bete dago nonbait. Askotan, horrelakoxeetan lortzen da etorria. Pentsatzen nago desberdinak garela denok, eta oso gutxitan egiten den sailkapena egitera narama horrek: sormenerako isil zale eta zarata zaleak gaude. Edota une batzuetan zaratak mesede egiten digu isil zaleoi ere.

Noiz eta non

Etorriak ez du, tamalez, unerik eta gunerik egokiena aukeratzeko adinako usaimenik. Plaentxiko San Andresen gertatu zitzaigun Xebastian Lizaso eta bioi. Bazkalosteko lehen saioa ohiko moduan osatu genuen. Iluntze aldera, gure lanak amaitu

gabe geneuzkala uste genuenean, frontoiko mahaietatik mugitu egin ziren gehienak, bola-txapelketa bat zela eta. Bakartu samarrik geratu ginen soinu-joleak, bertsolariak eta hiruzpalau lagun mahai jirakoak. Barkatu samarrik ere bageundekeen, gure gutxieneko lanak beteak geneuzkan eta. Gainerantzean ez baina bertsoan langile gara eta mikrofonorik gabe eta ia belarri ertzera hastea bururatu zitzaigun. Ekin, katigatu eta

irudiak:

Antton Olariaga

Ostalariak diote gero eta kanpotar gehiago

ari dela arlo horretan lanean, bertakoek

ez diotelako muzin baino egiten gisa

horretako lanari eta lan baldintzei.

Dugun antzekotasunari segituz, etorkizunean

plazaz plaza ibiltzeko bertsolari ekuatoriarrek,

errumaniarrak edo argentinarrak

aurkitu beharko ditugu

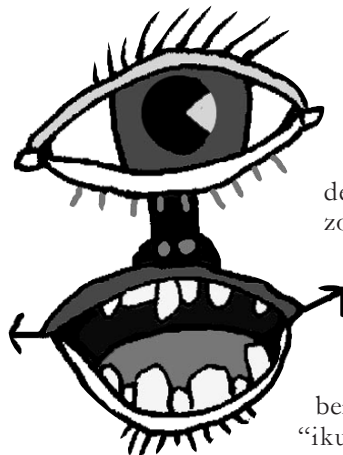
segi, urteko saiorik onentsuena egin genuen... hamar lagunentzat. Ño! pentsatzen duzu horrelakoetan. Zer kostatzen zitzaion etorriari mila lagunen aurrean ari garen batean azaltzea? Baina segituan uxatzen duzu pentsamendu lizun hori burutik. Orduan eta hamar lagunen aurrean etorri nahi izan bazuen zerbaitengatik nahi izango zuen halaxe etorri.

Plaza hutsa

Noizbait ernegatu izan gaituen burutazioa da kantuan ari garela entzuleari gure jardunak zipitzik ere axola ez diola konturatzearena. “Zer ari gara gu hemen? Zertarako? Norentzat?”. Halere, onartu beharrean gaude, plazaz plazako farandulan gabiltzan artean pribilegiatu hutsak garela bertsolariak. Jendeak arreta eskaintzen digu. Adi egoten da gure aurrean. Musika-taldeek askoz ere lan gogorragoa daukate egun. Plaza hutsari jotzeak min eman behar du. Dantzaririk alerik ez sumatzeak pena. Ez da beti gertatzen, baina bai askotan. Gazte jendeak bestelako joerak hartu dituela sekula baino begi-bistakoagoa bilakatu da uda honetan.

Hitzak ikusiz

Badut zalantza bat, sakonera handikoa, bertsozalearen gustuei buruzkoa. Lagun batek dio, hitz arkitektura soilean oinarrituriko bertsoarekin ez dagoela orain inora joaterik, arkitektura hori akatsik gabea, graziaduna eta arrazoi onarekin errematatua bada ere. Egun, bertso ikusgarria egin behar omen da. Entzun

ahala publikoak “ikus” egingo duena, horretara baino ez baitu ohitu azken hogeita hamar urteotako ikus-entzunezkoen uholdeak. Baliteke lagunak arrazoa izatea. Baina niri atseka-bea sortzen dit hitz hutsa dastatzeko eta hitz soilarekin gozatze-ko gaitasunaren galera horrek. Buruz dakizkidan bertsorik onentsuenak ez dira “ikusten” baina ederrak dira zinez. Egia da bestalde, Xalbadorrek emazte zenari botatako bertsoetan soinekoa beti “ikus” izan dudala dilindan, armairu-zoko ilun batean.

Udalekuak

Bertso udalekuetara iritsi naiz aurten ere. Sopelara joatea egokitu zitzaidan eta han zeuden hogeita hamar bat gaztetxo hamabi eta hamabost urte bitartekoak, euren begiralee-

Buruz dakizkidan bertsorik onentsuenak

ez dira ‘ikusten’, baina ederrak dira zinez.

Egia da bestalde, Xalbadorrek emazte zenari

botatako bertsoetan soinekoa beti ‘ikus’

izan dudala dilindan, armairu-zoko ilun batean

kin. Ligin, Zarautzen, Aubixan eta Zuatzan ere burutu dira tankerakoak. Bertsoaren esparrua autoantolatatu nahiak abiarazi gintuen eta ari gara bidea egiten. Inbidi puntu bat ere sortu zidan gaztetxo haiek ikusteak. Ai harra-pa baneza berriz adin hura hutsetik hasi eta bidean gozatzeko! Bertsoetan ikasteko gogo piztu zidan Sopelarako bisitak. Berriz, eta modu desberdinean bidetara heltzekoa. Zorte onekoak izan ginen Zarauzko umeak, Imanol Urbietarekin-eta artean udalekuak burutzen genituelako. Baina behin Cameros aldera bidali ninduten gurasoek, mojen artera, eta hartaz oroitze hutsak zerbaitetan behintzat gizarteak hobera egin duela ohartzeko balio izan dit. ■

Euskalsexari jarriak

I

Hizkuntza denek dute
bizi-egarria
nahiz ttikiek iraupen
arazo larria,
Arantzazu ez, Bilbotik
orain etorria
euskara salbatzeko
sistema berria.

KARLOS CORBELLA

IV

Bost mila lagunentzat
ikuskizun goren
egitarau zabala
denetatik omen,
telebistan ikusi
genuen ondoen
igande goizetako
mezaren ondoren.

II

Euskalsexak zabaldu
digu oihartzuna
euskarari gaitzen batzuk
sendatzen dituna,
bistan da bi konpondu
behar dizkiguna:
erabilera eta
ahozkotasuna.

V

Euskara ta jendea
elkarren antzeko,
hemen premirik zeinek
ez du gozatzeko?
Euskalsexak balio
beza indartzeko
eta gauza gehiago
normalizatzeko.

III

Hamasei bat artistei
zuzendurik soa
Galant, Rico, Duran ta
Vegaren goxoa,
ondo irtetzen bada
lehenengo pausoa
Cicciolina hurrengo
Euskaltzain Osoa.

VI

ARGIA astekariak
bertsoari txanda
horrelako txoko bat
premizkoa zan-da,
nik atsedean hartzen dut
gehienak esanda:
eskerrik asko, agur,
plazerra izan da.

Bilborock
Hamar urte botxoko
eszena astintzen

▣ *Ezpalak*
▣ *Argitalpenak*

▣ *Denbora-pasak*
▣ *Makina bat kontu*

Ihesi
Euskadiko
BTT zentroa

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Jose Mari Esparza

Espainol ez izateko arrazoiez

Hondartza eta opor garaia, maleta eta aireportuena. Eta aireportuetan, duty free, autolaguntza liburuak. Zure autoestimua indartu hamar urratsetan, Erretzeari uzteko hogeita bost pauso miragarriak... Ez duzu Jose Mari Esparzaren (Tafalla 1951) *Cien razones por las que dejé de ser español* horien artean aurkituko, tituluak tankera horretako liburu bat iradokitzen badu ere. Gehiago baita askoz. Saiakera politikoa, historia liburua, anekdotarioa... "Agian hau nire bizitzaren sintesi politikoa da" azaldu du. Liburuaren arrakastari erreparatuta bizitza horrek interesgarria behar du irakurlearentzat. Urte erdi joan da argitaratu zenetik, eta bosgarren ediziora iritsi da honezkero.

GORKA BEREZIARTUA

Argazkiak: Josu Santesteban

«Independentzia aldarrikatu aniztasuna bermatzen a

Has gaitezen liburuaren titulutik. Probokazioa bilatu al duzu? Komertziala ere badela esan dezake baten batek...

Probokazioa, umorea eta ironia bezala, irakurlearen interesa pizteko erabiltzen da. Nafarroan piperminik gabe ez dago “kaldereterik”. Pertsonalki, gorroto ditut aspertu egiten duten pertsonak eta liburuak. Komertziala dela? Agian! Baina nik mezua oso garbi utzi nahi nuen lehenbiziko lerrotik. Jadanik ez dut sasoirik gai horrekin erdipurdika ibiltzeko.

Titulutik ondoriozta daiteke Jose Mari Esparza noizbait espainola izan zela.

Bistan da. Euskal herritar anitz bezala, gu espainolak egin gintuzten. Ez genekien gure abizenak euskaldunak zirenik ere. Eta gaur egun, kontzientziarik gabe ez dago naziorik. Gure espainolismoa oso ahula zen, egia da. Hala ere, bide luze bat jorratu behar izan dugu zama zaharra kentzeko eta kontzientzia berriari atxikitzeko. Kontraesanak kontraesan, nire amtxok urteak daramatza independentistei bozka ematen; behin Tafallan ikusi zuen Arnaldo Otegi eta bi musu emanez esan zion:

“Ven aquí *resalan* que eres lo más bonito de España” (Hator hona *xalan* halakoa, Espainia-ko politena haiz-eta).

Historia, bizipen pertsonalak, ahozko tradizioa... Eta liburua ez da 400 orrialdera ailegatzen. Sintesi lan handia eskatuko zizun.

Adin batean asko entzun, bizi, kantatu eta irakurri dugu, eta idazten duguna autobiografikoa izan ohi da. Agian hau nire bizitzaren sintesi politikoa da. Baina ez da nirea bakarrik: jende anitzek izan ditu bizipen eta sentipen berberak eta horrek azalduko luke liburuak izan duen arrakasta.

Zure familiaren historian ere murgildu zara, 200 bat urte egin duzu atzera. Tradizio politiko handia duzu etxean ikusten denez.

Tradizio politikoa? Ez pentsa. Euskal Herriko familia guztiena. XIX. mendean karlistekin tiroka, denok bezala. Gero Ameriketara, kintetatik eta goseteetatik ihes egiten. Ez zen tradizio politiko handirik behar Kubako edo Afrikako gerrara joan nahi ez izateko. Lur komunalak berreskuratzeke iskanbiletan ere

Intelektual atzerritarak eta "indio onak"

"Anitzetan 'indio onaren' sindromea ere badago: ze polita den desagertzeare dagoen herri zahar bat, bere antzinako ohiturak, bere tam tam edo txalapartarekin, lumak edo txapelak buruan... Maitagarriak dira herri txikiak, gaixok... eta galtzaileak. Baina indioak gerrako aizkora ateratzen duelarik eta munduan bere lekua exijitzen duelarik, 'indio gaiztoa' bilakatzen da. Orduan ez du interesik sasi intelektual horientzat. Beste batzuentzat bai, ordea".

tu Estatu honen baitan? Gurasoek ez gintuzten engainatu, Juaristik dioen moduan. Guk begiak ireki ditugu, hori da kontua.

Karlismotik anarkismoraino, abertzaletasunaren ikuspegi zabala ematea izan duzu helburu?

Euskal karlismoa eta euskal anarkismoa saiatu ziren "beste" Espainiaren barnean eroso sentitzen. Berdin euskal liberal foralistak, masoiak, errepublikanoak, komunistak... Ez ziren abertzaleak, baina lau probintziatarako estatus berezi bat eskatu zuten. Hor dugu esaterako, 1936an Nafarroako Fronte Popularrak Estatuaren alde egin deialdia. Baina saiakera mota guztiek porrot egin zuten, "betiko" Espainiaren kontra, baita larrutik ongi pagatu ere, "beste" Espainiarik ez baitago. Gure abertzaletasuna porrot horien guztien ondorioa da. Geratu zaigun bide bakarra.

Arrazoiak sentimetaletatik praktikoagoetara doaz —administrazioa, ekonomia...—. Lehenengoek bigarrenengoak baino pisu handiagoa dutelakoan nago.

Abertzaleok sentimendu handiko jendea gara. Askatasun-gogoa sentimendu handia da, eta are handiagoa askatasuna kentzen digutenei gorrotoa. Guk musu truk izanda ere aldarrikatuko genuke independentzia. Alta, kontuak ere atera behar ditugu —katalanek egiten duten moduan—, abertzaleak ez direnak hemen ze ondo biziko garen jakin dezaten. Arlo sozialean, ekonomikoan, giza eskubide mailan, osasun arloan, hezkuntzan... Euskal Herriak sekulako aukerak ditu libre izanik. Egun batean gaur espainolista diren sektore asko, kalkulagailua erabiliz gero, gu baino independentistagoak bilakatuko dira. Denbora testigu. Baina, lehenik eta behin, idealistek zabaldu behar dute bidea.

Espainolotasunaren ukazio ariketa da liburua. Baina, ukazio horretan bat egin arren, sarritan pertsona berak ez dira ados jartzen beste zer-

z munduko ri gara»

ibili ziren, jornalari guztiak bezala. Herria hemen eta jauntxoak hor, ez zegoen beste tradizioz. Gero II. Errepublika eta botereak eginiko euskal pobreen banaketa: batzuk *rojoseparatistak*, besteak erreketek. Frankismoarekin, berriro beharra. Tartean kontrabandoa eta estraperloa... Zergatik euskal familia arrunt guztiak ibili dira beti espainiar legearen bestaldean? Zergatik 200 urtetan ez gara eroso senti-

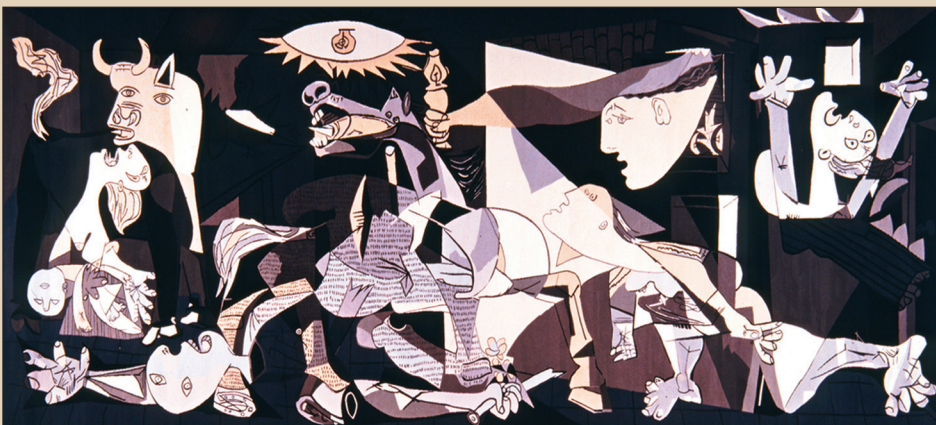

Photo © Succession Picasso 2007. Musée d'Unterlinden, F6800 COLMAR F/O Zimmermann

Euskal museoa Bilbao

GERNIKA
hazia, mundu osorako argia

Antolaketa: Euskal Museoa, Bilbao. Museo Vasco
Musée Basque et de l'histoire de Bayonne

Disenua eta Montaña: Equipo 7. Restauración SA

Erakusketaren inaugurazioa: 2007ko uztailaren 12an

Erakusketaren iraupena: 2007/07/13 - 2007/09/30

Plaza Unamuno, 4

baiten alde egiteko, independentzia kasu.

Espainolismoak kalte handia egin digu, eskuinekoak fisikoki eta ezkerrekoak ideologikoki. Francoren “Principios Fundamentales”-ek eta *El País*en estilo liburuak helburu berdina dute Euskal Herriarekiko: gu uztarriari loturik mantentzea. Hori salatu behar da Espainiarekiko azken zubi faltsuak apurtzen. Zailagoa da gero etxean adostea independentziaren epeak edo ailegatzeko bideak. Baina hori beti gertatu da: Espainiaren aldeko manifestaziorik handienak Kubako independentziaren bezperan egin ziren La Habanan. Eta han ziren “autonomistak” eta “amejoramiento”-a (sic) eskatzen zutenak... Gero, biharamunean, ez da inor horretaz gogoratzen. Gure gaurko desadostasunak askapenerako gidoi klasikoan barnean daude.

Lo mejor para ellos kapituluaren diozunez, Espainiako herritarrak izango dira independentziarekin onura gehien lortuko dutenak. Ez dakit beraiek hori oso garbi ikusten duten.

Faxistek esaten zuten “Espainia imperioa da edo ez da deus”, eta zutabe ideologiko horrekin eraiki zen Espainia Gaztelako zabaltzea hasi zenetik. Lehen lehenik bere populua miseria gorrian utzi zuten, noski. “*Castilla miserable / ayer dominadora, envuelta en tus andrajos / desprecias cuanto ignoras*” (Gaztela miserablea / atzo nagusia, zure zarpailetan bildua / ezezaguna erdeinatzen duzu). Machadok ezin izan zuen garbiago esan. Espainiak beti behar izan du etsai bat aurrean bere nortasuna eraikitzeko: moroak, indigenak, juduak, moriskoak, anarkistak, masoiak, *rojoseparatistak* eta orain euskal abertzaleak. Egun, Extremadurako edozein gizabanakok esango dizu bere problema handiena euskal separatismoa dela eta ez Albako Dukeren latifundioa. Espainiako populua preso dago, Espainia kartzeleroa delako. “Espainiaren batasuna” da faxista guztien leloa, betiko monarkia, eliza, ejertzito eta aristokraziaren euskarria. Horregatik ere apurtu behar da Espainia hori, espainol populuari laguntzeko.

Nuestro derecho kapituluaren euskaldunen idiosinkrasiaren zan-

Editorea territorio komantxean

Txalapartako editorea zara. Mundu osoko ezkerreko pentsalarien liburuak argitaratzen dituzue. Lan handia eskatzen al du horien argitalpen eskubideak lortzeak?

Gure herriaren zerbitzura dagoen argitaletxea gara, baina urteetan mundu osoko argitaletxeekin aliantzak sortzeko ardura izan dugu. Hortik dator Mexikoko ERArekin, Txileko LOMekin eta Uruguayko TRILCErekin egindako elkarteak. Oraintxe Parisen hirurogeitik gora argitaletxerekin Mundializazio berri baten aldeko Editore Independenteen Aliantzaren bilera berria antolatzen ari gara. Edizio munduan ere “batasunak indarra dakar” leloak balio du. Batasun horrek Euskal Herri-
tik ezinezkoa litzagukeen hainbat idazle eta liburu garrantzitsurengana heltzea ahalbidetzen digu eta, bide batez, gure errealitatea ezagutzeko baliagarria da. Ez dugu ezagutzen beste erarik globalizazioari eta monopolioei aurre egiteko.

Euskaraz eta gazteleraz ari zarete. Zein da Txalapartaren irizpidea hizkuntza bakoitzean argitaratzeko?

Gurea mugako argitaletxea da, eta ez bakarrik Nafar Erriberako atean gaudelako fisikoki. Muga linguistikoa ere ibiltzen gara. Bi-hiru hizkuntzatan argitaratzen dugu eta erdal irakurle-
goa euskarara erakartzen saiatzen garen bezala, “territorio komantxean” ere sartzen ditugu gure liburuak, Euskal Herriarekiko egoerari buruz jakinmina sorrarazteko. Eta esperimantu gisa, hor dugu euskal idazleekin egin nahi duguna: hemen euskaraz argitaratu eta Argentinan erdaraz.

tzuak bizitzaren alor txikienetan ere aurkitzen direla diozu. Nola eusten zaio horri bizi dugun globalizazio honetan?

Globalizazioaren aurrean idiosinkrasia goi mailako balorea bilakatzen ari da. Unescok lehenik eta gero ONUk kultur aniztasuna bermatzeko hartutako akordioak dira horren froga. Mundua oso kezkatu-
rik dago datorren basamortu ekologiko eta kulturalarekin eta hor dugu herri txikiok eztabaidan koilara sartzeko aukera. Ulises Moulines katalan filosofoak esan berri du nazionalismoa dela herriei dagokien ekologismoa, herriak eta hizkuntzak salbatu behar direlako, Amazonia edo baleak salbatu behar diren bezala. Horregatik nazionalismoa balore positibo eta humanista da, internazionalista, ekologismoa bezala bizitzeko guztion eskubideak defenditzen dituelako. Hau ez da nahastu behar hegemonismoarekin –Espainiako kasu– besteon bizitzeko eskubidea ukatzen duelako. Herri txiki guztien independentzia edo “dependenzia eza” aldarrikatuz, gure hizkuntzaren eskubideak aldarrikatuz, munduko aniztasuna bermatzen ari gara eta oso ongi kokatzen dugu euskal afera globalizazio humanistaren eztabaidaren barnean. Inoiz baino gehiago, gure interes lokalak mundu osoko interesekin uztartzen dira. Modan gaude, dudarik ez, arrazoia gure alde dago eta gogoz eta konfiantzaz sartu behar gara eztabaida honetan.

101. arrazoia bukatzeko: seme-alabak. Demagun espainol izateko arrazoiak aurkitzen dituztela. Zer egin?

Ezertxo ere ez. Horrek esan nahi izango luke aurreko senarra, astoa, tratatu txarrak eragiten zituen eta indarrez bere etxean mantentzen gintuena, erabat aldatu dela, erakargarria bilakatu, maitagarria... Espainiak lortzen badu euskaldun berriak bere baitan eroso sentitzea, bapo! Hala ere, Espainiatik alde egin dute berrogeita hamarretik gora nazio-emaztek, eta bat bera ere ez da damutu. Oso maitale kaxkarra da; hori da bere ezintasuna. Ez du maitasunik sortarazten. Konkistatu gaitu bortizki, militarki, baina ez daki gure bihotza konkistatzen. ■

Hamar urte haitza bezain sendo

XVIII. mendean Bilboko Meseedetako eliza eraiki zutenek nekez igarriko zuten haren patua: kontzertu-areto bihurtzea. Kanpotik ikusita eliza duzue oraindik, tenplu zaharra; barrukoa berriz, Bilborock da 1997tik. Abadeen ordeztu, musikari eta antzezleek ase dituzte eliztar berrien arimak, arin bai arin igaro den hamarkada honetan. Eta ez da ikusentzulerik falta izan: Bilboko biztanleria osoaren bi halako, gutxi gorabehera. Ez da kristau kopuru makala.

UNAI BREA

1750EAN, MESEDEETAKO komentuarien eliza eraiki zuten Bilbon, Ibaizabalen ezker ibarrean, Alde Zaharretik oso gertu. Artean ez zen rock musikarik existitzen. Denboraz, komentua eraitsi zuten, eta eliza itxi. XX. mende amaieran, zeharo hondatuta zegoela, bazirudien desagertzea zela bere patua, baina azken unean Udalak erosi zuen. 1989. urtea zen. 97an eliza, zaharberrituta ordurako, Bilborock udal aretoa bihurtu zen.

Azken urteetan Jon Aritz Bengoetxea izan da Bilboko Gazteria zinegotzia, eta hortaz Bilborockeko kudeatzaile eta programatzailea. Aretoak hamar urte bete dituen honetan, hel diezaiegun bere hitzei, Bilborocken sorrera gogoratze aldera: “Kontzertu-areto publikoa egitea erabaki zen, eta hori, garai hartan, ez zen batere ohikoa. Apustu handia izan zen. Musika mundua Bilbon mugitzen zen, baina ez zegoen gaur dagoen areto mordoa”.

Pop-Rock Lehiaketak emandako bultzada

Hamarkada honetan, musika izan da osagai nagusia Bilborocken eskaintzan. Gehiago hasieran. “Bilbao Hiria Pop-Rock Lehiaketa bertara eramatea erabaki zen, ordura arte leku batetik bestera zebilen eta. Horregatik, musika izan da beti ardatz nagusia Bilborocken”. Izenak ere hala ematen du aditzera, egia esan. Alabaina, “eta batez ere azken hiru urteotan”, izan da musikaz besterik Meseedetako eliza zaharrean. “Jendeak badaki, izena gorabehera, eskaintza zabala topa dezakeela bertan”.

BILBOROCK

Pop-Rock Lehiaketaz den bezainbatean, esan dezagun betidanik izan dela publikoa, eta hogeigarren urtemuga izango duela 2008an. Honezkero ospe handia lortu du, hemen bezala Europan ere, Jon Aritz Bengoetxearen hitzak aintzat hartu behar baditugu. “Lehiaketak eragin du Bilborock entzute handikoa izatea; aretoa eta lehiaketa, batera doaz biak. Interneteko bilatzaile batean sartzea nahikoa da horretaz konturatzeko”.

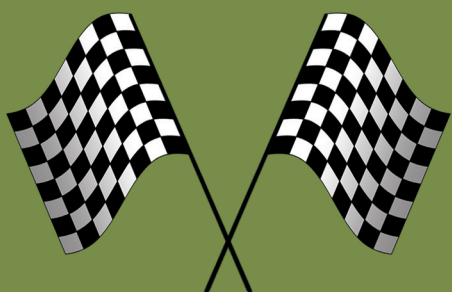
Hamarkada bat, numerotan emanda

Hamargarrena bezalako urteurren biribilean zenbakiak aipatzeak ezinbestekoa dirudi. 900 kontzertu hamar urtean; 1.000 antzerki emaldi, 600 talderen eskutik, horietako asko umeentzat; baita zinema, ipuin kontalariak, hitzaldiak eta poesia irakurraldiak ere. Ziklo batzuek, dagoeneko, bertan egin dute habia: Zinebi, Zinegoak, Bilbon Eskolatik Antzer-

Olaberriako zirkuitua

Gida eskola

Karting-a

Profanazioa

"Eliza batean horrelako aretoa egitea arraroa iruditu zitzaion askori— dio Jon Aritz Bengoetxeak—, eta hasieran kexarik ere egon zen, eliza profanatzeagatik eta abar. 'Zer dago hor?', galdetzen zuten, 'zer ipini duzue?'. Protesta dei bat baino gehiago jaso dugu: 'nolatan egin duzue halako ekitaldia eliza batean?'. Baina dagoeneko ez da eliza, orain beste gauza bat da". Amen.

Gainera auzoa, Z/G

20212 Olaberria

☎ 943 16 08 62

www.vilarinomotor.com

info@vilarinomotor.com

kira kanpaina, Nazioarteko Txotxongilo Jaialdia... Iaz gainera, Aste Nagusiko Bizkai-ko Taldeen Pop-Rock Erakustaldia hara eramane zuten, Unamuno plazatik.

2.800 ekitaldi inguru izan dira hamar urtean eta 700.000 lagun joan dira. "Guretzat—dio Bengoetxeak—, garrantzitsuena da jendeak orain baduela Bilborock gogoan. Zerbait egin nahi duen artistak, programatzailerak... badaki gugana etor daitekeela".

Bengoetxeak azaldu duenez, Gazteria Saila Pop-Rock lehiaketa antolatzeaz arduratzten da eta gainerakoa programatzaile pribatuek egiten dute. Paradoxa ederra: Gazteria Sailak gorriak ikusi zituen urteurreneko ekitaldietarako egun bila hasi zenean. "Okupazioa handia da, ia ez dago egunik libre, ostiral eta larunbatero egiten da kontzerturen bat edo bestelako ekitaldiren bat". Helburua orain okupazioa %100era iristea dute, "baina horrek kanpora ateratzera behartzen gaitu; besteren zain egon beharrean, gu joan behar gara bila. Zergatik ez Bergarako Jam-era jo, esaterako, eta hango programatzaileei Bilborock aurkeztu?"

Estilo ugari

Aretoan badago rockaz besterik zer entzun. Bengoetxearen esanetan, "rocka, metala... egia da kontzertu gehien jite horretakoak izaten direla, baina Bilborocken estilo askorentzako lekua dago. Bilbao Hiria Pop-Rock Lehiaketan urtero geratzen da agerian gazteen musika ez dela rocka bakarrik". Denetik entzuteko parada dago aretoan: hip-hop, rapa, flamenkoa, musika elektronikoa...

"Talde berri samarrak eramaten ditugu, eta baita ibilbide luzea eginda dutenak ere. Dena dela, ez dira talde ezagunak izaten zirkuitu handietan".

Musika eta argazkiak urteurrena ospatzeko

Bilborocken ibilbidea 1997ko apirilean hasi zen; urte erdi geroago, azaroan, bertako taldeentzako entsegu gelak zabaldu zituzten, zazpi guztira. Hamar urte hauetan, 1.300 talde inguru ibili da horietan—gaur egun 130 dira—. Talde horiei protagonismoa eman nahi die aretoak orain, urteurrena dela eta: "Urrian edo azaroan maratoni bat antolatu nahi dugu horiekin", iragarri du Bengoetxeak.

Horixe izango da Bilborocken lehenbiziko hamarkada ospatzeko azken ekimena. Beste batzuk burutu dira dagoeneko. Apirilean hasi zen ospakizun sorta, Bilboko eta inguruko hainbat musikariek eskainitako doako kontzertuekin. Maiatzean, berriz, aretoaren historia laburbiltzen duen argazki erakusketa hasi zen eta iraila bitartean hiriko Auzo Etxeetan zehar ibiliko dira. ■

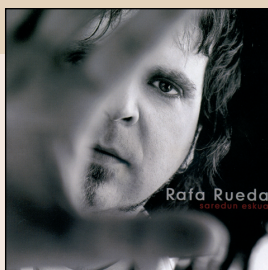
Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Pop-rockaren gardentasuna, izaera propioarekin

Pi-LT taldearen bultzatzaile izan zena pop-rokean murgilduta dago aspaldian, eta hau bigarren lana du. Oso gustura dagoela antzematen zaio, eta abesteko era berezia lantzen dihardu, oso pausatua. Distortsioetik aldenduta, poparen gardentasuna du xede orain. Gainera, melodia biluzi horiek teklatu bereizgarriekin aberastuta daude, elektronikaren ukitu xumearekin, jazz zipriztinekin edota pasaje orkestralen itxura hartuz. Hitzak, barrukoak dira, eta zenbait kasutan oso ederrak. Horretan zeresana du Rafak duen punta-puntako idazle lagun koadrilak: Kirmen Uribe, Edorta Jimenez, Unai Iturriaga, Jon Benito eta Gotzon Barandiaran, hain zuzen ere. Oraitsu, Rafak Pettiren diskoarekikoak bukatu ditu; Urdangarinena bukatzekotan da; eta Txumarenean eta Gutagutarrak-en kantu batean ere esku hartu du. Pipermin hutsa!

Saredun eskua
Rafa Rueda

GAZTELUPEKO HOTSAK

Iraupena: 41'47"
13,46 euro

RAFA RUEDA

«Saredun eskuarekin oharkabea ihes egiten duten gauza interesgarriak harrapa ditzakegu»

Zer ezkutatzen du azaleko saredun eskuak? Eta basoak?

Ezkutatu baino, atzean ikusten dena ni naiz. Saredun eskua izan nahi duen tipoa. Sare horrekin askotan oharkabea ihes egiten duten gauza interesgarriak harrapatzeko. Basoak nolabait gauza bera islatzen du, animalia edo intsektu txikiz beteriko leku zoragarria; bizitzaren metafora da.

Berdin sentitzen / abesten dira "beste batek" idatzitako hitzak?

Nire kasuan oso neureak egiten ditut besteek idatzitakoak. Idazten duenak ondo ezagutzen bazaitu erraz lortzen da konexio hori. Idazten zu baino trebeagoa den batek askotan zuk baino hobeto azaldu dezake zure mezua. Trebezia eta konexio kontua da.

Intsektuak oso presente daude hainbat hitzetan...

Intsektuen ehiztariaren irudiak ondo islatzen du disko honetan adierazi nahi dudana. Gauza txikiak atzetik ibiltzearena ametsen atzetik ibiltzea bezalakoa da. Intsektuen ehiztariak pazientzia handia behar du, detaileak baloratzen ditu... Horretaz mintzatu nintzen idazleekin eta hor agertu dira kantuetan.

Aurrekoan Anarik esan zuen ARGIAN egindako elkarriketa batean rocka alferrena dela eta literatura jende konstantearena...

Alferra naiz, baina konstantea ere bai. Nahiko alferra, baina epeka. Bai literaturan bai musikan lan handia egin behar da gauzak ondo egiteko eta seguru nago Anarik ere lan handia egin duela. Hori bai, lana eginda, alferra izaten ere jakin behar da.

Azken aldia musikaritzat baino soinu ekoizletzat duzu zure burua? Orain kurrikuluma egingo bazenu, zer jarriko zenuke aurretik?

Izatez kantugilea naiz. Gertatzen dena da nire diskoen tartean beste gauza batzuk egiteko aukera ere badudala. Ondo dago burua haizatzeko eta, beste lanbiderik ez dudanez, halakoetan nabil nire proiektuetan ez nabilen bitartean; baina izatez, beste batzuekin lan egiteko zortea duen kantugile eta kantaria naiz.

JUAN GOMEZ

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

1984
George Orwell
 TXALAPARTA
 436 orrialde
 18,05 euro

Orwellen lanik entzutetsuena

1949an eman zuen argitara George Orwell ezizenarekin ospetsu egin zen idazleak. *Nineteen Eighty-Four* nobela, egile ezkertiarrek gizateriarentzat aurreikusten zuen etorkizun tamalgarriaz diharduen lana da. Urrun samar zegoen 1984. urtea. Handik hilabete batzuetara tuberkulosiak jota hil zen Eric Arthur Blairek –hori baitzen Orwellen benetako izena– suma ezin zitzakeen aldaketa batzuk gertatu ziren geroztik, Sobietar Batasunaren porrota esate baterako. Bere aurreikuspen guztiak ez dira bere horretan bete jakina, baina intuizio ikaragarria izan zuela ezin inork ukatu. Gu-

tia kontrolpean izan nahi duen Anaia Nagusiaren indarra begi bistakoa da gaur egun. Harengandik salba gaitzaketen proletarioen indarra, berriz... ikusteke dago oraindik. ■

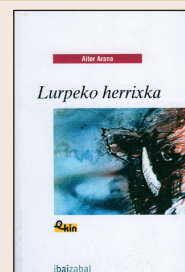
García Larrache, un republicano navarro euskaldún
Javier García-Larrache
 PAMIELA
 390 orrialde/ 22,50 euro

Rufino García Larrache nafar errepublikanoaren biografia

Lau urte zituen Javier García-Larrache sendi osoarekin batera atzerrirako bidea hartu behar izan zuenean. Orain, harro aurkezten du, Pamiela argitaletxearen bidez, bere aitaren biografia *García Larrache, un republicano navarro euskaldún* (*Pamplona, 1889 - Bayona, 1956*) izenburuko liburuan. Rufino García Larrache 1931-1933 garaian Nafarroa errepublikar bihurtzeko borrokatu zuen gizona izan zen. 1932an lan egin zuen Iruñeko Batzarrak Nafarroa, Araba, Bizkaia eta Gipuzkoa lotuko zituen Estatutu bat sortzea onar zezan. Ez zuen ez bata eta ez bestea lortu, eskuina nagusitu zelako. Franco, Mola eta beste kolpistak garaile gertatu zirenean, atzerrira alde egin behar izan zuen Rufinok, baina handik ere ahalegindu zen Errepublikari laguntzen. ■

Aitor Aranaren misterio nobela

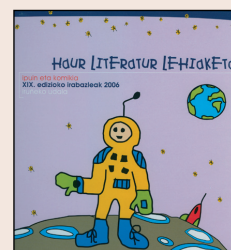
Aitor Aranak gazteentzat idatzita-ko *Lurpeko herrixka* misteriozko nobelak hemezortzi urteko bikotea du protagonista. Neska, batik bat. Izan ere, mutilari anaia nagusiak astebururako autoa utzi diola aprobetxatuz Pirinio aldera doazenean, udazkeneko ekaitz beldurgarri bat sartuko zaie bat-batean, eta istripu latza izango dute. Mutila hil egingo da. Laguntza eskatu nahi luke neskak, baina gertueneko herria ere urrun dago eta ekaitzak bere gogorrean jarraitzen duenez, ikusi berri duten baselizan itxarotea erabakiko du. Bertan pasatzen duen gauean gauza harrigarriak ikusiko –edo amestuko?– ditu neskak Eta hurrengo goizean herritarren laguntza lortzen duenean, mutilaren arrastorik ez dute aurkituko. Hirira itzultzean berriz, amak esango dio mutilak deitu berri diola. ■

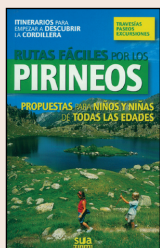
Lurpeko herrixka
Aitor Arana
 IBAIZABAL
 136 orrialde
 9,80 euro

Iaz irabazle izan ziren lanak

Hemeretzi urte daramatza Iruñeko Udala Haur Literatur Lehiaketa antolatzen. Duela gutxi plaza-ratu duen izen bereko liburuan 2006an irabazle suertatu ziren ipuin eta komikiak daude bildurik. Egileak –Maitane Munarriz, Julen Villarreal, Jone Alzueta, Jon Goikoetxea, Zuriñe Muneta, Leyre Julian, Nerea Nuin, Aitziber González, Karmele Saenz, Ane Lore Ugarte, Irune Berrando eta Amaia Urabayen, ipuinetan; Lucía Nieto, Irati Martínez, Eneko Tirapu eta Iñaki de la Iglesia, komikietan– Lehen Hezkuntzako aurreneko, bigarren, hirugarren, laugarren, bosgarren eta seigarren mailako neska-mutikok dira. Haatik, badira Bigarren Hezkuntzako lehen eta bigarren mailako ikasleek sortutako bi idazlan ere: Amaia Goñiren *Maitasunak ilearen kolorea aldatzen du* eta Irati Majueloren *Ametsen bidaia*. ■

Haur Literatur Lehiaketa. Ipuin eta komikia. 2006
Batzuen artean
 IRUÑEKO UDALA
 64 orrialde

Rutas fáciles por los Pirineos

Batzuen artean

SUA

146 orrialde

10 euro

Haurrekin Pirinioetan egiteko ibilbideak

Adin guztietako haurrek Pirinioak ezagutze-ko aukera ematen duten ibilbidez osaturik dago Sua argitaletxeak kaleratu duen *Rutas fáciles por los Pirineos. Propuestas para niños y niñas de todas las edades* izeneko gida. Hirurogeita hiru ibilbide dira, denera, eta Pirinioak ondo ezagutzen dituzten mendizaleek diseinatu dituzte: Jon Benitok, Joan Portellek, Mikel Tellagorrik eta Eduardo Viñualesek. Ibilbide batzuk oso motzak dira; beste batzuk, luzeagoak; eta tartean badira mendi-zaletasuna serio hartu nahi duten neska-mutikoentzat propio pentsatutako "maila

handiko" irteerak ere. Jakina, ibilbideak baldintza onen-
tan egiteko gomendioak ere ez dira falta. ■

Eguraldiaren arabera Krokok egitea maite duena

Ibaizabalen eskutik kaleratu den Krokoren bilduma osoa bezala *Txipli-txapla! Krokota eguraldia* liburua ere etxeko txikienei zuzendutako kontakizuna da, orri lodikoa eta ezuste atseginez betea. Egun eguzkitsuetan Krokok maite du triki-traka trizikloan ibiltzea. Egun haizetsuetan, ordea, nahiago du kometa dantzan jartzea. Egun sargoritsuetan, berriz, han doa Krokota itsasoan edo errekan murgiltzera.

Egun euritsuetan maite du putzuetan saltoka ibiltzea. Eta egun elurtsuetan, elur malutak jaurtitzea. ■

Txipli-txapla!

Jo Lodge

IBAIZABAL

20 orrialde/ 6,80 euro

JEXUXMARI ZALAKAIN

«Apostolua izan zen Balentxi, horretan ez dago dudarik»

Zer suposatu du zuretzat liburu honek?

Balentxi lagun adiskide maiteari buruz idaztea, beste edozeren gainetik, atsegin gozoa izan da. Baina betebeharrak ere bai. Izan ere, *Balentxi*ren figura hurrengo belaunaldietan gogoratzea merezi duen horietakoa da, eta haren memoria idatziz uztea, nire ez ezik, beste askoren zeregina ere izan da. Ze, liburu hau ez da nire bakarrik. *Balentxi* eza-gutu eta zerbait idazteko aukera eta gogoia izan dutenez gain, harekin zerikusia izan duten guztiena ere bada.

Zer diozu jarritako tituluz?

Apostolua izan zen Jose Manuel Balentziaga Añon *Balentxi*, horretan ez dago dudarik, Jesus Nazaretekoak bere ikasle gisa aukeratutakoen espiritu berberaz jokatu baitzuen beti, libre eta ausart. Hamabi lagun hartu zituen berekin Palestinako profetak; bat ustel atera zitzaion, Judas Iskariote, saldu zuena. Haren ordezkari Bernabe aukeratu zuten lehen kristauek, Paulo gero. Hamairu apostolu osotara. Jorge Oteizak Arantzazuko komentuko ateburuan hamalau apostolu ezarri zituen Pietatearen inguruan. Zein ote hamalagarrena? Liburu honen egileen arabera, zalantzarik gabe hamalagarren apostolua *Balentxi* da.

Arrazoiak?

Euskal apaiz matxinoa izan zelako: behartsuen hurkoa, preso guztien anaia, Eliza ofizialaren zigorra, drogak jotakoen defendatzailea, zapaltzaileen etsaia, adinduen itsumutila, etorkinen babeslea... Euskararen maitalea ere izan zen. *Balentxi* beti ibili zen euskararekin lehian, ikasi nahirik setati.

Jose Manuel Balentziaga Balentxiaren nortasunaz

Behartsuenen, zokoratuenen eta zapalduen alde borrokan tinko iraun zuen apaiz

katolikoa genuen Jose Manuel Balentziaga Añon *Balentxi* (1935-2006). Erromako Eliza horren buruetako askok —baita gertuen ditugunek ere— segur aski nahiago izango zuten bere apaizgoa bertan behera utzi izan balu. Zen bezala zelako makina bat debeku ezarri zizkieten, behintzat. Baina *Balentxi*z, bizitzako beste arlo askotan bezala, zailtasunak zailtasun, horretan ere ez zuen amore eman. Horretaz, eta haren bizitzako beste esparru askotaz mintzo da Txalaparta argitaletxea eta *Herria 2000* Elizaren artean plazaratutako *Balentxi. Hamalagarren apostolua* izenburuko liburua. Jexuxmari Zalakainek prestatu du liburu horren mamia, baina *Balentxi*ren lagun askok —eta etsai batzuk ere bai— parte hartu

Balentxi

Jexuxmari Zalakain

TXALAPARTA /HERRIA2000 ELIZA

216 orrialde

16 euro

dute lanean. Lehenik eta behin, Jexux Arrizabalagak, Sabino Ormazabalak, Martin Ansok eta Txus Congilek, sustatzaile gisa. Eta beste frankok apaiz guztiz berezi haren bizitzako urratsen datuak, pasadizioak eta era guztietako gogoetak azalduz. Liburuak badu *Balentxi* berari hitza ematen dion tarterik ere: *Herria 2000* Elizan, Egin eta Gara egunkarietan eta bestetan plazaratu zituen lanena. ■

egileari galdezka

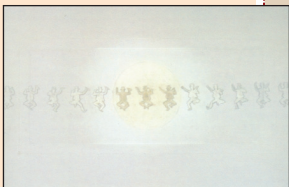
Ezpalak

JON TURNER

Potato talde gasteiztarrak abenduaren 31n eskainiko du bere azken kontzertua. Aurrez beste hainbat emanaldi eskainiko ditu agur moduan. Abuztuaren 4an, adibidez, Gasteizko Foruen Plazan joko du 23 urteko ibilbide oparoa egin duen banda arabarrak. Kontzertu hori grabatu egingo dute, eta Durangoko Azokan salgai izango den disko-liburuan sartuko dute. Disko-liburu hori argitaratu baino lehen, ordea, hiru kantatzu osatutako diskoa kaleratu du. *Gracias y agur* du izena diskoak.

Patxi Zubizarretaren *Urrezko Giltza* (Erein) jatorrizko lana eta Juan Mari Mendizabalaren *Bidaia munduaren amaierara* (Erein) itzulpena sartu dituzte IBBY zerrendan. Zerrenda hori berriki argitaratutako liburuen hautaketa da, kalitate handiko Haur eta Gazte Liburuak biltzen dituen. Zubizarretaren lana idazleen sailean dago, eta Mendizabalena itzultzaileenean.

Ramon Cascado pintore espainiarrek Zarauzko Sanz enea aretoan jarri ditu ikusgai bere obrak. *Paperaren arima* izeneko erakusketa abuztuaren 26a arte izango da zabalik.

Pedro Aguilera zinemagile donostiarren *La influencia* filmak sari nagusia irabazi du Bruselako L'Age D'Or et Cinèdècouvertes jaialdian. Espainiako Estatuko zinema aretoetan pasa den ostiralean estreinatu zen filmak 5.000 euro jaso ditu. Une gogorak bizi dituen emakumea –Paloma Morales aktoreak betetzen du haren papera– eta bere seme-alabak dira protagonista nagusiak.

Landarbaso abesbatzak bi sari irabazi ditu Kalifornian ospatu den San Luis Obispo nazioarteko lehiaketan. Folklore sailean bigarren postua lortu du eta derrigorrezko obren kategorian berriz, hirugarrena. Erretereriako abesbatzak 21 kontzertu emango ditu aurtun.

Ines Irazu musikaren inguruko liburuak saltzen dituen Pentagrama denda ireki du Donostiako Prim kalean. Gipuzkoako hiriburuan ireki den estilo honetako lehen denda da.

Jazza protagonista Donostian eta Zarautzen

Chick Corea, Gary Burton, Madeleine Peyroux, Elvis Costello eta Pedro Iturralde moduko musikariak izango dira Donostiako XVII. Jazzaldian. Uztailaren 24tik 29ra bitartean, kontzertu ugari eskainiko dituzte hainbat aretoetan eta hiriko txoko desberdinetan paratuko dituzten agertokiak. Bestalde, hilaren 23an hasiko da Zarauzko Nazioarteko Jazz Mintegiaren zazpigarren edizioa. Iñaki Salvadorren zuzendaritzapean, teoria eta praktika –parte-hartzaileek kontzertuak eskainiko dituzte kalean– uztartuko dituzte mintegian. Irakasleen artean, Adam Kolker, Ben Monder, David Berkam, Dick Oatts eta Joe Magnarelli musikariak daude. Uztailaren 28an amaituko da jazz mintegia. Informazio gehiago: www.jazzaldia.com eta www.jazzarautz.com.

EHZ jaialdiaren etorkizuna ezbaian

EUSKAL HERRIA ZUZENEAN (EHZ) elkarteak biltzar nagusia egingo du irailaren 8an, 15:00etan, Hazparneko Xuritea ostatuan. Orduan erabakiko dute jaialdia bertan behera utzi ala ez, finantzaketa berriak bilatu behar ote diren, helburu berriak zein diren, festibalaren ereduak aldatzea komeni den edota jaialdia Idauze-Mendiko (Zuberoa) gunean antolatzen jarraitu behar ote duten. Festibala parte hartzaileen esku dagoenez, bilkurara joateko dei egin dute antolatzaileek. Euren hitzetan, “jaialdian parte hartu duten talde eta hornitzaile gehienek prezioa apaltzeko egin duten indarrari esker beteko da aurtengo edizioaren aurrekontua”.

Karlos Linazasorok *Diario*

Vascon: «Literatura nazional bat behar ez dugunetik, oro unibertsaldu zaigunetik, malda beherak pikoagoa dirudi (...) Ez dago irakurlerik. Eta horixe da, argi dago, gure literaturaren ajerik handiena. (...) Guk lanean jarraitzen dugu, baina idazle batek zenbat irakurle izan behar ditu idazle izan dadin? Nahikoak ote ditu laurogeita hamabost bat?».

Blanca Arrieta dantzariak

Berrian: «Denboraren kontzeptua lantzea gustatzen zait zeren bizitzak denbora bat bizitzera behartzen gaitu. Erotzeko modukoa da hori. Horregatik, jendea nire lan bat ikustera datorrenean, beste mundu batean murgiltzea nahiko nuke,

gorputzak komunika dezakeena sentitzea nahiko nuke».

Lander Garrok bere blogean:

«Batzuk urtebete daramate lerrorik idatzi gabe (euren blogetan). Inork ezer esan al die? Inor ohartu al da? (...) ‘Egin behar delako’ gaude hemen, eta ‘egin behar delako’ segitzen dugu hemen, inori pitorik axola ez arren, inork idatzi ez arren, eta, okerragoa dena, inork irakurri ez arren (...) Geure burua modernotzat dugu, aitzindarizat, eta ez gara itsas bazterrean ‘body board’-a egiten dabilzan umeak baino, surfistei inbidiaz begira, noizbait gu haiek bezala izango garelakoan. Besteek egiten badute, guk ere».

MIKEL ASURMENDI

Rogelio Botanzen peskizan edota iraganeko oskorriaren menturan

Rogelio Botanz: *Tiempo*, *Rogelio Botanz canta a Alfonso Sastre* eta *Vuelos* (Gaztelupeko Hotsak)

Literaturaren bidea apur bat urratu dugunok musika izan ohi dugu bidaide. Bidaide eta gogaide. Literatura eta musika elkarren ondoan doazen arte espresioak begitantzen zaizkit. 1970ko hamarkadan nerabe ginenok zorte handia izan genuela pentsu dut, garai hartako musika hagitz esanguratsua izan zela, baita berau profitatzeko berealdiko aukera ere izan genuela. Nire belaunaldikoen artean –nirean modu nabarmenean behintzat– literatura tokitan zegoen gure mundutik, baita gure imaginariotik ere. Musika, zentzu eta neurri batean, mundu hurbila nahiz urruna ulertzen lagundu zigun arte espresio bakarra izan zela ausartzen naiz esatera gaur egun.

1975. urte aldean zen. Kanpoko musikariak etortzen hasi ziren gurera. Besteak beste, Rory Gallagher edota Genesis taldea entzun genituen Donostian –Anoetako kontzertuetan patata-tortillaren usaina zein zahatoak zebiltzan airean, eta Zurriolako zerumugan oskorria irudikatzen genuen–. Talde haien letren arrastorik ez genuen usaintzen, noski. Zorionez, Ez dok Amairu fenomenoaren loraldia bizirik zegoen artean: Laboa, Lete, Lertxundi edota Artzeren –eta beste batzuen– musikak eta letrek lagundu ziguten mundua ezagutzen –munduratzan, hitz batez– edota gure kultura amini bat janzen bederen. Oso bizirik ditut orduko pasadizoak, kanpoko eta bertako musiken arteko sinbiosia zegoen nolabait. Euskara oroitzen dut kontzertuetara joaten zirenen ahotan, euskal kulturaren munduarekin eta euskararekin konprometitutako pertsonak begitantzen zaizkit gaur egun.

1980 eta 90 hamarkadetan galdu nuen musikarekiko hartu-eman bizia, nolabait.

2000ko hamarkadan berriz, Rogelio Botanz musikari legazpiarrarekin topo egin nuen. Rogelio Tenerifen bizi da duela hogeita hamar bat urte. Soldadutzak eraman zuen Kanariar Uharteetara. ARGIArako elkarrizketatu nuen *Tiempo* diskoaren aitzakian: “Nomada izatea ez da inongoa ez izatea” adierazi zidan Rogeliok. Musikak, musika entzuteak eta musikarekin bizitzeak merezi zuela gogorazi zidan. Rogeliok musika egiteko, ulertzeko eta bizitzeko duen moldeak guztiz bete ninduen, bere musikak eta letrek gatibatuta naukate. *Tiempo* diskoaren ondoren *Rogelio Botanz canta a Alfonso Sastre* kaleratu zuen. Ez ninduen indiferente utzi, ez horixe. Sastre idazlearen –eta etxeko poetaren– bizipenak ezagutu ahal izan ditut, baita orain gutxi zendu den Eva Forestekiko jakin-mina piztu ere, nomadak izaki ere bi hauek. Botanzen azken diskoak *Vuelos* izena du. 1970ko hamarkadan, nerabe izaki, musikari kuttunen biniloa kaleratu orduko gure tokatan zegoen jirabiraka. Denbora ez da alferrik pasa, amigo. Atx! *Vuelos* entzun gabe daukat. Uda honetan eskuratuko dut. Musikak merezi duela pentsatzen baduzu, Rogelio Botanz duzu gomendio.

Artezblai

Argitaletxearen azken argitalpena

Yorick Liburudendan edo
www.libreriayorick.com eskura dezakezu

Unamuno, ad altior natus sum
Oskar Galán

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

JANARI GOZOEN ONGARRIA HEDATSU		* DEITURA ERREPIKA- TUZ, IRAKITEN		BEZAINBAT		* IZENA APAIZA		EDATEKO UGAZAMA		LEGOA ITXURAL- DATU	
ZEIN LEKU- TARA ALBISTE						EMAITZA, DOHAINA LETRA GREKOA					
					EGOKIA BIZKAIKO HONDARTZA	ERRENKA- DAK, LERROAK GEU					
LITROA OSO ONDO		INOLAKO PALAUKO ERREPUBLIKA- KO HERRITAR						ETXEKO HEGAZTI LANDARE MOTA			
				GAUEKO IKUSMENARI DAGOKIONA						DAGO ILARGI- FASEA	
EZTABAIDA ZARATATSUA	LANDARE MOTA APIKA, AGIAN				TARROA, ALTUA BASOBERA, TXARAKA						ESKU ARTEAN DUZUN ASTEKARIA
						TRIANGELU FORMA DUEN HEGALA SETA					
ERREPIKA- TUZ, GOROTZA SAKI, EBAKI			EGOKITU, MOLDATU LETRA ERRE- PIKATUTA					GURTZEKO EKINTZA INGURU			
					ETSAL KONTRAKO OKA					GRAMOA USTEKABEA, HARRIMENA	
ERRAZ SAR- TZEN DENA ZORRO BATEN EDUKIERA						KOLORE IZENA 500					
								KASIK, ABANTZU			

Sudokua

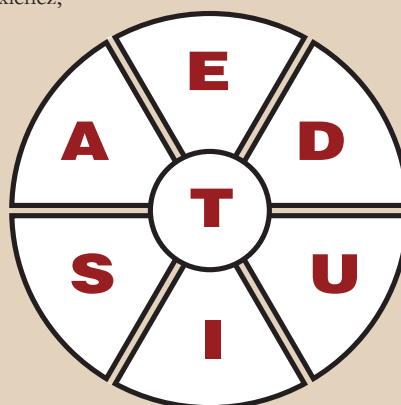
9 arteko zenbakiak jarri 3x3 lauki bakoitzean, koadro osoko lerroan errepikatu gabe.

				7		2		
	3	2				5	6	
	8		2			9	3	7
						6	4	
			1	9	6			
	6	5						
2	4	6			5		7	
	5	1				8	2	
		8		2				

Pastela

Pastelaren hizkiak erabiliz, aurki itzazu 20 hitz. Hitz bakoitzak lau hizki izan behar ditu gutxienez, horietako bat erdiko.

1. _____	11. _____
2. _____	12. _____
3. _____	13. _____
4. _____	14. _____
5. _____	15. _____
6. _____	16. _____
7. _____	17. _____
8. _____	18. _____
9. _____	19. _____
10. _____	20. _____

Kike Amonarrizen umorea

– Esadazu egia! Zure amak ba al daki zertan ari-
tzen zaren?

45

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

Euskadiko BTT zentroak

TESTUA: IÑAKI APALATEGI
ARGAZKIAK: BTT ZENTROAK

Bermeotik ihesi

Ihesi ibiltzekotan, denbora berdinean urrunago helduko gara bi gurpilen gainean. Oraingoz aurtengo udak eguraldi egonkorrik ez duen arren, tarteka izaten diren egun bikain horietako bat aprobetxatuz, Busturialdeko bira bat proposatuko dugu buelta aste honetan, hain ezaguna den Bizkaiko kostan. Baina uretan sartu beharrean, mendi aldetik ibiliko gara. Izan ere, bertan Euskadiko BTT zentroetako batek, Urdaibai-Busturialdekoak, hamar ibilbide markatuta dauzka eta guk horietatik bat aukeratu dugu. Joaneko ibilbidea bakarrik da proposatzen duguna, baina lasai: nola itzuli ere asmatuko dugu.

JOSU GARATE

BTTz

Urdaibai Biosfera Erreserba inguruan ibiliko garen arren, ez dugu gaur uharte eta hondartzez beteriko eremu ezaguna aukeratu aste honetako ibilbidea egiteko, ez behintzat gertutik. Izan ere, Mendatan bada BTT zentro bat eta hasiera han duten hamar ibilbideko sarea dago antolatuta. Batzuk gogorragoak dira, besteak samurragoak, baina guztiek dute xarma berezia. Guk Bermeotik Zugastietara doan ibilbidea aukeratu dugu.

Hasi, geltokian

Ibilbidea Bermeoko geltokian abiatuko dugu, txirrinduz bira ematera doazenentzako erreserbatutako aparkalekuan tokia baitauekagu guretzat, to pagotxa! Autoa utzi ondoren, geltokitik Artika auzorantz abiatuko gara, Askatasunaren bidetik barrena

BI-4209 errepidea hartuta. Handik gutxira, Tribisko errotaren parera helduta, ezkererantz abiatzen den errepidea hartuko dugu, aldapa ez oso luze baina maldatsu batekin hasten dena. Dena dela, asfaltoak aurrera egitea errazten digu, hemen ez zaigu bidean putzurik tokatuko edo bizikleta lokaztuko.

Bidaldi honek ez du galbiderik, eta denbora pixka baten ondoren, kaminoak beherezko joera hartuko du, izan ere Busturiako San Bartolome auzo-

rantz jaisten hasiko gara apurka-apurka. Auzotik pasatzen garenean, ongi etorriko zaigu iturraren bat bilatzea, izan ere, ibilbide honetan zehar ez dugu iturri asko aurkituko bide bazterrean. Hori dela eta, ahal dugunetan bidoia betetzea eskertu egingo du gero, gure ezarriak.

Araztegia eta ardoaren bidea

Jaitsiera amaitu eta pixka bat aurrerago, ur araztegi bat aurkituko dugu. Adi samar ibiltzeko unea dator orain: eskuinetara bidexka bat abiatzen da, Arriatara izenekoa. Bide hori hartu behar dugu, baina handik oso gutxira ezkerretara egin, GR-38 bidea hartzeko –ikur zuri-gorriak dituen—. GR bide hau gu abiatu garen tokitik, Bermeotik dator, baina helmuga ez da guk dugun berbera: Arabar Errioxan amaitzen da Ardoaren Bidea izenez ere ezaguna den bide interesgarri hau. Beste baterako utziko dugu hau, alderik alde osatzea, baina tarte batean jarraituko diogu.

Segituan jaitsiera tekniko bat dator Aldarbingoikia auzora iristeko, eta bertan Muruetatik Arrietara doan bidea hartuko dugu (eskuinera), handik kilometro ingurura dagoen bihurtune batean, Jandonipe/Metxikas kartela aurkitzen den tokian, ezkerretara egiteko. Bertatik Metxikas auzoraino igo, eta Metxikasen abiatzen den pista batetik Eloorrietalandaraino jaitsiko

Ardoaren bidea

ARDOAREN BIDEA EDO GR-38 BIDEA, gaur egun hala baitu izena. Baina alde ederra dago bien artean. Hala ere izenean bakarrik galdu du edertasuna duela urte asko zabaldutako bideak. Izan ere, Euskal Herriko kostaldea eta Arabar Errioxaren arteko harremana, batez ere merkataritza arloko harremana, posible izan zedin beharrezkoa zen garai batean galtzada hau, eta historikoki garrantzia handiko bidea da, elikagaien trukea berau aprobetxatuz egiten baitzen.

Batez ere neguan, Bermeotik arraina esportatzen zen Araba aldera: urte-sasoiko tenperatura baxuak aprobetxatuz, eta bide bazterrean aurki zezaketen elurra elikagaiak hozteko baliatuz –elurzulo ugari daude bidean–, arraina egoera onean iristen zen helmugaraino.

Trukean, Arabar Errioxako produkturik preziatuena jasotzen zuten kostaldean, ardoa. Gainera, ardo beltzak oso harrera ona izan zuen kostaldean, eta ez zuen denbora asko behar izan txakolinari lekua kentzen hasteko. Ardo errioxarra debekatzen ere saiatu omen ziren, baina alferrik.

Ibilbidean aurkituko ditugun elurzulo, garbitoki, eta iturri asko bide honek merkataritza arteria bezala funtzionatzen zuenean eraikitakoak dira. Imajinario apur bat besterik ez da behar garai batean gu bezala zelan jarrita, baina bi gorpilen gainean beharrean lau hankakoen gainean, atzera-aurrera ibiliko zirenen jiteari tankera hartzeko.

Urteko edozein sasotian ibili gaitezke BTTz. Neguan estalixeago joan beharko dugu, baina samurragoa da animaliak topatzea.

MARIJO DEGRACIAS.

Laidako hondartza ikusiko dugu ibilbidetik. Itsasoan murgiltzeko aukera ederra dugu trenaz Bermeora itzuli ostean.

BTtetatik ateratzen diren ibilbide guztiek behar bezalako seinaleak dituztenez, ez dago galbiderik.

gara, berriro ere hankak probatuz eskuinetik gora egiteko, eta berriro ere goian eskuinera pistaz jarraitzeko. Normalean mendi bizikletazaleei ez zaie errepidetik joatea gustatzen, baina gaurkoan oraindik ere egin beharko ditugu kilometro batzuk asfalto

nean; hala ere, toki lasaieetatik ibiltzeak nolabait arintzen du gurpil lodiek asfaltoan duten zama.

Hurrena errepediarekin topo egin, ezkererantz egin eta 100 metro baino lehenago bidegurutze batean eskuinerantz joan behar da. Ondoren

errepedean ezkerredera egin, eta lasai asko pistari jarraituko diogu, begiek ikuspegiarekin goza dezaten, asfaltoarekin berriro topo egin arte: Lehenago, bidearen zati handi batean Urdaibaiko ikuspegi paregabekoa izan dugu besteak beste Oka ibaiaren

BTT zentroak

EUSKADIKO BTT ZENTROEN bidez, inguruak bizikletaz ezagutzeko aukera paregabekoa dauka kirola gustuko duen edonork. BTT gunean edonoren mailarako prest daude, 100 kilometro inguruko luzera duten ibilbideekin. Bertan, hasiberrientzako zein txirrinduzale sutsuentzako moduko ibilbideak aurki ditzakegu, eta gainera, haien artean lotuta egoten dira, beraz, ibilbide bat baino gehiago segidan egiteko aukera dago.

Guk Busturialdeko BTT zentroak kudeatutako ibilbide bat egitea erabaki dugun arren, Euskadin badago beste BTT zentro bat, Arabako Mendialdean. Biek hamarna ibilbide dituzte, plakekin behar bezala markatuta. Gainera, txangoa egitera abiatzen den norbait galduko balitz, plaka bakoitzak badu kode bat, larrialdi zerbitzuetara deitu eta kokapen zehatza jakitea ahalbidetzen duena.

Ibilbide guztiak harrera puntuan edo informazio puntuan hasten dira, eta komenigarria da hara gerturatzea, ibilbideei buruzko informazio osatua eta zehaztua jasotzeko, eta material grafiko lagungarria edo bizikletan ibiltzeko zerbitzu osagarriak ere eskura izateko.

✓ Euskadiko BTT Zentroen Bulego Teknikoa

Arabako Teknologia Parkea
Albert Einstein, 44
E-6, 9. Bulegoa
01510 Miñano (Araba)
Telf / Faxe: 945010948
teknika@euskadibttzentroak.com

✓ Mendatako Harrera Puntua Idatziz Etxea

Ellexalde auzoa, 7
48.382 Mendata (Bizkaia)
Telf / Faxe: 946257204
Apirilaren 1etik urriaren 31ra irekita
asteazkenetik igandera
9:00 -13:00 / 15:30 - 19:30
busturialdea@euskadibttzentroak.com

Arabako mendialdeko BTT zentrotik abiatzen diren ibilbideak zoragarriak dira. Horietako batean ateratako argazkia da goikoa.

itsasadarra zein Laidako hondartza ikusiz; orain Gernika aldea begiz jateko aukera daukagu. Ez da toki txarra geratu eta patxadaz begira ari garen bitartean tripazorriak asetzeko.

Kera egin ostean Gernika ikusi dugu, eta pixkanaka-pixkanaka bertara gerturatzen ari garela jabetu gara; harantz egin behar dugu errepediera ateratakoan. Hala ere, ez dugu denbora askorik egingo bide horretan: ehun metro inguru ibili ostean BI-3751 errepidetik berriro ere ezkerre-
ra egingo dugu. Gerekiz baserria igaro ondoren, ezkerretara pista estu

batean sartuko gara, Zubibarrieta auzora garamatzen errepedieraino; ari da gure ibilbidea bukatzen.

Amaitu ere, geltokian

Zubibarrietan ezkerreko pista hartzen baldin badugu, Gorozika auzora iritsiko gara, eta handik Zornotza eta Gernika lotzen dituen errepedieraino batere kosta gabe jaitsiko gara. Han ezkerretara eginda, Zugastietako geltokia bertan daukagu, gaurko ibilbidearen gurpil gaineko zatiaren amaiera.

Lehenago esan dugun bezala, ibilbide hau joanekoa da bakarrik,

baina bueltatzeko modua badaukagu asko nekatu gabe: Zugastietako geltokian gaudenez, trenez joan gaitzke Bermeora. 40 minutu inguruko iraupena duen bidaia da Zugastietatik Bermeorainokoa, eta alde zuzenetik ordutegiak begiratu joan nahi badugu, www.euskotren.es helbidean kontsulta egiteko aukera daukagu. Ba al da gorputzari pasada eman ostean erlaxatu eta mokadutxo eginda, bultzi-leihotik begira paisaiatz gozatzea baina denborapasa atseginagorik? ■

Babeslea: Euskadiko BTT zentruak

NATURA
KULTURA
GASTRONOMIA
KIROLA

Zure bizikleta prestatu!
Zatuz euskadiko BTT zentroetara

EUSKADI BTT-N
ibilbideak behera kargatu

www.paisvascoturismo.net

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

BIRZIKLAPENA

Txina, paper gehien birziklatzen duena

TXINAK MILIOIKA TONA PAPER birziklatzen du eta horrek berak ekonomia galanki bizi-kortzen du. Dena dela arazo iturri ere izan daiteke aurreraxeago azalduko dugunez.

Munduko basoen ustiapenez arduratzen den Forest Trends txostenaren arabera, Txinaren paper inportazioak %500 hazi dira azken hamar urteotan, hots, 1996an 3,1 milioi tona baldin baziren 2006an 19,6 milioi tona izan ziren; kopuru hauek birziklatzea errentagarri bihurtu dute bilketa-lanetan ari diren herrietan.

Paper erabilien inportazio handienak AEBtik egin dira -8,6 milioi tona 2006an-, gainerakoa Europatik eta Japoniatik inportatu da. Honi esker, Forest Trends-en arabera, 54 milioi zuhaitz-tona erabiltzea saihestu da.

Txinan milioika tona paper birziklatzeak ekonomia indartsua sortzen du herrialdean.

Txinak birziklatzen duenaren hiru laurdenak estaldurarako kartoi bihurtzen du esportazioko produktuetan erabili ahal izateko eta gainerakoa egunkari zein aldizkariaren orriak inprimatzeko.

Txina birziklatzearen motoreak izateak izan dezake eragin negatiboa aurrerakusi dutenez; Txinakoa bezala mundu

Osasuna

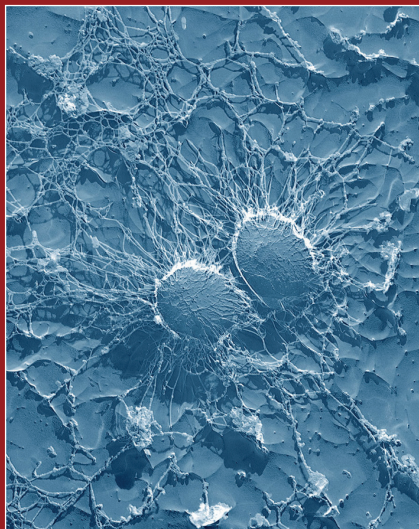
JABIER AGIRRE

Bakterio erresistenteen kontrako antibiotiko berria

MERCK SHARP & DONE (MSD) multinazional iparramerikarrak Madrilan duen Oinarritzko Ikerketarako Zentroan (CIBE) diharduten zientzialariek antibiotiko berri bat aurkitu dute eta gaur egungo antibiotiko gehienei erresistenteak diren bakterioen kontra eginkorra da botika berria. Kalte gehien eragiten duten bakterioak, eta antibiotikoen aurka gogorrenak, bi dira: *Staphylococcus aureus* batetik, ospitaleetan harrapatzen diren infekzio nosokomialen hamarretik zortzi eragiten dituen; eta *Enterococcus faecalis*, bestetik.

Antibiotiko berriari platenzina deitu diote, *Streptomyces platensis* bakterioetik lortua baita Mallorcako uharterko zoru laginetatik abiatutako ikerketen barruan. CIBEko taldeak zorutik lortutako bakterioen eta ondorengo artean isolatu zuen konposatu kimiko berria. Behin isolatu ondoren, ezaugarritze kimiko xehekatua eta hurrengo analisi biokimiko zehatzak MSD laborategiak AEBetako New Jersey dituen instalazioetan garatu dira. 2006. urtean, ikertzaile-talde

berak ezaugarri antibiotikoak zituen beste konposatu bat ere identifikatu zuen *S. platensis*-en laginetan, baina ez dirudi oraingoz garrantzia berekoa izango denik.

Fernando Pelaéz ikerketaren koordinatzailearen ustez bi antibiotikoen organismo ekoizleak andui berekoak diren arren, badute funtsezko desberdintasuna: aurrena aurkitu zenak bakterioetan gantz-azidoen sintesia parte hartzen duen entzima bat inhibitzen duen bitartean, platenzinaren mekanismoak bi entzima diferenteren egiten diela eraso, eta horregatik dela eraginkorragoa erresistentzia-erreakzioen aurrean.

Antibiotiko berria esperimentazio animalietan, arratoi eta saguetan, probatu da eta oso eraginkorra dela ikusi da, bai *S. aureus*-ak bai *E. faecalis*-ek eragindako infekzioetan. Orain, platenzina antibiotikoaren ezaugarritze kimikoa lortu ondoren, ikusi egin beharko da ea zer-nola-ko maila erakusten duen ospitaleetako infekzio erresistenteen kasuan.

osoko paper eskaria handitzen ari denez, Txinak paper-pasta birjinaren eskaria, hau da, zuzenean zuhaitzetatik ateratzen den pasta, areagotu deza-ke batez ere, ustiapen egonkor bat ez duten herrien bizkarrean.

2005ean Txinan kalitatezko 7,4 milioi tona paper ekoiztu zen eta horietatik %65 ziurtagiri egokiak zituzten enpresei erosi zitzairen. Baina Errusiaren ekialdean eta Indonesiaren erosten du paper pasta Txinak. Eta leku horietan deforestazioa oso arazo larria da.

Horregatik guztiagatik Forest Trends erakundeak Txinari ondoko aholkua eman dio: bultzatu dezala Errusian eta Indonesiaren garapen iraunkorra bermatuko duten enpresen sorrera. ■

PARASITISMOA

Behar izanez gero eboluzioa azkartu egiten da

SAMOAKO IRLETAN oso gertaera bitxia detektatu da tximeleten familian. Savaii eta Upolu irletan 2001ean aipatu tximeleten arrak ia desagertzeaz izan ziren emeen ugalketa organoetan Wolbachia izeneko bakterioa garatu baitzen. Upolu irlan une batzuetan arrak %1era ere ez ziren ailegatzten,

Hypolimnas bolina tximeleta arrek, euren azkena zekarren Wolbachia bakterioari aurre egiteko gai den genea garatu dute urte gutxian.

garatu dute eta horri esker populazioa berreskuratzea lortu dute. Une honetan ikerlariak gene horren bila dabiltza. ■

baina 2005ean arren kopurua %41era berreskuratu zen eta Savaii irlan 2006 hasieran emeen kopurua %99koa zen bitartean, urte horren amaieran arrak populazioaren %39 ziren.

Antza denez arrek belaunaldi gutxi batzuetan bakterioari aurre egiteko ahalmena duen gene bat

UZTAIL BATEAN...

sinesteak ere lanak ematen ditu! Urbasako toki humanizatuenean, kanpinean alegia, lorontzietan neguzale amorratuak diren pentsamentuak loretan puri eta geranio udatiarrak pattal daude uda biho-

JON ARTANO

Urbasako goi-larreetako behi ederrak.

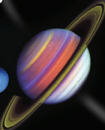
zteen. Giroa neurtzeko landareen metro honek berak digu oso tarteka topa daitekeen panorama iradoki.

Bueltaxkan abiatu ordurako *Epilobium montanum*aren goiloratzak ederrenean harrapatuak ditugu, koadrilaka ipargoiarekin firurika dantzan. Segidan fago amonen basoan sartu eta amandre hauek besarkatzea besterik ez zait sortzen, neurririk gabe besarkatuz zazpi metro eskaseko gerri-buelta neurtu, eta gero, beti bezala, txundituta begiratu eta begiratu ditut. Pagadian, giroaren metro, goizeko ihintza eta basura euri egiten zituen haizeak eguerdi alde- ra. Ur honen indarrez fagoak adar muturrak argi-argi dituzte, udaberriko lehen pujako hosto beltzen gainean nabarmen, giroaren metro, urte-sasoi honetakoak baino udazkeneko bigarren pujaldikoak diren kimu hori-laruak. Beheko bailaretako zumar bakanek ere antzeko kolorekoak dituzte kimuok, gorrien tarterikoak dituzten haritzen aldamenen. Inoiz bada, orain da gorri haritza, bigarren kimua su-gorri farfailez janzten du, udaberriko berria udazkeneko azkenaren birkia baita, zimeltzearen gorri hilaren aldekoa.

Bargagaingo tontorrean abereak amildegitik urrutiratzten dituen itxurak haien hortzei ere mugak jartzen dizkenez sekula moztu gabeko belaze natural dotoreak sortzea erraztu eta babesten ditu. Hasierako goiloren gorritza urardotua bazen, hemengo ehunka garduena (*Cirsium filipendulum*) bizi-bizia da, ikuskizun ederra osatuz, trailan kardinal saila baliran, denak ekialdera begira loreak makur antzera... Behar handirik ez eta arantzak ohiko gardue- nak baino bigunagoak dituzte hemengook. Zakarrak aldamenen daude, beroaldirik igaro gabe eguna ederki mozt- en ari dela jabetuta loreak zabaltzeko joera hartu behar izan duen laharrean. Irailean bueltatzean jango ditugu lore arrosen masustak.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Do-do si do...

DONIBANE LOHIZUNE, 1928. Udako goiz batez Maurice Ravel (1875-1937) hondartzan zegoen eta itsasoan bainu bat hartzea erabaki zuen. Urtebete lehenago, 1927an, Ida Rubinstein dantzari eta koreografo ezagunak “espainiar izaerako ballet batentzako” musika egiteko eskatu zion ziburutarrari. Pariseko Operan erraz ahaztuko ez zen lana estreinatu nahi zuen Rubinsteinek.

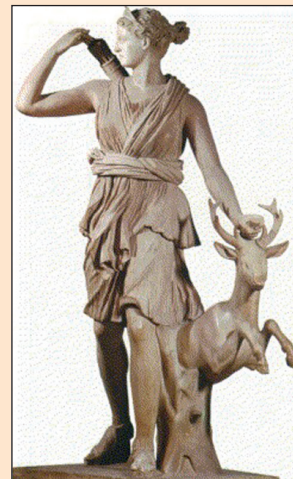
Ravelek Andaluziako antzinako dantza bat berreskuratu nahi zuen: boleroa. Baina musikariak egunak eta asteak pasa zituen Donibane Lohizuneko etxean, nota bat bera ere idaztea lortu gabe. Goiz hartan, hondartzako uretan sartuta jaso zuen luzaroan bilatutako inspirazioa. Korrika irten zen uretatik, korrika zeharkatu zuen hondartza, eta korrika egin zuen etxerainoko bidea, Gustavo Samazeuilh laguna, harrituta, atzetik segika zuela. Pianoaren aurrean eseri eta, hatzak oraindik bustita zituela, jotzen hasi zen: *do-do si do si do re do si la do-do la do*. Ravelen *Boleroa* jaio zen. Melodia sinplea behin eta berriz errepi-katuz, ordu laurden inguruko obra osatu zuen. 1928ko azaroaren 22an estreinatu zuten. Publikoaren harridura izan zen lehen erreakzioa. Baina berehala arrakasta izugarria lortu zuen eta

Boleroa benetako maisulantzat jo zuten. Ez denek, ordea. Behin emakume batek ero baten lana zela esan zuen. Horrela erantzun zuen ziburutarrak: “*Celle-là, elle a compris*” (Horra hor, berak ulertu du). Maurice Ravelentzat neurritz kanpoko zen Boleroak jasotako harrera, hainbesteraingoko arrakastak nekatu egin zuen. Beretzat, *Boleroaren* sorrera “musikaz betetako esperientzia bat” baino ez zen izan.

Baina *Boleroak* bere bidean aurrera egin zuen. Metro eta erdira iristen ez den Bo Derek aktorea mito bihurtu zuen *10, emakume perfektua* film kaxkarrean, belau-naldi oso bat liluratuta geratu baitzen aktore txikia hondartzan korrika ikusi zuenean *Boleroaren* notak entzuten ziren bitartean. Garai beretsuan, Sarajevoko Neguko Olinpiar Jokoetan, Jane Torvill eta Christopher Dean patinatzaile bikoteak inoiz izotz gainean eskainitako ikuskizunik ederrenetakoa eskaini zuten Ravelen piezaz lagunduta.

Bo Derek film (zorionez) ez dute zinemako antologiek jaso. Sarajevoko izotz pista (zoritxarrez) Balkanetako Gerran suntsitu zuten. Baina egunero jende mordo batek, konturatu gabe, melodia haxe du buruan edo ezpaine-tan: *do-do si do...* ■

ARRASTOAK

ARTEMISA etxera eramateko 28,6 milioi dolar (21,4 milioi euro) ordaindu berri ditu bildumagile europar anonimo batek.

Enkantea New Yorkeko Sotheby's etxean izan zen eta, filmetan ikusi ohi den bezala, lehia gogorra izan zen hiru bildumagileren artean. Eta azkenean errekor guztiak hautsi zituen *Artemisa eta oreina* brontzezko eskulturak; eskultura baten truke inoiz ordaindutako kopururik handiena 27,4 milioikoa zen ordurarte, Brancusiren *Txoria espazioan* lanagatik duela 2 urte ordainduak.

Artemisaren eskultura K.a. I. mendea eta K.o. I mendea bitartean egin zuten, eta adituek lanaren mugimendua eta xehetasunen kalitatea nabarmentzen dituzte. Baina halako dirutza merezi ote du? Sotheby's-eko Richard M. Kesereyk baietz dio, zalan-tza izpirik gabe. Eta zer esango du, bada, kopuru horren zatitxo bat poltsikoan bero-bero duen bitartean?

Maurice Ravel konpositore ziburuarra Colbert Cassan margolariaren mihisean.

GERTURATU EUSKAL KULTURAREN UNIBERTSORA

Hari@ buletin elektronikoak euskal kulturaren aktualitatea gerturatzen dizu egunero. Albisteak, iritziak, adierazpenak eta, orain, beste bi sail berri: **Blog Miran** eta **Hari@ri tiraka**. Egin harpidetza **dokum@argia.com** helbidean eta doan jasoko duzu posta elektronikoz.

Jean René Etchegaray

1952. Beskoitze (Lapurdi). UDFko kidea (Frantziar Demokraziaren aldeko Batasuna). Ipar Euskal Herriko politikari zentrista eta abokatu ezaguna. Baionako Herriko Etxeko auzapezaren albokoa edo alkateordea. Hirigintzako sailburua da: hiriko azpiegituren eta desplazamenduen arduradun nagusia. Batera plataformako kidea. Alderdi abertzaletako hainbat kiderekin hurbileko harremanak ditu. Euskaltzale gisa azaldu zaigu.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Gaizka Iroz

«Demokraziari aurre egiten diotenak badira Frantzian ere»

Jean René Etchegaray François Bayrouren (UDFko burua) ondokoa da. Alta, Baionan, Jean Grenet (UMPri atxikia den Alderdi Erradikaleko kidea) alkatearen albokoa da: “Baionako politikagintzan proiektu asko burutu dugu elkarrekin, ez naiz UMPren aldekoa horregatik”, diosku Baionako Etchegaray auzapezordeak.

Frantziako Estatuan udaberrian burutu ziren hauteskunde presiden-

tzialak zein orokorrak hartu ditugu hizpide solasaldiaren abiaburuan.

Zer balorazio egiten duzu boz presidentzialetan Bayrouk lortutako emaitzez?

François Bayrouk bozen %22,50 erdietsi zuen Baionan, orobat UDFko emaitzak arras onak izan ziren Euskal Herrian. Bayrouk hauteskunde sistema desegokia jasaten

du. Maila nazionalen bozen %19 lortzea, bost frantziarretik batek boza ematea eta inolako aukerarik ez izatea, ez da logikoa. Sistema proportzionalagoa balitz Bayrou Frantziako presidentea izan liteke 2012an.

Asanblea Nazionalerako bozketan UDF ia desagertu da Parisko legebiltzarrean.

Hauteskunde orokorretan frantziarren %11k eman digu boza eta bost diputatu besterik ez dugu erdietsi, ez da ere logikoa. UDFk arazoak ditu diputatuen ordezkariatzarekin, bozen kopurua ez da urria baina ordezkari-tza, proportzionalki, bai. Eskuinak eta ezkerrek badakite sistema beren aldekoa dela arras, ez dela politikarako egokia. Konparazione, sistema Alemaniako bera balitz UDFk 65 diputatu izango lituzke.

UDFko kide askok UMPren alde (Zentro Berria ildokoek) egin du ordea. Zuk zeuk ere UMPko Jean Greneten aldeko kanpaina egin duzu bigarren itzulian.

Baiki. Kudeaketa politiko-zentristaren irekitze gisakoa da, maila nazionalen eskuinaren irekidura behartu nahi dugu. UDF-MoDem alderdi berria lehenbailehen gauzatzea espero dut, anartean, politika judizialean nahiz politika fiskalean gobernua gibelera egitera behartu dugu, gobernuak ez du iragarri zuen politika ezarri, alegia.

Ipar Euskal Herrian EH-Bai laugarren indarra izan da boz orokorretan.

EH-Baik kontuan hartzeko emaitza lortu du: bozen %7a; 10.000 boz. Boz abertzalea eta ezkerrekoa da, boz finkoa eta Euskal Herriaren isla dena.

Horiek horrela, nola aurreikusten dituzue datozen udal bozak Baionan?

Urrun daude funtsezko ezer errateko, alabaina lehia estua izanen da. Ezkerreko indarrak zerrenda bakarrean biltzen ari dira, ezkerreko abertzaleak bildu nahi dituzte gainera.

Ezkerreko abertzaleak aukera horretan ikusten al dituzu?

Nekez. Baionako ezkerria Henri Emmanuelliren (Landetako Kontseilu Nagusiko burua) aldekoa da, *emmanuellista* deitua, ezker jakobinista eta arras zentralista. Jean Espilondo buru duen sektore honek euskal arazoa ostrazismoan nahi du, euskaltasunaren arerioak dira arras. Pertsona hauek ez dute Batera plataformak proposatzen duen kontsultaz deus jakin nahi. Zaila zait ezkerrekoak izanagatik abertzaleak Baionan ezkerreko frantses horrekin bat egitea.

Baionako zentro-eskuinarekin bat egin al dezakete?

“Espilondoren sektoreak euskal arazoa ostrazismoan nahi du, ez du Batera plataformak proposatzen duen kontsultaz deus entzun nahi”

Baionako udal gobernuan aniztasun handia dago. Ni Grenet alkatearekin ondo moldatzen naiz. Nire proposamen politikoak aurrera eramateko aukera daukat, eta Baterako kidea naiz. Legealdi honetan EAJko Aitor Arandia udal gobernuan ari da. Hainbat ekimen gauzatu dugu, euskal kulturaren eta euskararen esparruan bereziki.

Ezkerreko abertzaleekin akordioak lortzearen aldekoa al zara?

Ezkerreko abertzaleak Angeluko eta Miarritzeko zentro-eskuineko gehiengoarekin lanean ari dira udalean, Baionan zergatik ez? Nik zentro-eskuineko nahiz ezkerreko abertzale asko lagunak ditut. Euskal Departamenduaren aldekoa naiz, gero eta konbentzituago nago ideia horrekin.

Nola daude Bateraren aldarrikapenak?

Bateraren errebindikazioak gero eta hobeto barneratzen ari dira euskal bizitzan eta politikan. Departamenduaren aldeko sinadura kanpainen une zailak bizi izan ditugu, kontsultaren aurrean jarrera uzkurak izan baitira, alabaina, 30.000 sinadura biltzea biziki adierazgarria da.

Legez, erreferenduma burutu ahal izateko 46.000 behar dira ordea.

Politikan ideiak emeki-emeki zabal-tzearen aldekoa naiz. Erreferendua

“Herriarrei bere etorkizunaz iritzia emateko eta erabakietan parte hartzeko aukera eman behar zaie. Ez naiz autonomiaz ari, baina bai ezagutza emateaz Euskal Herria izan dadin”

maren afera ebatzea Sarkozy presidentearen esku izan liteke. Duela bi urte, barne ministroa zela Baionara etorri zenean, bere diskurtsoan irekitze gisako bat antzeman nuen. Presidente berria da eta ez dut berehala bere politika juzkatu nahi, hauxe aitzina dezaket alta: UDFko hainbat kidearekin izandako hitzak kontuan hartuta, Sarkozyk afera hau desblokeatu lezake, kontsulta iritsi daiteke, beraz. Bateraren eskaeren aitzinean, emeki-emeki bada ere, Sarkozy jaunak malgutasuna eskaini lezake. Guk urratsez urrats joan behar dugu. Adibidez, Laborantza Ganbararen afera beste jarrera bat dago Sarkozy presidente denetik.

Laborantza Ganbararen aurka jazarpena nekez ahortzi daiteke horregatik.

Laborantza Ganbara politikari nahiz abokatu gisa babestu dut, administrazio frantsesaren aurkako prozesuaz arduratu naiz. Frantziako administrazioaren jokamoldea onartezina izan da afera honetan.

Jarrera nola argudiatu daiteke ordea?

Nekez. Laborantza Ganbara elkarte bezala sortu zen. Administrazioetik zigor salaketa jarri zuten elkarte honen sortzearen aurka, Frantziako legearen arabera elkartek sortzea librea da ordea. Elkartea ez da desegin izan alta, legea eskuetan ezinezkoa baita. Beraren aurka ezarritako salaketek ez dute segidarik izan, ez baitziren funtsatuak. Administrazioak ezin izan ditu elkartek bildutako diru laguntzak bahitu. Administrazio fiskalaren aurkako helegiteak irabazi ditugu. Estatuko administrazioak jendea izuarazi nahi izan du, baina poliki-poliki dena etorri da normaltasunera, Laborantza Ganbara onartua da, zutik dago. Honen lekuko Baionako Lurrama feria.

Demokraziaren sehaska omen den Frantzian halakoak gertatzea hala ere. Frantzian ere badaude demokraziari erresistentzia egiten diotenak.

Baionako udalgintzan segituz, zein dira hirigintzako lehen beharrak?

Baionako hiriaren garapena estrategikoki munta handikoa da Euskal Herriarentzat, demografikoki izuga-

“Estatuko administrazioak jendea izuarazi nahi izan du, baina poliki-poliki dena etorri da normaltasunera, Laborantza Ganbara onartua da, zutik dago”.

gaude geldirik, ez dut uste Eurohiria blokeatuta dagoenik, bere martxa motelduta dago nolabait. Espainian Y grekoaren erakuntza azkar doa, hemen aldiz LGV-ren (Abiadura Handiko Burdinbidea) proiektua ez da aldi berean prest izanen.

Hainbat sektore ez daude LGV proiektuarekin ados.

Egia da. CADEK (Ingurumenaren Aldeko Defentsako Kolektiboa) trenbi-

de berria ez dela beharrezkoa dio, Euskal Herriko ingurumena txikituko duela argudiatuz. Ez naiz iritzi berekoa. Akitaniako Kontseilu Nagusiak –PSko Alain Rousset da presidente eta Berdeak gobernua daude– ere beharrezkoa ikusten du LGVa.

Zer xede du burdinbide (LGV) berriak?

Helburua ez da bakarrik bidaiariak azkarrago mugitzea, autobideetako kamioien garraioa burdinbidera pasatzea baizik. Bordele-Baiona arteko kamioi garraioa gutxitu liteke baldin eta Europako erakundeek autobideetako garraioa trenbidera pasatzean politika egokia zertzen

“Victor Pachonekin akort naiz RFRi oraingo trenbidea ez dela molde egokienean gaurkotu ez berritu aurpegiatzen dionean”

badute, ingurumena zainduz betiere. Espainia aldean burdinbidearen %60 lur azpitik joanen da, hemen ere, Baionan TGV (Abiadura Handiko Trena) lur azpian joatea nahi dugu.

Baina geltokia Uztaritzen bada?

Hori ez dago zehaztuta. Guk geltokia Baionan izatea nahi dugu eta lur azpian izan dadila. Gainera, RFRekin (Burdinbideen Egituraketarako Bulegoa) izandako lan bilkuretan, LGV eginez gero, pertsonak garraiatzeko eta merkantzientzako trenbideak bereiz daitezen nahia agertu dugu.

CADEko Victor Pachonen iritziz eztabaida manipulatu izan da.

Ez naiz ados. Eztabaida publikoa eta gardena izan da eta CADEk parte hartzeko eta ekarpenak egiteko aukera ukan du.

Bere ustez, adituen txostena tiraderan geratu zen azken finean.

Victor Pachonek arrazoi du CADEk egindako galderari RFRk ez duela behar bezala erantzun dionean, CADEk RFRk aurkeztutako zerbakiak aurkezteko moldea kritikatu du, arrazoiz gainera. Baina ez da egia, Pachonek dioen bezala, adituek dena zalantzan jarri dutela. Adituek ez dute esan trenbide berria erabat absurdua denik. Adituek dagoen trenbidea baliatu daitekeela diote eta aldi berean trenbide berria ondo aztertzen jarraitu behar dela. Hautetsien nahiz Garpén kontseiluetan garraio arazoa arautu behar dela eta trenbide berria beharrezkoa bada eraikiko dela defendatu dugu. Oraingo trenbideak trafiko berria absorbitzeko balio duen konstatatu behar du ikerketak. Pachon jaunaren iritziz, dagoen trenbidearen aukera ez da ondo aztertu, ezta bere baliabideak ondo egokitu ere. Nik ez dut batere arrazoirik ez duenik ukatzen, baina zaila ikusten dut dagoen trenbideak trafiko osoa bereganatzea. Ono aztertu behar da, ikerketa osatu behar da oraindik ere. Pachonekin akort naiz, berak RFRi oraingo trenbidea ez dela molde egokienean gaurkotu ez berritu aurpegiatzen dionean.

rri azkar hazten ari da. Baionak historian izan duen hiriburua estatusa atxiki behar du eta inguruko herriekin batera garatu. Lurralde Eskema Koherente (SCOT) planaren bidez ari gara antolatzen hiria. Hogeita hamarren bat herri gaude planean, Landak hegoaldeko bi herri barne. Baiona-Angelu-Miarritze (BAM) proiektuaz harago joan behar dugu metropoli ordenatua eta orekatua eraikitzeko. Aglomerazio honetako erronka handienak enplegua, alokairua eta desplazamendua dira, ni azken honen arduraduna naiz. Gure xedea Donostia-Baiona bitartean garraio sistema egokia jartzea da. Konurbazio hau ez da eraikiko ez badu behar bezalako mugikortasuna lortzen bere barnean. Hiri gisako honek ez du lortu behar duen garraio mota eraikitzea orainokoa, hirigintza blokeatuta dago nolabait.

Baiona-Donostia Eurohiria proiektua ere blokeatuta dago zenbaiten ustez.

Bai, proiektua ez da nahi bezain fite aitzinatzen ari, baina eragileak ez

Pachonek arrazoi partea du beraz. Jakina. CADEk lan ona egin du eta asko lagundu du lan honetan.

Pachonen iritziz Alain Lamassouren gizona zara. Ez da egia.

Tirabirak konpontzen dituen...

...eta finean batzuk nahiz besteak atsekabetzen dituen. Lamassouren eta Greneten alde nagoela diote, Etchegaray berme gisako bat dela nolabait. Baina ez da egia. Afera honetan askatasun guztiz aritu naiz. Nik Pachonek egin duen lana biziki estimatzen dut, sakoneko lana egin du. CADEn txostenak LGVren proiektua aberastu du. Batzuek ez dituzte begi onez ikusten beren ekarpenak, *ekolo* deitzen diete era gutxiesgarrian. Nik beren ekarpenak behar ditugula esaten diet. Abertzaleak tartean direlarik gauza bera gertatzen zait.

**Baxenabarreko autobidearen afe-
ran, adibidez? Zer iritzi duzu
proiektuaz eta LEIAz, 2x2 autobide-
dearen aurkako taldeaz, alegia?**

LEIAk lan ona egin du, baina LEIAko kideek kritikatu naute Jean Jacques Lasserre [Kontseilu Nagusiko presidentea] arerio dutelako. Alde batekoek nahiz bestekoek presionatzen naute. Ni erdian nago, bi aldeen arteko zubi lanetan. Ni alde bakoitzak bere ikuspegia eman dezan saiatzen naiz. Honi esker LEIA Garapen Kontseilu Nagusiko Batzordearen aitzinean eta 2020ko Garapen Eskemaren barneko [Etchegaray da zuzendaria] desplazamendu batzordearen aitzinean mintzatu ahal izan da.

**Nola moldatzen zara UDFko kide
eta Kontseilu Orokorreko Lasserre
presidentearekin?**

Ez aise. Alde bakoitzak uste du beste aldean kokatzen naizela. Pentsa, UDFko hainbatentzat ni abertzalea naiz. Ez naiz abertzale, baina ez naiz abertzaleekin ez inorekin mintzatzeko uzkur. Gizarteko sektore guztietan

baloreak eta baliabideak daude eta denak behar ditugu erabili. Ez dut uste egia alde batean edo bestean dagoenik, ez zait egia nondik heldu den axola, ekarpena zertarako den edota herritarrentzat egokia den baizik. Agian horregatik paratzen naiz zentroan. Garraio eta desplazamendu politikan gehiegikeriak ikusi ditut bi aldeetan. RFRk LGVri modu dogmatikoan ekin dio, jarrera arras komertzialekin. Halaber, batzuetan sumintzen naiz CADE edo LEIAko kideen jarrera ideologikoei afe-ri irtenbide ematea baldintzatzen dietelako.

**Frantzia demokraziari aurre egi-
ten diotenak daudela esan duzu.
Hautetsi guztiek ez dituzte, agian,
herritarren eskaerak berdin
babesten.**

Baina inork ez daki hautetsiek baino hobeto Euskal Herrian behar duguna. Ni zentrista naiz, Europar zalea. Europa behar dugu, eta egia da ez diegula teknokratei dena egiten utzi behar. Espainiak etekin ona atera dio Europari, Euskal Herriak ere orobat. Edonola ere, hainbat hautetsik gure lurralde honen ezagutza politikoa behar dela diogu.

**Ipar Euskal Herriarentzat berezko
erakundea nahi duzu, beraz?**

Bai. Bere ezagutza edo politika berezia behintzat. Ez bakarrik Euskal Herria delako, lurralde hau habitatzen duten herritarrek berezko nortasuna dutelako eta berezko arazoak kudeatu behar dituztelako. Herritarrei, neurri batean, bere etorkizunaz iritzia emateko eta erabakietan parte hartzeko aukera eman behar zaie. Ez naiz autonomiaz ari, baina bai ezagutza emateaz Euskal Herria izan dadin. Nire kasuan, Errepublikaren barruan betiere, Frantziako balore errepublikarren ildoan, balore horiek neurek egiten ditut, eta aldi berean, tokian tokiko berezitasunak errespetuan garatu ahal direla uste irmoa daukat. ■

Bittiria kalea 24
 31770 LESAKA
 Tel.: 948 637 53
www.atxaspi.com

Ehun urte gizarte lanean

Bilboko Udal Aurrezki Kutxa (BUAK) eta Bizkaiko Aurrezki Kutxa (BAK) batu zirenean eratu zen BBK, 1990ean. Jatorriak, ordea, duela 100 urtekoak dira, eta, beraz, aurten ari da bere mendeurrena ospatzen. Historian zehar aldatuz eta garatuz joan da BBKren eginkizun soziala.

DANIEL UDALAITZ

BUAK 1907an sortu zen, BAK 1920an eta bien bat egitearen ondorio da BBK. Argazkian Bermeoko bulegoa.

“100 URTEKO BIZITZA”, goiburu horixe aukeratu du Bilbao Bizkaia Kutzak, BBK-k, lehen mendeurrena ospatzeko. BUAK eta BAK kutxek bat egin ondoren, 1990ean eratu zen BBK, eta, aurten, hainbat ekitaldi antolatu ditu 100 urteko ibilbidea oroitzeko.

Egun, Euskal Herriko finantza erakunde nagusia da BBK, eta Espainiako Estatuko garrantzitsuenetakoa: 2006ko ekitaldia 251,5 milioi euroko irabazi garbiekin itxi zuen –zergak

ordainduta, alegia–, 2005ean baino %26,7 gehiagorekin.

BBK aurrezki kutxak betidanik izan du borondatea eginkizun sozialerako. Esate baterako, hasierako garai haietan, 1917an, Bilboko estolderia eta garbitoki lanak finantzatu zituen; 2003an, BBK Solidarioa Fundazioa sortu zuen, gizartetik baztertuta edo baztertzeko arriskuan dauden pertsonen finantza sisteman sarbidea izan dezaten; eta, berriki, gizarte ekonomiako enpresen-

tzat aurreneko parkea sortzeko asmoa iragarri du. Finantza erakunde bezala, berez, 4.266 milioi euroko balioa duen industria partaidetza zorroa dauka egun BBK-k.

San Anton zubiaren ondoan

Bilboko Udalaren bitartekaritzaren ondotik, 1907ko otsailaren 3an zabaldu zituen ateak BUAKen aurreneko bulegoak, San Anton zubiaren ondoan. Akta historiko haietan jasotzen

Bizkaiko ongizatearen eta garapenaren alde

Batzuetan asmatu, beste batzuetan huts —gizakiak egiten duen oro baita eztabaidagarria—, BBKren mende beteko ibilbidean, Bizkaia-
ren ongizatea eta garapena izan da beste helburuetako bat. Hala, finantza erakunde honek Bizkaiko azpiegitura eta garapen egitasmo handi guztietan zuzenean hartu du parte, bai ekimen estrategiko horiek diruz laguntzen, bai enpresa eta proiektuetan zuzenean parte hartzen. Borondate estrategiko hori agerian geratu zen une jakin eta zailetan, hala nola, 1980ko hamarkadaren amaierako industria krisietan. Behar gorriko momentu horietan, enpresen eta finantzen oreka premiazkoa izan zen.

Betiko kontua da: batzuek eta besteek, denek nahiko lukete beren etxerako BBKrena bezalako diru-iturri ahaltsua, batzuek eta besteek nahiko zuketen konpromiso handiagoa eta diru-iturri oparoagoa bateko eta besteko enpresa edo alorretarako. Baina ezin ukatuko zaio BBKri, batzuetan kale eta bestetan bale, konpromiso estua izan duela beti euskal industriarekin eta haren

etorkizunarekin. Halaber, kultura eta herri kirolak ere lagundu ditu. Eta Bizkaiko obra esanguratsueneke ere, hala ehun urte hauetakoeke nola etorkizunekoek, izan dute eta izango dute BBKren babesa.

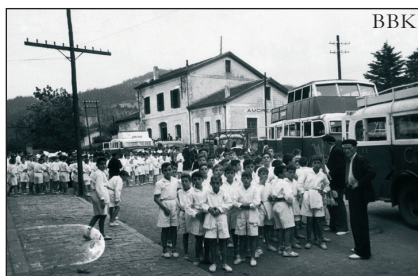
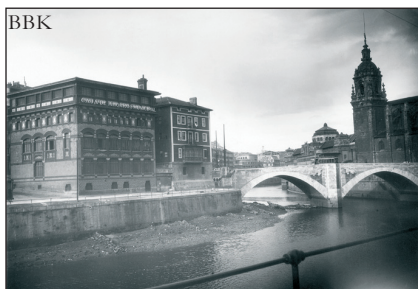
Ikuspegi estrategikotik BBK-k partaidetza zorro garrantzitsua du industrian. Helburuak jakinak dira: industria finantzatzea ez ezik, baita etekinak lortzea ere, ondoren etekin horiek Gizarte Ekintzara eta Bizkaia-
ren ongizatearen eta garapenaren mesederako izango diren bestelako ekimenetara bideratzeko. Hala, 2006ko abenduaren 31n, 4.266 milioi euroko balioa zuen BBKren partaidetza zorroak. Errenta aldakorrek zorroak, data berean, sektore hauetan biltzen zituen partaidetzak: Energian (Iberdrola: 9,9; Enagas: 2,7; Petronor: 14; eta Red Eléctrica: 2,9); Komunikazio enpresetan (Euskaltel: 33,1; eta Europistas: 26,9); Finantza sektorean (Banco Guipuzcoano: 14,5; Norbolsa: 50; Biharko: 50); eta bestelakoetan (Ingelectric: 20; Neinor: 49,9; ACB: 10; GAM: 5; eta CAF: 10,8).

Erakundearen izaera soziala ezagurri eta helburu finkoa izan da betidanik. Hori dela eta, etxebizitzaren finantzaketa izan da bere jardueran nagusietako bat sortuz geroztik; joera hori areagotu egin zen etorkinen uholdea iritsi zenean. “Etxe Merkeak” izenekoak diruz laguntzea eta eraikitzea, eta Bizkaiko Etxebizitzak elkar-
tea sustatzea, horra bere ekimen nagusietako bi. Ahaztu gabe, noski, bere mailegu sistema eta hipotekazko aurrezki kontua.

Gizarte ekintzaren bilakaera

Historian zehar BBK-k egindako lan sozialaren oinordekotza jaso du gaur egungo Gizarte Ekintzak. Bai eskaintako diru eta baliabide kopuruan, baita lan ildo nagusietan ere. Urteen joanean, baliabideak eta lan ildoak Bizkaiko gizartearen beharrezanetara egokitu dira, baina beti eskaini izan zaie arreta berezia talde baztertuenei. 2006an 59,8 milioi euro bideratu zituzten. Eta, aurren, 2007an, 75 milioi euro bideratuko dituzte. 1916an, Bilboko estolderia eta garbitokien lanak finantzatu zituen; 1924an, Emakume Langileen Montepio sorostegiak zabaldu zituen; eta 1925ean, Sukarrietako Udalekua. Umeak, emakumeak, ezindak, batez ere giza talde horiek babestu izan ditu BBK-k historian zehar.

Gizarte Ekintzaren bilakaeraren adibide garbia da finantzaketa sozialaren aldeko apustua. Gizarteko talde baztertuenak finantza sistemara biltzen laguntzea, horixe du helburu nagusi apustu horrek. Hor dira BBK Gazte Lanbidean fundazioa, 1998an sortua, Bizkaiko gazteek lana lor dezaten erraztasunak emateko, eta BBK Solidarioa (2003an sortua), bazterturik edo baztertze-
ko arriskuan dauden pertsonen finantza sisteman sarbidea izan dezaten errazteko. Iaz, 3,6 milioi euro eskaini zituen kreditu txikietan. Oraindik orain, gizarte ekonomiako enpresen lehen parkea sortuko duela iragarri du. Pertsona baztertuak edo baztertze-
ko arriskuan daudenak gizarteratze-
ko lanean diharduten enpresa eta jarduerak ekonomikoek izango dute lekua parke horretan, baita ingurumen alorrean eta birziklapenean lanean ari direnek ere. ■

Goian, 1907an Bilboko Udaren eskutik sortutako BUAK aurrezki kutxa San Anton zubiaren ondoan, eta behean, eskaintako gizarte zerbitzuetako bat; udalekuak.

zenez, lehenetasun nagusia hauxe zen: aurrezki eta mailegua modu duinean eta lukurreriarik gabe eskaintzea behar gehien zuten klaseen artean. Urte batzuk geroago, 1920an, BAK jaio zen, Bizkaiko Foru Aldundiak eskatuta. 1990ean hitzartu zuten bi erakundeek elkarrekin uztartzea, eta halaxe sortu zen BBK.

Ehun urteko ibilbidean erakundeak izandako bilakaera logikoak ez du eragin bere ezaugarri berezkoenetan: gobernu eredu, borondate soziala, lurraldearekiko atxikimendua, bilakaera ekonomiko eta soziala, eta, oroz gain, lan sozial garrantzitsua. Etekinen zati esanguratsu bat zeregin horretara bideratzen du BBK-k, Gizarte Ekintzaren bitartez. Sortu zenez geroztik, duela 100 urte, bai erakunde sortzaileek, bai BBKren bulegoak dituzten herriek, bai langileek Aginte Organoetan parte hartu dute.

Markinako euskalkia ikertu zuen eskoziarra

Liburu bat euskarari buruzkoa, orain dela laurogeitaka urte eskoziar hizkuntzalariak Markinan (Bizkaia) egina eta Herbehereetan argitaratua (1925), oraindik orain Jabier Kaltzakorta ikertzaileak maitekiro eta maisuki aztertu eta Labayrun berrargitaratua. *The Basque Dialect of Marquina*, euskara monografiatan lehenengoetakoa, eta abentura bat osoa.

MIEL A. ELUSTONDO

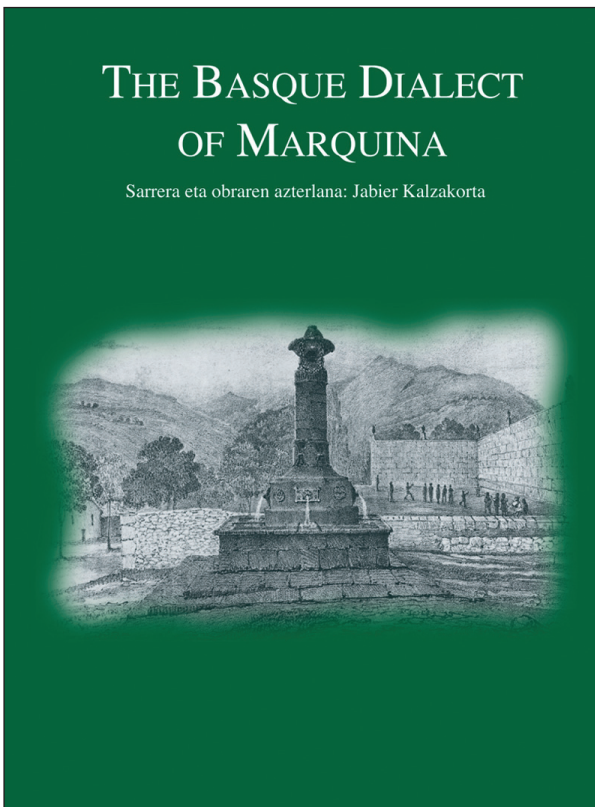
ARGITALPEN BERRIA prestatu digu Jabier Kaltzakorta irakasle eta ikertzaileak ohi duen ganora eta zehatzasunez, lehen iluna zegoen tokian argia eginez. Ez du maldan behera jardun, horratik. Bat baino gehiago izan ditu askatu beharreko korapilo bihurriak. Lehenengo-lehenengo, egina-halak eta bi egin behar izan ditu aztertu digun liburu ederraz jabetzeko. Ez alferrik ari da zailtasun horrexetaz Kaltzakorta hitzaurrearen estreina-estreinako hitzetan: “*The Basque Dialect of Marquina* liburu eskuataratzeko, gehienan, ez da nahikoa ahalegin guztiak egitea. Ahalegin guztiak asko dira, leku batzuetan bost, bestetuetan zazpi, ahalegin guzti-guztiak, oster, hamar direla esaten da Markinaldean. (...) Bada, liburu zaharren denda zein biblioteketara joatea be askotan ez da nahikoa izaten *The Basque Dialect of Marquina* liburu lortzeko. Bigarren berrargitarazino honetan argia ikusten dauen liburu hau estimatua da gaurko eta atzoko euskaltzaleentzat”. Perla preziatua da lan hau, inondik ere, irakurle jakin-minarentzat.

Hizkuntzalari eskoziarra egile

William Rollo dugu liburuaren egilea. 1882. urtean Glasgown jaioa, Hegoa-

THE BASQUE DIALECT OF MARQUINA

Sarrera eta obraren azterlana: Jabier Kaltzakorta

frikan hil zen 1960an. Leideneko (Herbehereak) unibertsitatean hizkuntzalaritza ikasi zuen, garai hartan Christian Cornelius Uhlenbeck euskaralari zaildua irakasle zen unibertsitatean. Uhlenbeckek berak “zaletu, gogoberotu eta gidatu” zuen Rollo euskal gaitara, Jabier Kaltzakortak idatzi duenez.

Rolloren lanak isilean iraun du urte askoan. Villasantek ez du aipatu

ere egiten *Historia de la literatura vasca* lan zehatz eta entziklopedikoan. Ez ezagutzearen arrazoi bila abiatutik, Kaltzakortak badu ustea: “Batetik, lan bat bakarrik eskaini eutsan euskereari; lan hori, bestetik, aspaldian agortua dago. Lan bat bakarra baina, bere bakartasunean, lan ederra eta zientifikoa (...) orduko bi euskaltzainen aitamen edo kritika ona izan eban”. Georges Lacomberen eta R.M. Azkueren kritikak, alegia. Horien berri ere ematen du Kaltzakortak liburuaren atarikoan, eta zenbait eskutitzen erreproduktzioa ere eskaintzen digu.

Rollo Markinan, 1923-24ko udatan

Eskoziar hizkuntzalari Markinara etorri zen, beraz, Uhlenbeck irakaslearen era-

ginez, eta Markinako euskarak mende askotan eduki duen sona handiaren ondorioz. Bizkaiko herri horretan, hala ere, leku seinalera jo zuen Rollok. Kaltzakortak idatziak dira jakingarriok: “Markinako kaleartean egon beharrean, Barinagara, Eibarreko lurrekin muga egiten dauen Markinako auzoera jator batera joan zan. Ez dago esan beharrik Barinaga Markinako kaleartetik urrin

samar dagoana, bost kilometrora. Barinagan, bere emazteagaz ostatuz egon zan Zubiaurrekoan. Zubiaurrekoa, auzoerako erdi-erdian, bihotz-bihotzean dagoan taberna-ostatua da. (...) Rollo senar-emazteak bi udalditan, beraz, apopilo egon zirean euskera ikasi eta baserritar-nekazaleekin berbetan. (...) Oraindino be Zubiaurrekoak zein barinagar edadetuak, hainbeste berbete ekiazan Rollo jaunak –ingeleza, nederlandera, gaztelania, latina eta grekoa– euskera ‘politto baten’ ikasi ebala gogoratzen dabe...”. Ikasi, eta aztertutu...

Sasoi hartan Juan Jose Mugartegi zen Markinako alkatea. Intelektuala ere bazen, ordurako argitaratuak zituen hainbat lan *RIEV* aldizkarian. Rollo eta Mugartegi harremanetan izan ziren, eta, segurik, alkatearen bitartez ezagutu zuen eskoziarrak euskara erakutsi eta barinagar baserritarrekin harremanetan jarriko zuen kristaua, hau da, herriko arimazain don Juan Barkin abadea, geroko baten hizkuntzalariari lanak txukundu zizkion –edo txukundu asmoz jardungo zuen– pertsona, alegia.

The Basque Dialect of Marquina

Liburua, finean, gramatika laburra da, sasoi hartan Markinako Barinagan egiten zen euskararen azterketa sinkronikoa. Kaltzakortarenak dira azalpen-juzkuak: “Berba baten esateko: fonetikaz bost orrialde ditu eta joskera edo sintaxia alboratuz batez be alde morfologikoa aztertzen dau. Liburuaren azken bi ataletan hamar testu eder eta berbategi bat emoten ditu. (...) Kontu honeek guztiak garbian jarririk, zer eretxi emon lei? Morfologiazko lan on bat dala, bere huts eta akatsak gorabehera; dialektologiazko lehenengo lanetariko bat da, ezetariko duda barik”. Gehiago ere badio gure ikertzaileak, ahoan bilorik gabe. Gaur egun erabiltzen den metodologiaren ardatz nagusiak Rollok

bere lanean ezarritakoak ei dira. “Ia monografia guztiak rollotarrak dira, gure W. Rollore zatiak edo azter-atalak dituez. Bokalismoa, deklinabide atzizkiak, aditz paradigmak, berbategia eta aho-euskerazko testu batzuen transkripzioa”. Ezin pagatuzko zorra, beste behin, euskaldunok atzeriko hizkuntzalariarekin duguna.

Ezin pagatuzko zorra azterketa egiteagatik, erabilitako metodoagatik, ezarritako ereduagatik. Bi udatan leku arrotz batean egon, materiala batu, Herbehereetan atondu eta tesia egin zuen Rollok, Markinako euskara guztia ez aztertuta ere: “Markinako euskerea, jakina, liburu horretan sartzen dana baino askoz gehiago da, zorionez”.

“Rollo senar-emazteak bi udalditan, beraz, apopilo egon zirean euskera ikasi eta baserritar-nekazaleekin berbetan. (...) Oraindino be Zubiaurrekoak zein barinagar edadetuak, hainbeste berbete ekiazan Rollo jaunak euskera ‘politto baten’ ikasi ebala gogoratzen dabe”

Jabier Kaltzakorta

Alarabea, Euliski gigantea...

Mila urte igaro eta ura bere bidean da beti edo gehienez. Kaltzakortaren esanera, liburu honetako atal batzuek balioa galdu dute. Aditz paradigmaz eta hiztegiak ari da, batik bat. Bestetik da testuei dagokien partea. “Hirugarren atala, testuak dakarzana, oster, baliotu egin da, berba batean

‘urregorritu’. W. Rollore liburua agertu zan urte berean, bi euskaltzain begi-zolik, Azkuek eta Lacombek, ohartu eben testuon balioa. Orduko balioa, oster, urteen puruz ontzen dan ardo onaren antzera, handitu egin da, zorionez”. Azkue eta Lacombe bezala, Villasante ere jabetu zen testuon balioaz. “Barinagako auzunean jasotako ipuin ederrak, euskal folklorearen pitxirik jatorre-netako batzuk. (...) Eta ipuin hoi artean *Euliski* da jostagarrienetako bat”, idatzi zuen frantsiskotarrak.

Rollok hamar testu bildu, transkribatu eta ingeles itzulpenarekin eman zituen. Kaltzakortaren ustez, *Alarabie, gigantian eta gison-jatallian ipuñe, Euliski gigante, Lamiñek, Lapramendi atsue* eta *Marixe kobauko* dira. Gure ikertzailearen sententzia pozezkoa da: “Markinarra jaio eta herio izan behar hain elezahar zoragarriak eta hain aberats kontatzeko. Hamar testuen artean bost, mirarietan miraria, sagak edo leiendak dira. Berba baten: Markinako baserriei edo eleizan lotutako esaunda, elezahar edo leiendak”.

Ohi duenez, urregorritzko sarrera ederra eta azterlan zehatza egin dizkio Kaltzakortak urregorri den Rollore liburuari. On da Kaltzakortak berak izatea azken hitza: “Baserritarrekin maitasunez egindako elkarrizketa aberatsetan, *Euliskiren* ipuina dogu eta ipuin eder horren amaiak ezusteko handia be badau: markinarrrak Euliskiri emondako erregalua da idi-narru bi alkar josita zaku haundi bat eginik eta urrez beterik. Euliski gigante edo erraldoi mesedeginari markinarrrak emondako erregaluak baino gehiago balio dau W. Rollo eskoziarrak markinarrei emondako liburu honek. Eta erregalu astun-handia izan arren, Euliskik idi-narru biak atzamar bategaz jaso zituan lez, guk be liburu hau eskuan edo galtzarpean hartu eta geure etxeko bakartasunean irakurri ginei”. ■

Babeslea: Lekeitioko Udala

LEKEITION parra-parra euskaraz!

Lekeitioko Udala
Gamarra 1
48280 LEKEITIO
Tel. 94 603 41 00

Abuztuaren 4tik 15era: Liburu Azoka herriko plazan.

lekeitio

Aldaketa MCCn

Uztailaren 31n MCC Taldearen lehendakartzan aldaketa oso garrantzitsua gertatuko da. Orain arte Arrasateko kooperatiba taldeko presidente izan den Jesus Catania erretiratu egingo da eta Jose Maria Aldekoak hartuko du bere lekukoa. Euskal Herriko enpresarik garrantzitsuenak da MCC. 100.000 langile inguru ditu eta aurreko irabaziaz %10 haztea espero dute 750 milioitara ailegatu arte. Ia-ia planeta guztiko herrialdeetan dago. Duela 50 urteko sorrera xumez geroztik Taldeko arduradun nagusiek izaera ekintzailea mantendu dute.

Giza ekintza orotako akatsak akats, kooperatiba Talde honek egindako lan izugarria aitortu beharra dago. Onartu beharreko elementurik garrantzitsuenak, dena den, hain talde indartsu eta boteretsua izanda ere, dakigunez behintzat, sekula bere baitan eskandalu ekonomiko-finantzierorik gertatu ez izana da. Taldearen agintari gorenak sekula ez dituzte poltsikoak diruz gainezka eduki. Eta beti ezaugarritzat izan dituzte diskrezioa eta zintzotasuna. Orain, MCCko lehendakartzako aldaketa horrekin, identitate ikur horiek mantentzea eta hobetzea ere espero dugu. Iragarritako proiektu industrial eta jarduera berri horiek zehazten joatea eta osasuna, energia berriagarriak edota trenarena bezalako sektore berrietan txertatzea nahiko genuke. Horrek guztiak Euskal Herriko enpleguaren etorkizunari on egingo lioke. MCCk aitorten soziala merezi du. Gurea badu behintzat.

Juan Mari Arregi

EAEko hamabost barrutietan izango dira euskarazko telebistak

EUSKO JAURLARITZAK lurreko telebista digitaleko lizentzien banaketa egin berri du eta barruti bakoitzeko banatu dituen lau baimenetatik bat Hamaika Telebistak lortu du. Beraz, hamabost euskarazko telebista kate izango dira Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan. Telebista batzuen kasuan –Hamaika taldeko batzuen kasuan, adibidez– behin behineko baimenak eman ditu Jaurlaritzak. Telebista bateko akziodun batek ezin izango du barruti edo eskualde bereko beste kate batean parte-hartze adierazgarririk izan, eta arazo tekniko horiek zuzendu arte ez dute behin betiko baimena lortuko.

Haur guaraniak euskara ikasten

ESTEBE ORMAZABAL, Brasilgo Sao Pauloko Eusko Alkartasuna Euskal Etxeko kideak eman du guaranien berri www.sustatu.com-en. Brasilgo hiriburuko Jabaquara auzoan dagoen Tekoa Pyau herrixkan haurrak tupi guarania hizkuntza ikasten eta beren kultura mantentzen saiatzen dira. Era berean, euskara eta gure kultura ezagutzen ari dira, horrek –Estebe Ormazabalek dioenez– guarani bezala bizitzen jarraitzeko indarra ematen die.

Tourrari eskaerak

FRANTZIAKO TOURRA hilaren 25ean Euskal Herriko pasako dela-eta, Behatokiak, Euskal Konfederazioak eta Keberko elkarteak bozgorailuko mezuetan eta bide seinaleetan euskararen presentzia bermatzeko eskatu diete lasterketak zeharkatu dituen herrietako udalei, Tourraren antolatzaileei eta beste hainbat instituziori. Erronkari Ibaxako Batzar Nagusiak eta Zuberoako herriko etxe batzuek onartu dute eskaera. Tourraren antolatzaileek ordea ez dute erantzunik eman eta Euskararen Erakunde Publikoak esan du ez duela merezi ezer berezirik egitea, “etapa Euskal Herrian hasi edo bukatuko ez delako”.

EAE-ANVren eskaera Araban

EAE-ANV alderdiak Arabako Biltzar Nagusietan euskara arloko batzorde bat eratzea eta Foru Aldundian Euskara Saila sortzea proposatu du.

UROLA JATETXEA

FERMIN CALBETON, 20 • 20003 DONOSTIA
Telf: 943423424 • Fax: 943 424 424 • urola@restauranteurola.com
www.restauranteurola.com

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

Alternantziaren porrota, oposizioaren aukera

ABUZTUAREN 18ra arteko tarte dago Nafarroako Gobernua osatzeko, baina denak adierazten du hori baino lehen eratuko dela. Oihalaren atzean antzematen dira UPN eta PSN-ren itzalak, Fernando Puras Miguel Sanzi agente makila eskaintzen, gutxieneko akordioarekin Corellakoak lasai goberna dezan.

UPN pozarren eta PSN, UGT eta CC00ko zuzendaritzak ere pozik. Finean, azken 25 urteetan Nafarroan errepikatu den eskema da. Nafarroako PSN apurka hondoratzen ari den jokoa. Deskribatutako ubide beretik abiatuko dira abuztuaren 18ra arteko Nafarroako politikaren urak. Seguruenik, zeren eta izandako joan-etorriekin azken unera arte ezin baita ezer segurtatu ehuneko ehunean.

PSNren jarrera da ulertzeko gaitzena. Ez da ulertzen erakutsitako noraezetik zer etekin ateratzea espero zuten Puras eta Chivitek. Ez da zentzuzkoa pentsatzea NaBairi horren gutxi eskainita, honek amuari kosk egingo zionik; are gutxiago, negoziazioan zehar Iruñea eta beste zenbait udal garrantzitsu eta Legebiltzarreko Lehendakaritza galduta. Sinesgarriagoa da pentsatzea Ferrazek aginduta PSNk hasieratik jokatu duela akordiorik izango ez zela jakinik. Horrexegatik ez da aisa ulertzen horrenbeste itzuliren mesedea non den.

PSNren baitan izango den erantzunari so dago jende asko orain, baina joan den astean Nafarroako zuzendaritzan gertatutakoak, egoera nahiko kontrolpean dagoela aditzera ematen du. Zuzendaritza Batzordeak orain denbo-

LANDER FIDZ.DE ARROYABE / ARGAZKI PRESS

ra pixka bat hartuko du Eskualde Batzordea deitu aurretik, herriz herri azalpenak eman eta kongresu arteko organo gorena bildu aurretik egoera baretu eta barne desadostasuna desaktibatzen. Ekaitza baretzea lortuta, hala ere, jasandako higadura saihestezina da dagoeneko.

NA-BAI DA 50 eguneko negoziazio luze horietan PSNrekin eskuz esku aritu dena eta berak ere izango du erantzukizunik gertatutako guztian, nagusiki negoziazioen luzamenduan. Orain badirudi hasieratik argi zegoela PSNk egin behar zuena, Purasen negoziazio taldeak inongo unetan ez duela koalizio gobernu osatzeko jarrera ona erakutsi. Baina ez da hori NaBaik gizarteari helarazi diona, behin baino gehiagotan negoziazioen abiada ona saldu baitu, une askotan akordioa lortzeaz zegoela sinetsiz edo hori gizarteratuz bederen. Gobernu berria osatzeko ahaleginean, Zabaletak gidatu duen negoziazio taldeak asko eman duela argi geratu da, ahalegin guztiak egin dituela ere bai eta batzuentzat gehiegi akaso. Hauteskunde hauen goreneko helburua UPN boteretik kanporatzea zen eta seguruenik porrot egin

da alde horretatik. Baina NaBai posizio onean gelditu da etorkizunari begira, oposizio instituzionalaren kudeaketa txukuna egiten badu, Nafarroan, UPNren gobernu nahi ez duen gehiengo horretan arrantzatzeko asko duelako. Aldaketa gobernu alternantzia baino askoz gehiago da Nafarroan, baina aldaketa horri apurka ekiten gobernu aldaketa ezinbestekoa da.

NaBai urruti dago oraindik UPNren gehiengotik, nekez pentsa liteke aldaketa buruz buruko lehiaketatik etor daitekeenik; hainbat sektore politikoren aliantzatik etorriko da aldaketa, edo ez da etorriko.

JOSU JON IMAZEK gauzak bere lekuan jarri ditu artikulu entzute-tsuaekin eta seguruenik bere hausnarketa 'pertsonalak' lortu du bere helburua alde horretatik. EAJren baitan dauden iritzi korronteen isla dira Iñaki Gerenabarrena jeltzale arabarrak egindako adierazpenak, alegia Imazekin ados dagoela zenbait gauzatan eta bestetan ez. Artikulua EA eta Ezker Batuari zuzendua zegoela, hori izan da Imazen ñabardura garrantzitsuena. Baina egoera politiko orokorrak —bake prozesuaren porrota— eta EAJren egoerak —barne hauteskundeak— Imaz helburu horretatik harago ari zela pentsarazten dute.

ETA-REN atentatu saioek bere fruitua izango dute lehenago edo geroago. Atentatuen izaerak erakutsiko digu orain hondoratu den negoziazio prozesuak epe ertainean aurrera ateratzeko duen aukeraz.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Gure aitona-amonek badakite mundua nola salbatu

Nola liteke Mendebaldean inguruneaz eta aberastasunaren justiziarik gabeko banaketaz ele eta mele jardutea eta kontsumismoak bere gorenean segitzea? Posible ote da herritarrek horri uko egitea? Mike Davisek uste du gerra garaia ezagutu zuten gurasoek erantzuna badutela.

Ekologista moduan mintzo diren

gure arteko askok 'supersize' bizimodua daramate. (...) Posible ote litzateke amerikarrok geure borondatez uko egitea 4x4ei, etxe handiei, McDonald'sei eta belardi artifizialari? Mike Davis kazetari eta idazlearen galdera lotzen zaio duela hamabost egunek Net Hurbili ("Apirilaren 15etik ingelesak planeta jaten ari dira") eta badu mamia yankiak ez garen beste mundutar aberatsentzako ere. "Komunikabide nagusiak etengabe mintzo dira karbono kredituez, auto hibridoek, hirigintza berriaz... eta hala ere gure lorratz ekologikoa egunetik egunera handiagoa da".

Erantzun bat gure aitona-amonek eduki dezaketela idatzi du Mike Davis Kalifornian bizi den ikerlari trostkistak *Alternet* aldizkari elektronikoko iparramerikarrean: "Home-front ecology: What our grandparents can teach us about saving the world".

II. Mundu Gerraz ari da Davis. "1940etan amerikarrek itsasoz beste aldean faxismoa eta etxean alferrikako xahutzea biak batera borrokatu zituzten. Nire gurasoak, haien bizilagunak eta milioika herritar autoak etxean utzita bizikletaz joaten ziren lanera, etxe aurreko lorategiak aitzurtu eta azak landatu zituzten, hortzetako pastaren tuboak eta sukaldeko olioak birziklatu zuten, boluntario lanean aritu ziren soldaduei laguntzeko zentroetan, etxeak eta otorduak ezezagunekin par-

tikatu zituzten, eta behar zenaz gain ez gastatzen ahalegindu ziren".

Davisen ustez II. Mundu Gerra izan zen AEBen historian egin den kanpaina berde masibo eta zabalena. Amerikarrek ez zituzten etxean jasan gerraren txikizioak —hil eta zauritu ugari bai fronte guztietan— baina hortzak estutu behar izan zituzten garaiaren militarren bila. Ordurako AEBetako gizartea bete-betean sartuta zegoen eredu kontsumista berrian, baina gerrak behartu zituen agintariak kanpaina egitera derrotxearen kontra eta kontserbatzearen alde.

Estatuak berpiztu zituen, adibidez, "Victory Garden" famatuak, garaiaren baratze edo ortuak. I. Mundu Gerran Wilson presidenteak sustatu zituen janari urritasuna erremediatzeko, eta 1929ko krisi handiaren ondoren berriro bultzatu zituzten, langabeziari irtenbidea eman nahian. Pearl Harboreko hondamendiaren ostean AEB berriro gerran sartu zirenean, Nekazaritza Departamenduak "Food Fights for Freedom" (Askatasunaren aldeko Janari Gudua) kanpaina antolatu zuen.

Etxe Zuriaren aurreko lorategian 1943an barazkiak erein ziren, denek eredu. AEBetan 20 milioi ortuzain berri saiatu zen lan berean, eta bertako beharren %30-40 horietan ekoiztu zen, benetako nekazarien fruituak Britainia Handira edo Errusiara bidali ahal izateko.

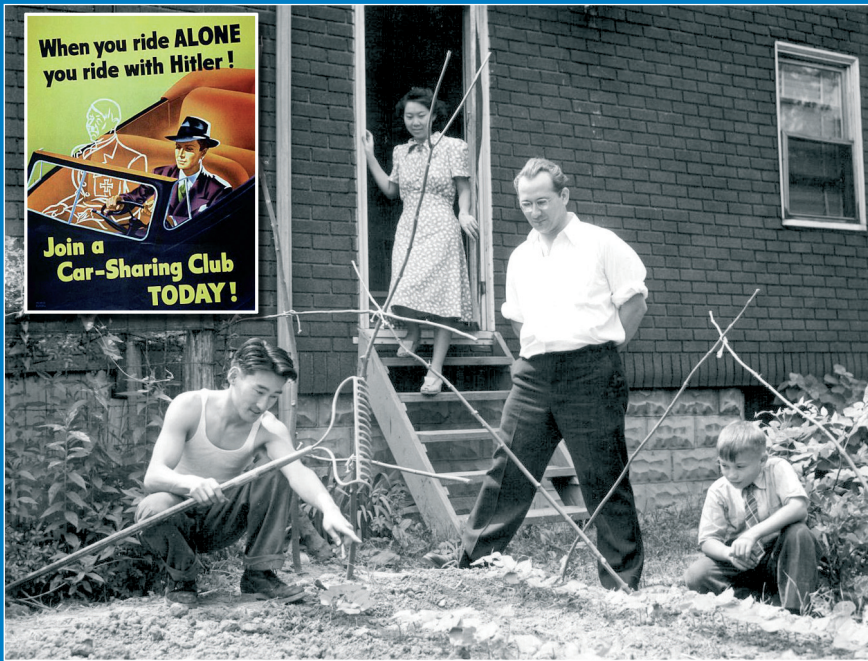
Argazki handian, AEBetako herritarrek "Victory Garden" edo "Garaipen Baratze" batean. Honelako milioika antolatu ziren II. Mundu Gerra garaian, elikagaiak etxe ondoan sortu eta laborari profesionalen laboreak gerrarako erabili ahal izateko. I. Mundu Gerran sortu zuten formula, eta 1929ko krisi handiaren ondorengo urteetan ere erabili zen. Gobernuak publizitate kanpaina handia egin zuen baratze hauen alde. Afixeetako batek zioen: "Landu ezazu Garaipen Baratze bat. Gure janaria ere borroka da. Baratzeari esker, zuri dagokizun janaria urrunago iritsiko da". Xahutzearen kontrako eta aurreztearen aldeko ahaleginak autoen erabileran ere izan zituen ondorioak. Kotxe berririk ez zen egiten —tanke eta abioiak ekoiztearen— eta gasolina arrazionatu egin zuten. Irudi txikiko afixak dio: "Autoan bakarrik bidaiatzean, Hitlerrekin bidaiatzen duzu. Sartu gaur bertan autoak partekatze klub batean". Modemoagorik...

Hiri barruko baratze haiek famatu egin ziren. John Malcolm Brinnin poeta eta kritikoa famatuak *The Garden is Political* poema liburua idatzi zuen, eta bertan goraiatzen zituen "internazionalismo alorrak". Boy Scout, sindikatu eta elkarten artean milaka lur mutur itsusi eta abandonatu bihurtu zituzten auzo baratze, inguruko gaztetxoek ortuzain buruaski denaren harrotasuna eman zietenak. Chicagon bertan 400.000 eskola umek hartzen omen zuten parte "Garaipenerako Garbiketa" operazioetan.

"Victory gardening" kanpaina horiek, Mike Davisen iritzian, janari beharrak asetzetik harago iritsi nahi zuten. Hiriguneen ikuspegi berdeago bat bazen herrietako zabortegeiak ortu bihurtu eta milaka irakasle baratzezain maisu bilakatzeko ahalegin hartan.

Austeritatea hitz arrotza da

II. Mundu Gerrak koroa kendu zion errege bati: ordurako iparramerikarren bizimoduan jainko bilakatu zen automobilari. Detraitoko kotxe fabrikak egokitu zituzten tankeak eta hegazkin militarrek egiteko. Gasolina murriztu egin zen, kautxo berdin. Hori gabe herritarren garraioa eromena bihurtu zenez, agintariek kanpainak egin zituzten gidariek beste oinezkoak har zitzaten beren autoetan.

Arrazionamendu garaiko eslogan bitxi honen berri eman digu Mike Davisek: "Autoan bakarrik zoazenean, Hitlerrekin zoaz!". Hori entzunik, nola ez partikatu autoa... Gasolina ere autoak zeramatzan bidaiarien arabera banatzen zen zenbait lekutan. Auto-stop egitea sustatu zen. Propagandak herritarrei dei egiten zien bus geltokietan zain zeudenak etxera hurbildu zitzaten, soldaduak baldin baziren batez ere.

Galdua zen garraio-bide zahar bat berpiztu zen: zaldi-karroa. Hirietako auzo urrunetan bizi zirenen artean, batik bat. Hala ere, benetan modan jarri zena bizikleta izan zen, urte haietan –urrezko aro baten ondoren– desagertuz joan zena. Komunikabideek asko aipatu zuten Britainia Handiko langileak bonba alemanen

artean bizikletaz zihoazela nor bere fabrikara. Pearl Harborrekoaren ostean, txirringa "garaipen bizikleta" bihurtu zen AEBetan, arma sekretuaren pareko kasik. "Ehunka milaka gerra-langilek –idatzi du Mike Davisek– beren hurrei kendu zizkieten bizikletak gizartearen zerbitzurako, eta hiriek eta auzoek 'bike day' ospatzen zuten. (...) Autoentzako gasolina urri zegoenez, familia askok bizikletaz egiten zituen oporrak".

Defentsa Zibileko Erakundeak (OCD, ingelesezko sigletan) beharrezkoa baizik ez erostea aholkatzen zuen, burubidez kontsumitzea, eta kontsumitzaileentzako informazio guneak ireki zituen, familietan elikadura, janariaren kontserbazioa eta etxetresnen konponketa arinak nola egin irakasteko. OCDren idatzi eta afixetan –gerrak

hala eskatzen zuelako– masa kontsumoaren balio sagaratuak hankaz gora jartzen ziren, hala nola modaren aldaketarik, itxuraren jainkotzea eta publizitatea, eta ordainetan, etxea zorrotz gobernatzen duen emakume mobilizatuaren irudia gorai patzen zuen.

Gerra batek eragiten duen larrialdiaren akuilukadaz, modak ere aldatu ziren, janzkien merkeagotze eta gehiago iraute aldera. Kontsumismoaren kritikarekin batera indartu omen ziren lanetan bezala janzkietan ere gizon eta emakumeen berdintasuna aldarrikatzen zuten proposamen erradikalagoak. Oro har luxua harrokeriaz erakustea gaizki ikusia zegoen. Aldiz, aberatsek beren etxeak eta lurrak armadaren beharretarako lagatzea publizitatu egiten zen.

Laburbilduz, II. Mundu Gerran AEBetan lan asko egon zela eta austeritatea gailendu zitzaizela kontsumoari eta modari. Gerra hasierako nahasmen duaren ondoren, hiri eta herrietan bestelako bizimodua antolatuta zen: auto gutxiagorekin, luxuak baztertuta, egunerokoari gehiago erreparaturik, bizikletan ibiliz, norbere edo auzoko baratzetik berdurak ekarritik, gutxiago bidaiatuz eta etxeari eta lagunarteari plazerra aurkituz.

Pasatu zen gerra, eta laster indartu zen berriro kontsumismo eroa. Europan gerra ostea gogorragoa eta luzeagoa izan zen. Espainian zer esanik ez. Baina Mendebalde osoan berotu zen kontsumitu eta xahutzeko makina. Eta gaur arte. Hurrengo gerrak ondorio berak ekarriko ote ditu? ■

<http://www.argia.com/nethurbil.php>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Z E R B I T Z U A

Beti hurbilago.

Zerbitzu integrala,
pertsonalizatua,
hurbila eta
etengabea.
Horixe
da gure
konpromisoa.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

laigo Aranbarri

Tintin Euskal Herrian

Udak mendi bihurtzen du bihia, albis-
te bestela ez litzatekeena: Berdinta-
sunaren Aldeko Britainiar Batzor-
deak *Tintin Kongon* ez saltzeko
galdegin du, “arraza estereotipo
zakarrak agerian” jartzen dituelako.
Arrazoiek, harriaren pisua dute: “Libu-
ruak arraza aurreiritzizko irudi eta hitz
ankerrak ditu, bertako salbaiek tximuak
dirudite eta ergelen moduan mintzo
dira”. Liburuarentzat, aukera bakarra
ikusten du batzordeak, alegia, museo
batean erakustea, “astakeria arrazista eta
demodea” dioen afixa handi bat duela
ondoan.

Mendiak, bistan da, agerian du bihia;
nabarmen garaua. Geure Tintinen bila,
sarea bota dut. Arrazakeria kontuetan, ez
gabilta gibel. Mexikon dela, Jean Elizalde,
Zerbitzarik, oharra *Gure Herriako* irakur-
leei: “Hura begitartea! Nihun
ez dute segurki lehen garhait
saririk irabaziko beren eder-
tasunarentzat! Ez da India-
noak baino mozkor handia-
gorik. Ez, Indianoeri batere
ez diotet nahi. Egia da ez
nukela lehen kausiari
ezpainetan musurik eman-
nen...”. Hori mexikarrak.
Espainiaren inperio ahuldu-
tik manumitu nahian dabil-
tzan kubatarak ez dira ede-
rragoak, ordea. Kasu
Emeterio Arrese, gure poeta
errepublikano laikoari:
“Mutur zapalak, ez dakizu-
te/zer dan emen
jaiotzia/ seme leialak dakin
bezela/amarengatik iltzia”. Bertsotan, eta
Pello Urkiolaren karikaturara jo gabe, jato-
rrago, entzun dugu handiagorik.

Arrazaz landa, berriz, gura bestekoak
ditugu zapalketa oihuak. Yomingo Soube-
let-ek hagiografia ezin ederragoa du Petain
marexalaz. Filofaxistez ari garelarik, Jon
Mirandek pedofiliaren gorazarre lotsarik
gabea egiten du, zoragarri egin ere. Neska-
txen erabileraz gabiltzalarik, berriz, non
dira emakumeak, oro har, Tintinen kon-
gotarrak bezala, “estereotipo zakarren
menpetik” libratzen...?

DANI BLANCO

Zalantzarik gabe, askotan hobe da
ederretsi den obraren egilea ez ezagu-
tzea. Borges en ipuin zoragarriekin goza-
tu ederrik hartu dugunok, lerro bakoit-
tzean izan behar dugu akorduan
militarren diktadurari eman zion babesa?
Antzeko egoeran ezagutu dut hamaika
tintinzale. Pierre Assoulinek haren egi-
leaz burutu biografia mardula, zaleena
ere zapuzteko modukoa da. Assouline
arabera zen Herge filofaxista, katoliko
prekonziliar –Vatikanokoa barik Trento-
koa, ordea–, autoritario, egolatra eta
estua. Eta?

Bere garaian, Hergek berak barkame-
na eskatu zuen bere liburuetako askoren
eduki mingarriengatik. “Inguruan nuen
gizarte burgesaren aurreiritzietan edan
nuen”, esan zuen. Aukera izatera, ez
zituela ostera ere egingo. Hori da gutxie-
nekoa, eta hortxe da, era
berean, gakoa.

Orain dela 77 urte argitara
emandako fikzio lan bat
erretiratzeko galdegiteak
berak ematen du gizartearen
neurria. Fikzioa fikzio den
heinean, bere horretan hartu
beharrekoa da, ez dago bes-
terik. Gizarte normaldu
batean, izango du obrak
berau ideologikoki aztertuko
duenik, gaztigu etikoak egin-
go dizkionik. Edo editoreak
konponduko du, eta ez argi-
taratzea erabakiko –Koldo
Mitxelenak Miranderi *Eganez*
“bertzela akabo aldizkaria”–,
eta kito. Ibinagabeitia eta

Zaitegi, gu gehienok baino katolikoago-
ak biak, erresumindu ez eta geuk galde-
gin behar *Haur besoetakoa* erretiratzeko?

Obra bat *en efegie* erreta, kiskalia bes-
terik ez du laztantzen gar garbitzaileak.
Beste era batera esanda: *Tintin Kongon*
erretiratuta, koloniazalea Herge zela
uzten da agerian, baina ez da ez Belgika,
ez bertako errege-erreginak, ez estatua
inperio zen garaiko beste ezer jartzen
zalantzan. Ezer ez da ez ezere-
rengo ez ondorio. Horrela bada, zikin
nahiago. ■

«
Tintin Kongon erretiratuta, koloniazalea
Herge zela uzten da agerian, baina ez da ez
Belgika, ez bertako errege-erreginak, ez
estatua inperio zen garaiko beste ezer
jartzen zalantzan. Ezer ez da ez
ezere-
rengo ez ondorio.
Horrela bada, zikin nahiago
»

ASTE HONETAKO

zozketa

Matteo jatetxea

Afaria
2 lagunentzat

Iturria bidea, 2
Oartzun GIPUZKOA

www.restaurantematteo.com

1

Ur Urdaibai

2 bikoterentzat Urdaibaiko
Erreserban kanoa zeharkaldia

Laidako Hondartza - Arketa auzoa, z/g
Ibarrangelu, BIZKAIA

www.urdaibai.com

2

Guikuri Nekazalturismoa

Asteburu pasa
bi lagunentzat

Guikuri, 1
Murua ARABA

www.guikuri.com

3

Sextysexers

Urkamendi Blues

5 CD opari

Soraluze GIPUZKOA

www.hotsak.com

4

Ziztadak

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

ATALAIA JATETXEA

- Iñaki Urbistondo Plazaola (Azpeitia)

BILBOKO EUSKAL MUSEOA

- Margarita Alonso Henares (Bilbo)
- Zaldibarko Udal Liburutegia (Zaldibar)
- Larraitx Mitxelena Erize (Oartzun)
- Joseba Iriondo Goti (Laudio)
- Jon Andoni Axpe Axpe (Aramaio)

APEZETXEA LANDETxea

- Eugenio Elortza Izeta (Segura)

TXAPELA BURUAN TA IBILI MUNDUAN

- Maria Jesus Cereceda Garaio (Bermeo)
- Asier Iturriaga Zugaza-Artaza (Durango)
- Xabier Iriarte Ansorena (Hernani)
- Jose garaizabal Aizpurua (Elorrio)
- Igor Piñero Zabala (Getxo)

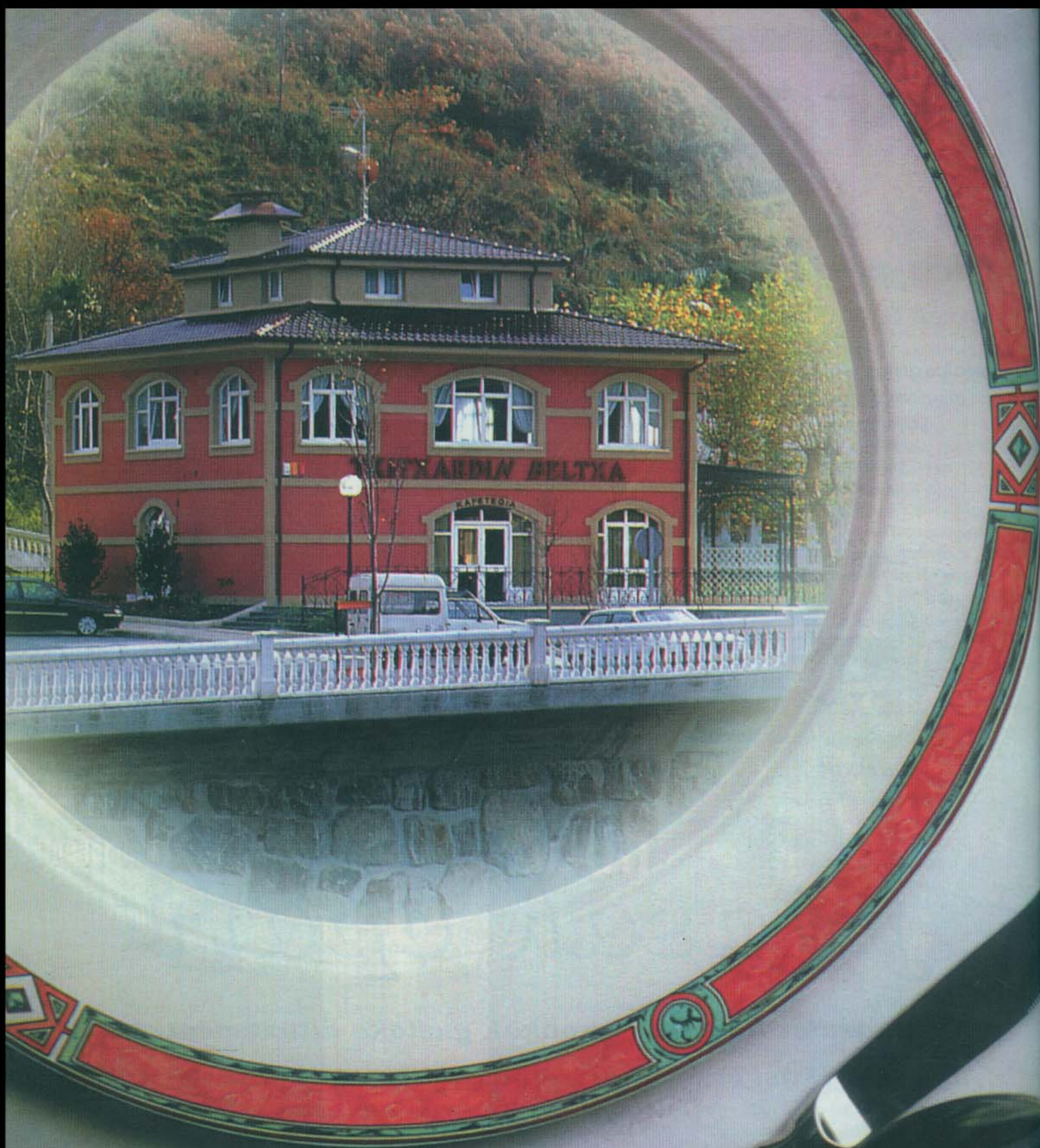
MOKOGORRI ETA NAIROBITARRA

- Juanjo Aduriz Zabala (Errenteria)
- Kerman Rekondo Arzallus (Usurbil)

PARTE HARTZEKO

Udako ordutegia dela eta, ekainaren 1etik uztailaren 31 arte
"Harpidedunen arretarako" telefono zenbakiaren ordutegia honakoa duzue:
GOIZEKO 9:00etatik **ARRATSALDEKO** 15:00ak arte.

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04